سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا ۚ قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾

(१४२) छिटै नै मूर्खहरू भन्नेछन् कि क़िब्ला (जुन दिशातर्फ मुख फर्काइ नमाज़ पढिन्छ) मा यिनी (मुसलमान) थिए त्यसबाट यिनलाई कुन विषयले विमुख गरिदियो ? (तपाईं) भनिदिनुस् कि पूर्व तथा पश्चिमको मालिक अल्लाह (तआ़ला) हो, त्यो जसलाई चाहन्छ सोझो मार्ग दर्शाउँछ ।[1]

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ

(१४३) तथा हामीले यसैप्रकार तिमीलाई माध्यम (सन्तुलित) समुदाय बनाएका छौं ।[2] ताकि तिमी

[1]जब नवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम मक्काबाट हिज़रत गरी मदीना पाल्नुभयो तब १६-१७ महिनासम्म वैतुल मक़्दिसतिर मुख फर्काइ नमाज़ पढ्दै गर्नुभयो । जबकि हार्दिक इच्छा थियो कि ख़ानये काअ़बातिर मुख फर्काइ नमाज़ पढियोस् जुनकि आदरणीय इब्राहीमको क़िब्ला थियो । यसको निम्ति उहाँ प्रार्थना पनि गर्नु हुन्थ्यो तथा पटक-पटक उहाँ आकाशतिर दृष्टि गर्नुहुन्थ्यो । अन्त्यमा अल्लाह तआ़लाले क़िब्लाको परिवर्तनको आदेश दिनुभयो जसमाथि यहूदी तथा भ्रष्टाचारीहरूले हल्ला मच्चाए । यद्यपि नमाज़ अल्लाहको इबादत हो तथा इबादतमा उपासक (इवादत गर्नेवाला) लाई जुन प्रकारको आदेश हुन्छ, त्यस अनुसार गर्नको लागि त्यो बाध्य हुन्छ, यसकारण जतातिर अल्लाहले मुख फेरि दियो, त्यतैतिर फर्किनु अनिवार्य थियो । यसका अतिरिक्त जुन अल्लाहको इबादत गर्नु छ पूर्व, पश्चिम दिशाहरु उसैका हुन्, यसकारण दिशाहरुको कुनै महत्व छैन । प्रत्येक दिशामा अल्लाहको इबादत हुनसक्छ, यदि त्यस दिशालाई अपनाउन अल्लाहले आदेश दिएको छ । क़िब्ला परिवर्तनको यो आदेश “असर” को नमाज़को समय आयो तथा “असर” को नमाज़ ख़ानये काअ़बातिर मुख फर्काइ पढियो ।

[2](وسط) को शब्दार्थ हो, ‘मध्य’, तर यो महानता तथा श्रेष्ठताको लागि पनि उपयुक्त हुन्छ, यहाँ यसै अर्थमा प्रयोग भएको छ, अर्थात् जुनप्रकार तिमीलाई सर्व श्रेष्ट किवला प्रदान गरिएको छ त्यसै प्रकार तिमीलाई सर्वश्रेष्ठ समुदाय पनि बनाइएको छ । उद्देश्य यो हो कि तिमी मानिसहरूबारे साक्षी बन । जस्तो कि अन्य स्थानमा छ ﴿لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ [الحج: ٧٨] (सूरः अल-हज्ज, ७८) रसूल तिमीबारे र तिमी मानिसहरूबारे साक्षी होस् । यसको स्पष्टीकरण केही हदीसहरूमा यसप्रकार आएको छ कि जब अल्लाह तआ़ला पैग़म्बरहरू (ईशदूतहरु) सित केयामतका दिन सोध्छ कि तिमीले मेरा सन्देश मानिसहरूसम्म पुऱ्याएका थियौ ? उनी सकारात्मक उत्तर दिनेछन् । अल्लाह तआ़ला सोध्छ कि तिम्रो कोही साक्षी छ ? उनी भन्नेछन् महम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम तथा उनका अनुयायी । अतः यी अनुयायी साक्षी दिनेछन्

وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ۗ وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ ۚ وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ ۗ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾

मानिसहरूका लागि साक्षी बन तथा रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तिम्रो निम्ति साक्षी बनुन्, जुन क़िब्लामा तिमी पहिलेदेखि नै थियौ, त्यसलाई हामीले मात्र यसकारण निर्धारण गरेका थियौं कि हामी जान्न सकौं कि रसूलका सच्चा अनुयायी को-को छन् तथा को छ जो फर्कि विमुख हुनजान्छ,[1] यद्यपि यो काम कठिन छ, तर जसलाई अल्लाहले मार्गदर्शन प्रदान गरेको छ (उनीहरूलाई कुनै कठिनाई छैन) अल्लाह (तआला) ले तिम्रो ईमान नष्ट गर्ने छैन,[2] अल्लाह (तआला) मानिसहरूसित प्रेम गर्ने तथा अति कृपालु छ ।

यसकारण यसको अनुवाद 'न्यायकर्ता' पनि गरिएको छ । (इब्ने कसीर) एउटा अर्थ (وسط) को मध्यम पनि गरिएको छ, अर्थात् मध्यम समुदाय– अर्थात् अधिकता अथवा कमी गर्नुबाट शुद्ध । यो इस्लामका शिक्षाहरूको आधारमा छ कि यसमा मध्यमता छ, न अधिकता न कमी ।

[1]यो क़िब्ला परिवर्तनको एउटा कारण भनिएको छ । ईमानवाला, सच्चा व्यक्तिहरु त रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका आँखाका इशाराको प्रतीक्षामा रहने गर्थे, यसकारण उनीहरूका लागि यताबाट उता फर्किनु कुनै कठिन कार्य थिएन बरु एक स्थानमा त नमाज़को स्थितिमा जबकि उनीहरु रुकूअमा थिए यो आदेश आइपुग्यो त उनले रुकूअमा नै आफ्ना मुख ख़ानये काअ़बातिर फर्काइहाले । यो मस्जिदे क़िबलतैन (अर्थात् त्यो मस्जिद जसमा एक नमाज़ दुई क़िब्लातिर मुख फर्काई पढिएको होस्) भनिन्छ । यस्तो घटना मस्जिदे कुबामा पनि भयो । لنعلم (कि हामी जानीहालौं) अल्लाहलाई त पहिले नै ज्ञान थियो, यसको अर्थ यो हो कि हामी विश्वासी मानिसहरू मध्येबाट सन्देह गर्नेवालाहरूलाई अलग गरिदेऔं ताकि मनिसहरूका समक्ष दुबै प्रकारका मानिसहरू स्पष्ट भइहालून् । (फ़तहुल क़दीर)

[2]केही सहाबाको बुद्धिमा यो शंका उत्पन्न भयो कि जुन सहाबीहरूको बैतुल मक़्दिसतिर मुख फर्काइ नमाज़ पढेको समयमा मृत्यु भयो अथवा हामी जतिबेलासम्म त्यतातिर मुख फर्काइ नमाज़ पढ्दै आइराखेका छौं, यो व्यर्थ भयो अथवा शायद त्यसको पुण्य प्राप्त हुनेछैन । अल्लाह तआ़लाको आदेश भयो कि यी नमाज़हरू नष्ट हुने छैनन्, तिमीलाई पुण्य प्राप्त हुनेछ । यहाँ नमाज़लाई ईमानसित वर्णन गरेर यो पनि स्पष्ट गरिहालियो कि नमाज़ बिना ईमानको कुनै महत्व छैन ।

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَآءِ ۚ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰىهَا ۪ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ؕ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ شَطْرَهٗ ؕ وَاِنَّ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ لَيَعْلَمُوْنَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّهِمْ ؕ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُوْنَ ﴿١٤٤﴾

(१४४) हामीले तपाईंको अनुहारलाई आकाशतिर पटक-पटक फर्कदैं गरेको देखिराखेका छौं । अब हामीले तपाईंलाई त्यस क़िब्लातिर फर्काउनेछौं, जसबाट तपाई प्रसन्न हुनु हुनेछ । तपाईं आफ्नो अनुहार मस्जिदे हराम (काअ़बा) तिर फर्काउनुहोस् तथा तपाईं जहाँ भएपनि आफ्नो अनुहार उसैतिर फर्काउने गर्नुस् । अहले किताबलाई यो कुरा अल्लाहको तर्फबाट सत्य हुने कुराको वास्तविक ज्ञान छ ।[1] तथा अल्लाह तआ़ला ती कर्महरूबाट अचेत छैन, जुन यिनीहरू गर्दछन् ।

وَلَئِنْ اَتَيْتَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ بِكُلِّ اٰيَةٍ مَّا تَبِعُوْا قِبْلَتَكَ ۚ وَمَا اَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ؕ وَلَئِنِ

(१४५) तथा तपाईं यदि अहले किताबलाई सबै प्रमाण प्रस्तुत गरिदिनुस् तैपनि उनीहरू तपाईंको क़िब्लाको अनुकरण गर्ने छैनन् ।[2] तथा न त तपाईंले उनीहरूको क़िब्लालाई अनुसरण गर्नुहुन्छ[3] न यिनीहरु आपसमा एक-अर्काको क़िब्लालाई

ईमानको महत्व त्यतिखेर नै छ जब नमाज़ तथा अन्य अल्लाहका आदेशहरूको अनुपालन हुनेछ ।

[1]अहले किताबका विभिन्न धार्मिक पुस्तकहरूमा ख़ानये काअ़बा अन्तिम नबीको क़िब्ला हुने कुराको स्पष्ट संकेत विद्यमान छन् । यसैकारण यसको सत्य हुने कुरो उनीहरूलाई निश्चित रुपले ज्ञात थियो, तर उनीहरूको वंशीय घमण्ड तथा ईर्ष्या सत्य कुरालाई स्वीकार्नमा बाधित बन्न गयो ।

[2]किनभने यहूदीहरूको विरोधको आधार ईर्ष्या तथा द्वेष हो, यसकारण उनीमथि प्रमाणको कुनै प्रभाव पर्ने छैन । अर्थात् कुनै कुराबाट प्रभावित हुनलाई आवश्यक छ कि मनुष्यको हृदय स्वच्छ होस् ।

[3]किनभने तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अल्लाहका वह्यी (प्रकाशनाहरू) का पालन गर्नेवाला हुनुहुन्छ, जबसम्म तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई अल्लाहको तर्फबाट यस्तो आदेश प्राप्त हुँदैन, तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम उनीहरूको क़िब्लालाई किन अपनाउन सक्नुहुन्छ ?

اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم مِّن بَعْدِ
مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ
الظَّالِمِينَ ﴿١٤٥﴾

मान्छन् ।[1] यदि तपाई यस उपरान्त जबकि तपाईंको पासमा ज्ञान आइसकेको छ, तैपनि उनीहरूका इच्छाहरूको तृप्तिका लागि अनुकरण गर्न थाल्नुभयो भने निःसन्देह तपाई पनि अत्याचारीमध्ये हुनुहुनेछ ।[2]

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا
يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ ۖ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ
لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾

(१४६) जसलाई हामीले किताब प्रदान गरेका छौं, उनीहरू त यसलाई यसरी चिन्दछन्, जस्तो कोही आफ्ना पुत्रहरूलाई चिन्दछ, उनीहरूको एक गुट सत्यलाई पहिचान गरी फेरि लुकाउँछ ।[3]

الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ
مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾

(१४७) तपाईंको प्रभुको तर्फबाट साक्षात सत्य छ सावधान ! तपाई सन्देह गर्नेहरू मध्ये नहुनुहोला ।[4]

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا ۖ
فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۚ

(१४८) तथा प्रत्येक व्यक्ति एक न एकतिर आकृष्ट भइराखेको छ ।[5] तिमी पुण्यतिर दगुर

[1]यहूदीहरूको क़िब्ला शिला बैतुल मक़्दिस तथा इसाईहरुरूको बैतुल मक़्दिसको पूर्वी भाग हो। जब अहले किताबका यी दुई गुट पनि एक क़िब्लामा सहमत छैनन भने मुसलमानहरूसित किन आशा गर्दछन् कि उनीहरू यस विषयमा तिनीहरूको पक्ष लिनेछन् ।

[2]यो चेतावनी गुज्रिसकेको छ, उद्देश्य समुदायलाई सतर्क गर्नु हो कि कुर्आन तथा हदीसको ज्ञानको उपरान्त अहले बिदअत (आधुनीकीकरण गर्नेवाला) को पछि लाग्नु अत्याचार तथा मार्ग-विचलन हो ।

[3]यहाँ अहले किताबको एक गुटलाई सत्य लुकाउने अपराधी भनिएको छ, किनभने उनीहरूमा एक गुट अब्दुल्लाह बिन सलाम जस्ता मानिसहरूको पनि थियो जसले आफ्नो सत्य एवं शुद्ध हृदयका कारण इस्लाम धर्म धारण गरे ।

[4]पैग़म्बरमाथि अल्लाहको तर्फबाट जुनसुकै आदेश अवतरित हुन्छ, निःसन्देह सत्य छ, त्यसमा शंका वा सन्देहको कुनै लेशमात्र पनि स्थान छैन ।

[5]अर्थात् प्रत्येक धर्मवालाले आफ्नो प्रिय क़िब्ला बनाईसकेको छ, जसतिर त्यो मुख फर्काउँछ । एक अन्य भावार्थ यो हो कि प्रत्येक धर्मका मानिसहरूले आफ्ना एउटा संविधान तथा विधि बनाईसकेका छन्, जस्तो कुरआन मजीदको अन्य स्थानमा छ ।

اَيْنَ مَا تَكُوْنُوْا يَاْتِ بِكُمُ اللّٰهُ جَمِيْعًا ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ١٤٨

तिमीहरू जहाँ भएपनि रहे पनि, अल्लाहले तिमीहरूलाई एकत्रित गर्नेछ । अल्लाह (तआला) लाई हरेक कुराको सामर्थ्य छ ।

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۭ وَاِنَّهٗ لَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ ۭ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ١٤٩

(१४९) तथा तपाई जहाँबाट निस्कनु हुन्छ आफ्नो अनुहार मस्जिदे हरामतिर फर्काउने गर्नुस्, यही सत्य हो तपाईंको प्रभुको तर्फबाट । जे-जति तिमी गरिराखेका छौ, त्यसबाट अल्लाह (तआला) अनभिज्ञ छैन ।

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۭ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ شَطْرَهٗ ۙ

(१५०) तथा तपाई हे (मुहम्मद) ! जहाँबाट निस्कनु हुन्छ, आफ्नो अनुहार मस्जिदे हरामतर्फ फर्काउने गर्नुस[1] तथा जहाँसुकै तिमी हे (मुहम्मद) ! भएपनि आफ्नो मुख त्यत

﴿لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَّمِنْهَاجًا ۭ وَلَوْ شَاۗءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّلٰكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِيْ مَآ اٰتٰىكُمْ﴾ (सूर: अल-मायद:-४८) अर्थात् अल्लाह तआलाले मार्गदर्शन तथा मार्गभ्रंश दुबैको स्पष्टीकरणको पश्चात, मनुष्यलाई ती दुबै मध्येबाट कुनैलाई अपनाउने कुराको जुन स्वतन्त्रता प्रदान गरेको छ, त्यसको कारण विभिन्न विधि तथा नियम मानिसहरूले बनाइहालेका छन्, जुन एक-अर्कासित भिन्न छन् । अल्लाह तआलाले चाहेको भए एउटै मार्गमा नै सहमत गरिदिन्थ्यो तर यो अधिकारहरूबाट बञ्चित नगरी सम्भव थिएन तथा अधिकार दिनुको तात्पर्य तिनको परीक्षा लिनु हो । यसकारण हे मुसलमानहरू ! तिमी भलाईहरूतिर अगाडि रह अर्थात् पुण्य तथा भलाईको मार्गमा अग्रसर रह तथा यो अल्लाहको वह्यी (प्रकाशना) तथा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको मार्गको अनुकरण गर, यही सत्य मार्ग हो, जसबाट अन्य धर्मावलम्बी बञ्चित छन् ।

[1]क़िब्लातिर मुख फर्काउने आदेशलाई तीन पटक दोहोऱ्याइएको छ । या त यसमाथि जोड दिन तथा महत्व दर्शाउन अथवा यो आदेश निरस्तीकरणको प्रथम अनुभव थियो । यसकारण मानसिक संशयलाई हटाउनको निम्ति आवश्यक थियो कि यसलाई पटक-पटक दोहोऱ्याएर मस्तिष्कमा बसालिदिइयोस् । अथवा विभिन्न कारणहरूले यस्तो गरियो । एक कारण नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको इच्छा तथा प्रसन्नता थियो, त्यहाँ यसलाई वर्णित गरियो । दोस्रो कारण प्रत्येक समुदायको व्यक्ति तथा आमन्त्रित गर्नेवालाको लागि एक स्थाई केन्द्रको स्थापना हो, त्यहाँ यसलाई दोहोऱ्याइयो, तेस्रो कारण विरोधीहरूका आरोपलाई खण्डन गर्नको लागि वर्णन गरियो । (फ़तहुल क़दीर)

لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾

तिर फर्काउने गर, ताकि मानिसहरूलाई कुनै आपत्ति तिम्रो विरोधमा शेष नरहोस् ।[1] उनीहरूबाहेक जसले उनीहरूमध्ये अत्याचार गरेका छन्[2] तिमी उनीसित नतर्स ।[3] मसित नै तर्स ताकि म आफ्नो अनुकम्पा तिमीमाथि पूरा गर्न सकुँ तथा यसकारण पनि कि तिमी मार्गदर्शन प्राप्त गर्न सक ।

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

(१५१) जुनप्रकार[4] हामीले तिमीमाँझ तिमीमध्येबाटै रसूल (ईशदूत–मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई पठायौं, जो हाम्रा आयतहरू (पवित्र कुरआनका सूत्र) तिम्रा समक्ष पाठ गर्दछ र तिमीलाई शुद्ध

[1]अर्थात् अहले किताब यो भन्न नसकून् कि हाम्रा कितावहरूमा त उनको क़िब्ला ख़ानये-काअ़बा छ तथा नमाज़ यिनी बैतुल मक़दिसतिर मुख फर्काइ पढ्दछन् ।

[2]यहाँ ظلموا सित तात्पर्य द्वेष तथा ईर्ष्या गर्नेवाला मानिसहरू हुन् । अर्थात् अहले किताब मध्येबाट जो द्वेष राख्नेवाला छन् उनी यो जानीसके उपरान्त कि अन्तिम पैग़म्बरको क़िब्ला ख़ानये-काअ़बानै हुनेछ, ईर्ष्या तथा द्वेषका कारण भन्नेछन् कि बैतुल मक़दिसको सट्टा ख़ानये-काअ़बालाई आफ्नो क़िब्ला बनाएर यो पैग़म्बर अन्ततः आफ्नो पूर्वजहरूको धर्मतिरै आकृष्ट भइहालेको छ तथा केहीका दृष्टिमा यसबाट तात्पर्य मक्काको मूर्तिपूजक हुन् ।

[3]अत्याचारीहरूसित नतर्स, अर्थात् मूर्तिपूजकहरूका कुराको चिन्ता नगर । उनीहरूले भनेका थिए कि मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले हाम्रो क़िब्ला अपनाइहालेको छ । निकट भविष्यमा हाम्रो धर्म पनि अपनाइहाल्ने छ । "मसित नै तर्सने गर ।" जुन आदेश दिँदै गर्छु, त्यसमाथि निर्भीक भई कुनै प्रकारको चिन्ता नगरिकन कर्म गर्दै जाउ । क़िब्लाको परिवर्तनलाई मार्गदर्शन प्राप्त गर्नुसित तुलना गरिएको छ । भनिएको छ कि अल्लाहको आदेशानुसार कर्म गर्नाले निःसन्देह मनुष्य समृद्धि तथा पुरस्कारको अधिकारी पनि बन्दछ तथा त्यसलाई मार्गदर्शन प्राप्त हुने सौभाग्य पनि प्राप्त हुन्छ ।

[4]كما (जुनप्रकार) को सम्बन्ध पूर्व कथनसित छ, अर्थात् यो सबै सुखः समृद्धि तथा मार्गदर्शनको सौभाग्य तिमीलाई यसप्रकार प्राप्त भयो जुनप्रकार यसभन्दा पहिला तिम्रो माझमा ती मध्येबाट एक रसूल पठाइयो, जो तिम्रो शुद्धिकरण गर्दछ । किताब तथा बुद्धिमत्तताको शिक्षा दिन्छ र जुन कुरोको तिमीलाई ज्ञान छैन, त्यो सिकाउँदछ ।

وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾

गर्दछ, एवं तिमीलाई पुस्तक तथा बुद्धि एवं ती कुराको जसबाट तिमीहरू अज्ञान थियौ, ज्ञान दिराखेको छ ।

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾

(१५२) यसकारण तिमी मलाई स्मरण गर, म पनि तिमीलाई याद गर्नेछु, तथा म प्रति कृतज्ञ रह एवं कृतघ्नताबाट बच ।[1]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾

(१५३) हे निष्ठावानहरू हो ! धैर्य तथा नमाज़द्वारा सहायता खोज, अल्लाह (तआ़ला) धैर्यवान्हरूको साथ दिन्छ ।[2]

---

[1]अतः तिमी यी सुख, समृद्धिहरूको फलस्वरुप मेरो वर्णन तथा कृतज्ञता व्यक्त गरिराख । सुख-समृद्धिहरूमा कृतघ्नता नगर । वर्णनको अर्थ हो, प्रत्येक क्षण अल्लाहलाई याद गर्नु, अर्थात् त्यसको तस्वीह (पवित्रता), तहलील (एकता) तथा तक्बीर (महिमा) का शब्दहरूको उच्चारण गर्नु तथा कृतज्ञताको अर्थ हो अल्लाहले प्रदान गरेको शक्ति तथा स्फूर्तिलाई उसको आज्ञा-पालनमा खर्च गर्नु हो । अल्लाहबाट प्रदान गरिएको शक्तिलाई अल्लाहका आदेशहरूको अवहेलनामा खर्च गर्नु यो अल्लाह प्रतिको कृतघ्नता हो । कृतज्ञता व्यक्त गर्नुमा अन्य उपकारहरूको शुभ-सूचना तथा कृतघ्नता कठोर यातनाको चेतावनी हो । ﴿لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ۖ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ (सूरः इब्राहीम-७)

[2]मनुष्यका दुईटा परिस्थितिहरू हुन्छन् । सुख-सुविधा (समृद्धि) अथवा दुख एवं विपदा । सुखमा अल्लाहको कृतज्ञता व्यक्त गर्नमा जोड तथा दुखमा धैर्य तथा अल्लाहसित सहायता प्राप्त गर्ने कुरोमा जोड छ । हदीसमा छ, "ईमानवालाको समस्या विचित्र छ, त्यसलाई प्रसन्नता प्राप्त हुन्छ भने अल्लाहप्रति कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ तथा दुख पुग्दछ भने धैर्यले काम लिन्छ । दुवै परिस्थितिहरू उसको लागि पुण्यकारी छन् ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल जोहद वा अर-रकाएक वाब-अल-मोमिन अमरुहु कुल्लुहू खैर, हदीस संख्या २९९९) धैर्य दुई प्रकारको हुन्छ । एक निषेध तथा पापको परित्याग तथा त्यसवाट सुरक्षित रहनको कारण जसवाट स्वादको वलिदान तथा अस्थायी लाभहरूको हानि हुन्छ, तिनमा धैर्य । दोस्रो अल्लाहका आदेशहरूको पालना गर्नुमा जुन कठिनाई आउँछ, उनलाई धैर्यका साथ सहन गर्नु । केही मानिसहरूले यसको तुलना यसप्रकार गरेका छन्, अल्लाहका प्रिय कुराको पालन गर्नु, चाहे इन्द्रिय अथवा शारीरिक रूपले जतिसुकै कष्टदायक किन नहोऊन् तथा अल्लाहलाई अप्रिय लाग्ने कुराहरूवाट वच्नु पर्दछ, इच्छाहरू तथा स्वादले त्यसलाई चाहे जति नै तानून् । (इब्ने कसीर)

(१५४) तथा अल्लाह (तआला) को मार्गमा शहीद हुनेहरूलाई मृतक नभन,[1] उनीहरू जीवित छन् तर तिमी बुझ्दैनौ ।

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾

(१५५) तथा हामीले कुनै न कुनै प्रकारले तिम्रो परीक्षा लिनेछौं, शत्रुको भयले, भोक-प्यासले, धन तथा प्राण एवं फलहरुको कमीले तथा हे मुहम्मद ! धैर्य राख्नेहरूलाई शुभ-सूचना दिनुस् ।

وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾

(१५६) उनीहरूलाई जतिखेर पनि कुनै कठिनाई आउँछ त भनिदिने गर्छन् कि हामी त स्वयं अल्लाह (तआला) कै धरोहर हौं तथा हामी उसैतिर फर्केर जानेछौं ।

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾

(१५७) उनीमाथि उनको पोषकको दया एवं कृपा छ तथा यिनीहरू नै मार्ग-प्रदर्शित छन् । (सत्य-मार्गमा छन्)[2]

أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

(१५८) अवश्य सफ़ा (पर्वत) एवं मरवह (पर्वत) अल्लाह (तआला) का निशानीहरू (चिनो) मध्ये

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ ۖ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ

[1]शहीदहरूलाई मरेको नभन्नु तिनका मान-सम्मानको लागि हो । यो जीवन बरज़ख़ (आलोक-परलोकको मध्यमको जीवन हो) जसलाई बुझ्न हाम्रो बुद्धि असमर्थ छ । यो जीवन सम्मानका अनुसार नबीहरू, ईमानवालाहरु यहाँसम्मकि काफ़िरहरूलाई पनि प्राप्त छ । शहीदको आत्मा तथा केही कथनहरूका अनुसार ईमानवालाहरूका आत्मा पनि एउटा पंक्षीको वक्षमा, स्वर्गमा जहाँ चाहन्छ घुम्छ । (इब्ने कसीर तथा सूरः आले-इमरान १६९ हेर्नुस्)

[2]यी आयतहरूमा धैर्य राख्नेहरूका लागि शुभ-सूचनाहरू छन् । हदीसमा विपदाको समय ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ को साथ लाई «اللَّهُمَّ أْجُرْنِي فِي مُصِيبَتِي وَاخْلُفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا» पढ्नुको पनि विशेषतामा जोड दिइएको छ । (सहीह मुस्लिम किताबुल जनायज़ बाबमा युकाल इन्दल मुसीबः हदीस संख्या ९१८)

فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا ۚ وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا ۙ فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾

हुन्,[1] यसकारण अल्लाहको घरको हज़ तथा उम्रा गर्ने व्यक्तिहरूमाथि यिनको परिक्रमा गर्नुमा पनि कुनै पाप छैन।[2]आफ्नो प्रसन्नताले पुण्य गर्नेलाई अल्लाह सम्मान गर्दछ तथा उनीहरूलाई राम्ररी जान्नेवाला छ।

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ ۙ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ

(१५९) जुन मानिसहरू हाम्रा अवतरित खुल्ला निशानीहरू एवं निर्देशहरूलाई लुकाउँछन् यस उपरान्त जवकि हामीले त्यसलाई आफ्नो किताब (पवित्र कुर्आन) मा मानिसहरूका निम्ति वर्णन गरिसकेका छौं। तिनीहरूमाथि

[1]شعائر वहुवचन شعيرة को हो, जसको अर्थ हो चिन्ह, यहाँ हज़का नियम (जस्तै अरफ़ातमा रूक्नु, सअई गर्नु, सफ़ा-मरवह पर्वतहरू वीच निर्धारित मार्गको परिक्रमा गर्नु, स-साना ढुङ्गा हान्नु, वलि दिनु) सित तात्पर्य छ, जुन अल्लाह तआलाले निर्धारित गरेको छ।

[2]सफ़ा तथा मरवह वीच सअई गर्नु, हज़को एउटा स्तम्भ हो। तर कुर्आनका शव्दहरूमा (कुनै पाप होइन) सित केही सहावालाई शंका भयो कि शायद यो आवश्यक छैन। आदरणीया आयशा (रज़ीयल्लाह अन्हा) को ज्ञानमा जव यो कुरा आयो त उहाँले भन्नुभयो कि यदि यसको अर्थ यो भएको भए अल्लाह तआला यसप्रकार आदेश गर्थ्यो। (فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَطَّوَّفَ بِهِمَا) यदि उनको परिक्रमा गरिदैन भने कुनै पाप छैन। अनि त्यसको अवतरित हुने विशेषताको वर्णन गर्नु भयो कि मदीना निवासी अन्सार, इस्लाम धर्म धारण गर्नुभन्दा पूर्व भूठो मूर्ति मनातको नामको उच्चारण गर्दथे, जसको पूजा उनीहरू मुशल्ल पर्वतमा गर्दथे। तथा फेरि मक्का पुगेर यस्ता मानिसहरू सफ़ा-मरवहका मध्य सअई (परिक्रमा) गर्नु पाप ठान्दथे। मुसलमान भईहाले पश्चात उनीहरूले रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित सोधे तव यो आयत अवतरित भयो जसमा भनिएको छ कि सफ़ा-मरवह मध्य सअई (परिक्रमा) गर्नु कुनै पाप छैन। (सहीह वुखारी कितावुल हज्ज व वजूव अलस्सफा वल मरवह) केही मानिसहरूको यसको पृष्ठभूमिमा यो वताएका छन् कि अज्ञानकालमा केही मानिसहरूले सफा पर्वतमा एउटा मूर्ति (इसाफ) तथा मरवह पर्वतमा नायला नाम गरेकी मूर्ति राखेका थिए जसलाई उनीहरू सअईको मध्यमा चुम्वन गर्दथे अथवा स्पर्श गर्दथे जव ती मुसलमान भए त उनीहरूले ठाने कि सफा-मरवहको मध्य सअई पाप हुन्छ किनभने इस्लामभन्दा पूर्व दुई मूर्तिहरूकै कारण सफा-मरवह वीच सअई गर्दथे। अल्लाह तआलाले यस आयतमा उनको यस चिन्ता तथा शंकालाई हटाईदियो। अव यो सअई आवश्यक छ। सफावाट प्रारम्भ भई मरवहमा समाप्त हुन्छ। (ऐसरुत्तफ़ासीर)

اللّٰعِنُوْنَ ﴿١٥٩﴾

अल्लाहको तथा सबै धिक्कार्नेहरूको धिक्कार छ ।[1]

إِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا وَأَصْلَحُوْا وَبَيَّنُوْا فَأُولٰٓئِكَ أَتُوْبُ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿١٦٠﴾

(१६०) तर ती मानिसहरू जो तौबा (क्षमा-याचना) गर्दछन् तथा सुधार गर्दछन् एवं वर्णन गर्दछन्, त म उनीहरूको तौबा स्वीकार गर्दछु तथा म क्षमा-याचना स्वीकार कर्ता तथा अत्यन्त दयालु छु ।

إِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَمَاتُوْا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِيْنَ ﴿١٦١﴾

(१६१) नि:सन्देह जो काफ़िर (अस्वीकार गर्नेहरू) कुफ्रको स्थितिमा मर्छन्, उनीमाथि अल्लाहको तथा फरिश्ताहरूको एवं सबै व्यक्तिहरूको धिक्कार छ ।[2]

خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۚ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُوْنَ ﴿١٦٢﴾

(१६२) यसै दशामा उनीहरू सधैं रहनेछन् न त उनीहरूको यातना घटाइने छ तथा न उनीहरूलाई छुट नै प्राप्त हुनेछ ।

[1]अल्लाह तआलाले जुन कुरा आफ्नो किताबमा अवतरित गरेको छ, तिनलाई लुकाउनु यति ठूलो अपराध हो कि अल्लाहले धिक्कार्नु बाहेक अन्य धिक्कार्नेहरूद्वारा पनि धिक्कारिन्छ । हदीसमा छ (مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكَتَمَهُ، أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ) (अबू-दाऊद किताबुल इल्म बाब कराहीय: मनइल इल्मे, तिर्मिज़ी-हदीस संख्या ६५१, तथा भन्दछन् हदीस हसन हो) जोसित कुनै यस्तो कुरा सोधियो जसको ज्ञान उसलाई थियो तर उसले त्यसलाई लुकायो, त केयामतका दिन आगोको लगाम उसको मुखमा हालिनेछ ।

[2]यसबाट विदित भयो कि जुन कुराको विषयमा सुनिश्चित ज्ञान छ कि उसको निधन कुफ्रमा भएको छ, उसमाथि धिक्कार भन्न सकिन्छ । तर त्यसको अतिरिक्त कुनै घोर पापी मुसलमानमाथि धिक्कार उचित छैन किनभने सम्भव छ कि उसले निधनभन्दा अगाडि क्षमा-याचना गरिहालेको होस् अथवा अल्लाहले त्यसका अन्य पुण्य-कर्महरूका कारण त्यसको पाप क्षमा गरिदिएको होस् जसको ज्ञान हामीलाई हुन सक्दैन । हो, जुन कुकर्महरूमाथि धिक्कारको शब्द आएको छ, ती कुकर्मीहरूको विषयमा यो उनले यसको क्षमा-याचना गरेनन् भने अल्लाहको सदनमा तिरष्कृत हुन सक्छन् ।

وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

(१६३) तथा तिमी सवैको प्रभु, पूज्य एक अल्लाह नै हो, त्यसवाहेक कोही सत्य पूज्य छैन,[1] त्यो अति कृपालु तथा अति दयालु छ।

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِن مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا

(१६४) आकाश तथा धर्तीको रचना, रात-दिनको फेरवदल (अनुवर्तन) डुङ्गाहरूले मानिसहरूलाई लाभ दिने वस्तुहरू लिएर समुद्रमा हिंड्नु, आकाशबाट वर्षा झराली मृत धर्तीलाई जीवित गरिदिनु[2] यसमा प्रत्येक प्रकारका जीवलाई फैलाइदिनु, वायुको दिशा परिवर्तन गर्नु,

[1]यस आयतमा पुन: एकेश्वरवादको आमन्त्रण दिइएको छ। यो एकेश्वरवादको आमन्त्रण मक्कामा मूर्तिपूजकहरूको वुद्धिमा पर्ने कुरा थिएन। उनीहरूले भने ﴿أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾ (सूर: स्वाद) [ص:٥]। के उसले यति देवताहरूको स्थानमा एउटा ईष्टदेव वनाईदियो, यो त अचम्मलाग्दो कुरा हो। यसकारण आउने आयतमा त्यसको एक हुने कुराको प्रमाण तथा तर्क वर्णन गरिदैछन्।

[2]यो आयत यस आधारमा अति परिपूर्ण छ कि सृष्टिको रचना तथा त्यसको नियन्त्रण एवं संचालनको सम्वन्धमा सात विशेष कुराहरूको एकत्रित वर्णन छ जुन कुनै अन्य आयतमा छैन। (१)– आकाश तथा धर्तीको उत्पत्ति, जसको विस्तार तथा प्रसारको वर्णनको कुनै आवश्यकता छैन। (२)– रात तथा दिन, एकपछि अर्कोको आगमन, दिनमा प्रकाश तथा रातमा अन्धकार गर्नु ताकि जीवनयापनको लागि व्यापार पनि हुन सकोस् तथा विश्राम पनि। अनि रात लामो तथा दिन छोटो हुनु अनि त्यसको विपरीत दिन लामो तथा रात छोटो हुनु। (३)– समुद्रमा डुङ्गा तथा जहाज चल्नु, जसको कारण व्यापारिक यात्रा पनि हुन्छ तथा अधिक मात्रामा खाद्य सामग्री पनि एक स्थानवाट अर्को स्थानलाई स्थानतरित हुन्छ। (४)– वर्षा जुन धर्तीको उपज तथा सिंचाईको लागि अति आवश्यक छ। (५)– हरेक प्रकारका जीव-जन्तुहरूको जन्म जो यातायात, कृषि तथा युद्धमा प्रयोग हुन्छन् तथा मनुष्यको भोजनको लागि एउटा ठूलो भाग यिनीवाट पूरा हुन्छ। (६)– हरेक प्रकारको वायु, चिसो पनि गरम पनि, प्रयोग योग्य पनि तथा निष्प्रयोग पनि, पूर्वी पश्चिमी पनि तथा उत्तर-दक्षिणी पनि, मनुष्यको जीवन तथा त्यसको आवश्यकता अनुसार। (७)– मेघ जसलाई अल्लाह तआला जहाँ चाहन्छ वृष्टि गराउँछ। यी सवै कुराहरू के अल्लाह तआलाको एक हुने कुराको प्रमाणहरू होइनन्? अवश्य प्रमाण हुन्। के त्यसको यस निमन्त्रण तथा संचालनमा उसको कोही साझेदार छ? होइन, कदापि होइन। त फेरि यसलाई छाडि अन्यलाई ईष्टदेव तथा कष्ट निवारक ठान्नु कहाँको वुद्धिमानी हो?

مِنْ كُلِّ دَآبَّةٍ وَّتَصْرِيْفِ الرِّيٰحِ
وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَآءِ
وَالْاَرْضِ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ﴿١٦٤﴾
وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّتَّخِذُ مِنْ
دُوْنِ اللّٰهِ اَنْدَادًا يُّحِبُّوْنَهُمْ كَحُبِّ
اللّٰهِ ؕ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَشَدُّ حُبًّا لِّلّٰهِ ؕ
وَلَوْ يَرَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْٓا اِذْ يَرَوْنَ
الْعَذَابَ ۙ اَنَّ الْقُوَّةَ لِلّٰهِ جَمِيْعًا ۙ
وَّاَنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾

तथा बादल जो आकाश तथा धर्तीमध्ये नियुक्त छन्, यसमा बुद्धिमानीहरूका लागि अल्लाहको सामर्थ्यका चिन्ह छन् ।

(१६५) तथा केही मानिसहरू यस्ता पनि छन्, जसले अल्लाहका साझेदार अन्यलाई ठहराई तिनीहरूसित यस्तो प्रेम गर्दछन्, जस्तो प्रेम अल्लाहसित हुनुपर्छ ।[1] तथा ईमानवाला (निष्ठावान) अल्लाहसित प्रेममा दृढ हुन्छन् ।[2] काश कि मूर्तिपूजक यो जान्नेभए,जबकि अल्लाहका यातनाहरूलाई देखेर (जान्ने छन्) कि सबै सामर्थ्य अल्लाहलाई न

[1]उपरोक्त प्रत्यक्ष प्रमाणहरू तथा अकाट्य तर्कहरूको पश्चात यस्ता मानिसहरू छन्, जो अल्लाहसँग अन्यलाई उसको साझेदार बनाइहाल्छ । तथा उनीहरूसित उस्तै माया गर्दछन्, जुनप्रकारले अल्लाहलाई गर्नुपर्छ । मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको समयमै मात्र यस्तो थिएन । शिर्कका यी प्रदर्शक आज पनि छन्, बरु इस्लामका नाम लिनेहरूका हृदयमा पनि यो रोगले जरा गाडिसकेको छ । उनीहरूले पनि अल्लाहका अतिरिक्त अन्यलाई तथा महात्मा, पीर, फ़कीर तथा सज्जादा नशीनहरूलाई आफ्नो संकटमोचन, कष्टनिवारक तथा चिन्ताहरण गर्ने बनाइसकेका छन् । बरु उनीहरूलाई त्यसता प्रति प्रेम अल्लाहसितभन्दा पनि अधिक छ । एकेश्वरवादको भाषण उनीहरूलाई पनि यसैप्रकार कष्टदायक प्रतीत हुन्छ, जसको दृश्य अल्लाह तआलाले यस आयतमा उतारेको छ ।

﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾

"तथा जब एक्लो अल्लाहको वर्णन गरिन्छ तब जुन मानिसहरू आख़िरतमा विश्वास गर्दैनन्, उनका हृदय बाँधिन्छन् तथा जब उसको अतिरिक्त अन्यको वर्णन हुन्छ तब प्रसन्न हुन्छन् । (सूर: अल-जुमर-४५)

[2]तर ईमानवालाहरूलाई मूर्तिपूजकहरूका विपरीत अल्लाह तआलासित नै अधिक प्रेम हुन्छ । किनभने जब मूर्तिपूजक समुद्रको तूफानमा फँस्छन् त आफ्ना देवी-देवता बिर्सन्छन्, त्यहाँ मात्र अल्लाहलाई नै पुकार्दछन् ।

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ (सूर: अनकबूत-६५)

﴿وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ (सूर: लुकमान-३२)

﴿وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ ۙ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ (सूर: यूनुस-२२)

छ तथा अल्लाह (तआ़ला) कठोर यातना दाता हो । (त कदापि मूर्तिपूजा गर्दैनथे)

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾

(१६६) जुनबेला मुखियाहरू आफ्ना अनुयायीहरूबाट विरक्त हुनेछन् तथा यातनालाई आफ्नै आँखाले देख्नेछन् तथा सबै सम्बन्ध विच्छेदित हुनेछन् ।

وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا ۗ كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ ۖ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ﴿١٦٧﴾

(१६७) तथा अनुयायीहरू भन्नेछन्, काश हामी संसारतिर पुन: जान पाउने भए हामी पनि उनीसित यसैप्रकार अलग्ग हुने थियौं, जस्तो यिनीहरू हामीबाट छन् । यसैप्रकार अल्लाह तआ़ला उनीहरूलाई उनको कर्म देखाउने छ। उनको पछुतोको लागि, उनीहरू कदापि नरकबाट निस्कन पाउने छैनन् ।[1]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٨﴾

(१६८) मानिसहरू ! धर्तीमा जति पनि वैध तथा पवित्र कुराहरू छन्, तिनलाई खाउ-पिउ। तथा शैतानको मार्गमा नहिंड,[2] त्यो तिम्रो प्रत्यक्ष शत्रु हो ।

[1]मिश्रणवादी परलोकमा धर्मगुरु तथा धर्माचारीहरूको विवशता तथा विश्वासघातमाथि पश्चाताप गर्नेछन्, तर यस पश्चातापको कुनै लाभ हुनेछैन । काश संसारमा नै मिश्रणवादबाट क्षमा-याचना गरेको भए ।

[2]अर्थात् शैतानको अनुगामी बनी अल्लाहबाट अवर्जित गरिएका कुराहरूलाई हराम नभन जस्तो कि मूर्तिपूजकहरूले गरे कि आफ्ना मूर्तिहरूका नाममा समर्पित पशुहरूलाई आफ्नो लागि हराम गर्थे, जसको विस्तृत वर्णन सूर: अल-अन्आममा आउनेछ । अथवा हदीसमा वर्णित छ कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, अल्लाह तआ़ला आदेश गर्दछ, म आफ्ना भक्तहरूलाई एकेश्वर मान्नेवाला बनाएर सृष्टि गर्‍यौं, तर शैतानहरूले उनलाई उनीहरूको धर्मबाट विचलित गरिदियो तथा जुन कुराहरू मैले उनीहरूका निम्ति वैध गरेको थिएँ, उनीहरूलाई त्यसले उनीहरूको लागि हराम (अवैध) गरिदियो । (सहीह मुस्लिम किताबुल जन्न: व सिफत नईमिहा व अहलेहा, बाबुस सेफातिल्लती योरफो बिहा फिद्दुन्या अहलुल: जन्न: व अहलुन्नार संख्या-२८६५) ।

إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِالسُّوٓءِ وَالْفَحْشَآءِ وَأَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

(१६९) त्यसले तिमीलाई केवल नराम्रो तथा अश्लीलताको तथा (अल्लाह तआला) बारे ती कुरा भन्न आदेश दिन्छ, जसको तिमीलाई ज्ञान छैन ।

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾

(१७०) तथा उनीहरूसित जतिखेर भनिन्छ कि अल्लाह (तआला) बाट अवतरित गरिएको किताब (धर्मशास्त्र) को पालन गर, तब उत्तर दिन्छन् कि हामी त त्यस मार्गको अनुसरण पालन गर्नेछौं, जसमाथि हामीले आफ्ना पूर्वजलाई पायौं, यद्यपि उनीहरूका पूर्वज मूर्ख तथा मार्ग-विचलित रहेका छन् ।[1]

وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَآءً وَنِدَآءً صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾

(१७१) र काफ़िर ती पशुहरू सरह छन् जो आफ्ना गोठालाहरूको मात्र पुकार तथा स्वरलाई सुन्दछन् (तर बुझ्दैनन्), उनीहरू बहिरा, लाटा र अन्धा छन्, उनीहरूलाई बुद्धि छैन ।[2]

[1]आज पनि अहले बिदअत्‌लाई सम्झाइन्छ कि यी नयाँ वार्ताको धर्ममा कुनै मूल्य छैन त उनीहरू यही उत्तर दिनेछन् कि यी रीति-रिवाज हाम्रा पूर्वजहरूबाटनै चलिआइरहेको छ, यद्यपि पूर्वज पनि धर्मको ज्ञानबाट अनभिज्ञ तथा (मार्ग-दर्शनबाट बञ्चित हुन सक्छन् । यसकारण धार्मिक नियमहरूका प्रमाणका समक्ष पूर्वजहरूको आज्ञापालन, इमामहरूको अनुकरण (बिना प्रमाण उनको कुरालाई मान्दै जानु) पूर्णतया मार्ग-विचलन हो, अल्लाह तआला मुसलमानहरूलाई मार्ग-विचलनको दलदलबाट मुक्त गरोस् ।

[2]यी काफ़िरहरूको उदाहरण, जसले आफ्ना पूर्वजहरूका अनुसरणमा आफ्नो बुद्धि र ज्ञानलाई छाडिदिएका छन्, ती पशुहरू समान छन्, जसलाई गोठाला बोलाउँछ र पुकार्दछ, त ती जनावर आवाज त सुन्दछन्, तर यो बुझ्दैनन् कि उनीहरूलाई किन बोलाइँदै एवं पुकारिँदैछ । यसैप्रकार यी अनुयायी पनि बहिरा छन् कि सत्यको आवाज सुन्दैनन्, लाटा छन् कि सत्य कुरा मुखबाट निकाल्दैनन्, अन्धा छन् कि सत्य देख्न सक्दैनन् र बुद्धिहीन छन् कि सत्यको आमन्त्रण र एकेश्वरवाद तथा सुन्नतको आमन्त्रणलाई बुझ्ने योग्य छैनन् । यहाँ 'दुआ' बाट निकटको आवाज र 'निदाआ' बाट टाढाको आवाजको अर्थ हो ।

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُلُوا۟ مِن
طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَٱشْكُرُوا۟
لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾

(१७२) हे ईमानवालाहरू ! जुन (पवित्र) कुराहरू हामीले तिमीलाई प्रदान गरेका छौं, तिनलाई खाउ-पिउ र अल्लाह (तआला) प्रति कृतज्ञ रह, यदि तिमी मात्र उसैको आराधना गर्दछौ ।[1]

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ
وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ لِغَيْرِ
ٱللَّهِ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ

(१७३) तिमीलाई मृत एवं रगत (बगिसकेको), सुँगुरको मासु र त्यो प्रत्येक पदार्थ जसमा अल्लाहको नामको अतिरिक्त अरुहरूको नाम पुकारिन्छन्, निषेध छन् ।[2] तर जा

[1]यसमा ईमानवालाहरूलाई ती सबै पदार्थहरु खानुको आदेश छ, जसलाई अल्लाहले हलाल (वैध) गर्नुभएको छ र त्यसमा अल्लाहप्रति कृतज्ञ हुने कुरो भनिएको छ । त्यसबाट त एउटा कुरो यो ज्ञात भयो कि अल्लाहले वैध गरिएका कुरा नै शुद्ध एवं पवित्र छन् । निषेध गरिएको वस्तु पवित्र छैनन् चाहे ती इन्द्रियहरूलाई जतिसुकै राम्रो किन नलागुन् (जस्तै पाश्चात्य देशहरूलाई सुगुंरको मासु अधिकतर रुचिकर छ । दोस्रो यो कि मूर्तिहरुको नाममा समर्पित पशु एवं कुराहरू मूर्तिपूजक आफ्ना निम्ति वर्जित गर्थे (जसको विवरण सूर: अनआममा छ) मूर्तिपूजकहरूको यो कर्म गलत छ र यसप्रकार एउटा उचित कुरो वर्जित हुँदैन, तिमीले उनीहरूजस्तै वर्जित नगर (निषेध मात्र त्यही हो, जसको विवरण आगामी आयतमा छ) तेस्रो यो कि यदि तिमी मात्र अल्लाहको आराधना गर्नेवाला हौ भने, कृतज्ञतातिर ध्यान देउ ।

[2]यस आयतमा चार निषेधित पदार्थहरूको वर्णन छ, तर यसलाई संक्षिप्त वाक्य إِنَّمَا सित वर्णन गरिएको छ, जसबाट मस्तिष्कमा भ्रम उत्पन्न हुन्छ कि शायद वर्जित मात्र चार यी कुराहरू हुन्, जबकि यिनका अतिरिक्त पनि वर्जित कैयन् पदार्थ छन् । यसकारण प्रथम त यो बुझिहाल्नु पर्छ कि यो संक्षेप एक विशेष विषयमा आएको छ अर्थात मूर्तिपूजकहरूको यस कर्मको सम्बन्धमा कि उनीहरू वैध पशुहरूलाई पनि अवैध गरिहाल्दथे । अल्लाह (तआला) ले भन्नुभयो ती अवैध होइनन्, निषेध त मात्र यी हुन् । यसकारण यस संक्षिप्तलाई बढाइएको छ अर्थात यसका अतिरिक्त पनि अन्य वर्जित छन् जो यहाँ वर्णित छैनन् । दोस्रो हदीसमा दुई नियम छन्, जुन पशुहरूको हलाल एवं हरामका लागि वर्णित गरिएका छन् । त्यो आयतको सहीह तफ़सीर (भाष्य) को रुपमा सामुन्ने रहनुपर्छ, हिंसक पशुहरूमा ذو ناب (ती नरभक्षी पशु जो कुचलिहरूबाट शिकार गर्दछन्) र पंक्षीहरुमा ذو مخلب (जो पन्जाले शिकार गर्दछन्) वर्जित छन् । तेस्रो कुरा जुन पशुहरूको वर्णन हदीसबाट सिद्ध छ, उदाहरणको लागि गधा, कुकुर आदि पनि निषेध छन्, जसबाट यस कुराको संकेत पाईन्छ कि हदीस पनि कुरआन करीमको जस्तै धर्मको स्रोत हो र धर्मको लागि प्रमाण हो र धर्म दुवैलाई मान्नुबाट

पूर्ण हुन्छ, न कि हदीसलाई छाडेर मात्र कुरआनवाट । मृतवाट तात्पर्य हरेक प्रकारका ती उचित पशुपंक्षी हुन् जो धर्मविधि विना वध गरिएका हुन्छन्, आफ्नो मृत्यु अथवा कुनै दुर्घटनावाट (जसको विस्तृत जानकारी अल-मायद:मा छ, ।) मरेको होस् । अथवा धार्मिक नियमहरूको विरुद्ध उसलाई वध गरिएको होस्, उदाहरणको लागि घाँटी अँठ्याइएको होस् अथवा पत्थर वा काठवाट मारिएको होस् अथवा जुन प्रकारले आजकल मेशिनले वध गरिन्छ, जसमा झटकाले मारिन्छ, तर हदीसमा दुई प्रकारका मृत जनावर उचित गरिएका छन्, एउटा माछा अर्को टिड्डी (सलह), त्यो यस नियम मृतवाट अलग छन । रक्तवाट तात्पर्य वधको समय वग्नेवाला रगत हो । मासुको साथमा जो रगत रहिरन्छ, त्यो वैध छ । यहाँ पनि दुई रगत हदीसका अनुसार वैध छ । कलेजो र तिल्ली । सुंगुरको मासुलाई अल्लाहले अवैध गरेको छ । सुंगुर निर्लज्जतामा साह्रै नराम्रो पशु हो । وما أهل त्यो जनावर तथा कुनै अन्य वस्तु जसलाई अल्लाहको अतिरिक्त अन्यको नाममा पुकारिन्छ । यसको तात्पर्य त्यो जनावर हो जसको वध अल्लाहको अतिरिक्त कुनै अन्यको नाममा गरिन्छ । जस्तो अरबका मूर्तिपूजक 'लात' तथा 'उज्जा' आदिको नाममा चढाउँदथे, अथवा आगोको नाममा, जस्तो अग्निपूजक गर्दछन् । र त्यसैमा त्यो जनावर पनि आइहाल्यो, जुन अज्ञान मुसलमान मरेर गएका धर्मात्माहरूको सम्मान, प्रेम उनको प्रशंसापात्र तथा निकटता प्राप्त गर्नको लागि अथवा उनीसंग तर्सदै र आशा गर्दै कवरहरु एवं आस्तानाहरूमा चढाउँछन्, अथवा मुजाविरहरूलाई वुजुर्गहरूको नाममा दिएर आउँछन्, (जस्तै कैयन् वुजुर्गहरूका चिहानमाथि वोर्ड लागेका छन् उदाहरणको लागि 'दाता' साहवको नियाज़को लागि खसीहरू यहाँ वुझाइयून्) यी जनावरहरू चाहे काट्ने वेलामा अल्लाहकै नाम किन नलिइयोस्, निषेध नै हुनेछन् । किनभने यसको ध्येय अल्लाहलाई खुशी पार्नु होइन, चिहानवालाहरूलाई खुशी पार्नको लागि, र अल्लाहका अतिरिक्त अन्यलाई सम्मान गर्नु अथवा अल्लाहका अतिरिक्त अन्यको भय छ, जुनकि शिर्क हो । यसप्रकारले जनावरहरूका अतिरिक्त जुन कुरा पनि नजर-नियाज़ (भाकल) र चढाउनलाई अल्लाहका अतिरिक्त अन्यको नाममा वर्जित हुनेछ, जस्तै चिहानहरूको पासमा लगि अथवा त्यहाँवाट खरीद गरी, कवरहरूको आसपास भिक्षुकहरू एवं निर्धनहरूलाई डेगहरू (कडाही) अथवा मिठाई र पैसा आदिको विवरण र त्यहाँको कोषमा नज़र-नियाज (भाकल) गरेका पैसा हाल्नु, अथवा उर्सको अवसरमा त्यहाँ दूध पुऱ्याउनु यी सवै कार्य वर्जित तथा अनुचित छन्, किनभने यी सवै अल्लाहका अतिरिक्त अन्यलाई नज़र-नियाज गरेका परिस्थितिहरू हुन् । र नजर पनि नमाज़, रोजा आदि पनि इवादत (अर्चना) को जस्तै, एउटा इवादत हो र इवादत (वन्दना) को हरप्रकार एक अल्लाहसित सम्वन्धित छ । यसैले हदीसमा छ ملعون من ذبح لغير الله (सहीह अल-जामेअ अस्सगीर व ज्यादतु, अलवानी भाग २, पृष्ठ १०२४) जसले अल्लाको अतिरिक्तको नाममा जनावर काट्यो, त्यो मलऊन (तिरस्कृत) छ । तफ़सीर अज़ीजीमा निशापुरीको तफ़सीरवाट उद्धृत छ ।

وَّلَا عَادٍ فَلَآ اِثْمَ عَلَيْهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۷۳﴾

विवश हुन्छ र त्यो सीमा उल्लघंनकारी र अत्याचारी छैन, त्यसलाई ती खानुमा कुनै पाप छैन । अल्लाह (तआ़ला) क्षमाशील, कृपाशील छ ।

اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْتُمُوْنَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ الْكِتٰبِ وَيَشْتَرُوْنَ بِهٖ ثَمَنًا قَلِيْلًا ۙ اُولٰٓئِكَ مَا يَاْكُلُوْنَ فِىْ بُطُوْنِهِمْ اِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيْهِمْ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۷۴﴾

(१७४) निःसन्देह जुन मानिसहरू अल्लाह तआ़लाद्वारा उतारिएको किताव लुकाउँछन्, र त्यसलाई अलि-अलि (निकृष्ट) मूल्यमा बेच्छन्, विश्वास गर, उनीहरू आफ्ना पेटमा आगो भरिराखेका छन्, केयामतका दिन अल्लाह तआ़ला उनीसित कुरा पनि गर्ने छैन, न उनीहरूलाई पवित्र गर्नेछ, उनीहरूका लागि कठोर यातनाहरू छन् ।

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ ۚ فَمَآ اَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿۱۷۵﴾

(१७५) यी नै ती मानिसहरू हुन् जसले कुमार्गलाई संमार्गको सट्टा र यातनालाई क्षमाको साटो किनेका छन् । यिनीहरू आगोको यातना कति सहन गर्नेवाला छन् ।

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ نَزَّلَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ ؕ وَاِنَّ الَّذِيْنَ اخْتَلَفُوْا فِى الْكِتٰبِ لَفِىْ شِقَاقٍ بَعِيْدٍ ﴿۱۷۶﴾

(१७६) यी यातनाहरूको कारण यही हो कि अल्लाह तआ़लाले सत्य किताब अवतरित गऱ्यो, तर जसले यस किताबको कुरामा विभेद गरे, उनीहरू हठ र विरोधमा निकै टाढा पुग्न गए ।

أجمع العلماء أن مسلما ذبح ذبيحة يريد بذبحها التقرب إلى غير الله صار مرتدا و ذبيحته ذبيحة مرتد

(तफ़सीर अज़ीजा पृष्ठ ६११, अशरफुल हवाशीबाट उद्धृत) आलिमहरू यस कुरामा सहमत छन् कि यदि मुसलमानले कुनै जनावर अल्लाहको अतिरिक्त कुनै अन्यको निकटता प्राप्त गर्ने उद्देश्यले काट्यो भने त्यो मुर्तद (इस्लामबाट खारिज) हुनेछ र त्यसको वध एउटा मुर्तदको वध हुनेछ ।

(१७७) सम्पूर्ण पुण्यकार्य पूर्व र पश्चिमतिर मुख फर्काउनुमा मात्र होइन[1] वरु वास्तवामा राम्रो त्यो व्यक्ति हो जो अल्लाह (तआला) मा, क़्यामतको दिनमा, फरिश्ताहरूमा अल्लाहको कितावमा, एवं नवीहरूमा ईमान राख्नेवाला छ, जो धनसित प्रेम गरेपनि सम्वन्धिहरू, अनाथहरू, यात्रीहरू एवं भिक्षुकहरूलाई दिन्छ, दासहरूलाई मुक्त गर्दछ, नमाज़को नियमितता स्थापित गर्दछ र जक़ात दिन्छ, जब वचन दिन्छ त त्यसलाई पूरा गर्दछ, धनको कमी, दुख-दर्द र लडाईको समय धैय

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ
قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ
الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ
وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ
وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ
السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ
وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ
وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا
وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ

[1]यो आयत क़िव्लाको विषयमा नै अवतरित भएको छ। एक त यहूदी आफ्ना क़िव्लालाई (जुन वैतुल मक़्दिसको पश्चिम भागतिर छ) र इसाई आफ्ना क़िव्लालाई (जुन वैतुल मक़्दिसको पूर्वी भागतिर छ) वडो महत्व दिइराखेका थिए र त्यसमाथि गौरव गरिराखेका थिए। अर्कोतिर मुसलमानहरूको क़िव्लाको दिशा परिवर्तित भएकोमा आपत्ति गरिराखेका थिए, जसवाट केही मुसलमान पनि दुखी हुन्थे। अल्लाह तआलाले आदेश गऱ्यो पूर्व अथवा पश्चिम दिशामा मुख फकाउनु स्वयं कुनै सत्कर्म होइन, वरु यो त केन्द्रीयकरण एवं सामूहिकतालाई प्रदर्शित गर्ने कुरोको एउटा विधि हो, शुद्ध सत्कर्म त यी विश्वासहरूमा ईमान राख्नु हो, जुन अल्लाहले वर्णन गर्नुभएको छ र ती कर्महरू एवं चरित्रलाई अपनाउनु हो, जसमाथि विशेष बल दिइएको छ। यसको अगाडी ती विश्वासहरू एवं कर्महरूको वर्णन छ। अल्लाहमा विश्वास यो हो कि त्यो आफ्नो जात एवं विशेषताहरूमा एक छ, सबै नराम्रा कुरहरूवाट शुद्ध एवं टाढा छ तथा कुरआन तथा हदीसमा वर्णित यसका सम्पूर्ण विशेपताहरूलाई विना कुनै तर्क-वितर्क अथवा प्रश्न गरी स्वीकार गरियोस्। आख़िरतको फल प्राप्तिको दिन हुने प्रलय, स्वर्ग-नरकमा विश्वास राख्नू। अल-कितावको अर्थ आकाशवाट अवतरित भएको सबै कितावहरूको सत्यतामाथिको ईमान हो। एवं फरिश्ताहरूको अस्तित्व एवं सबै पैग़म्वरहरूमा विश्वास गरियोस्। यी ईमानहरूका साथ ती कर्महरूका अनुसार कर्म गरियोस् जसको विस्तृत विवरण यस आयतमा छ। على حبه मा ه को केन्द्रिता धनतिर छ। अर्थात धनको लोभ हुँदा-हुँदै पनि धन अल्लाहको नाममा खर्च गरोस्। البأسا सित धनको कमी, अति निर्धनता الضرا वाट हानि अथवा रोग तथा البأسا वाट लडाई र त्यसको अधिकताको तात्पर्य हो। यी तिनै परिस्थितिहरूमा धैर्य राख्नु अर्थात अल्लाहका आदेशहरूवाट मुख नफर्काउनु अति कठिन कार्य हो, यसकारण यी परिस्थितिहरूलाई विशेपरुपले वर्णन गरिएको छ।

وَحِيْنَ الْبَأْسِ ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

राख्दछ, यी नै सत्यवादी मानिसहरू हुंन् र यी नै परहेजगार (नराम्रो कुरावाट पन्छिनेवाला) हुन् ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى ۖ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ ۚ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ۗ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ

(१७८) हे ईमानवालाहरू ! तिमीलाई हत्या गरिएको व्यक्तिको वदला लिनु फर्ज (अनिवार्य) गरिएको छ, आजाद, आजादको साटो, दास, दासको साटो, नारी नारीको साटो,[1] हो यदि जो कोहीलाई त्यसको भाइको तर्फवाट क्षमा प्रदान गरिन्छ, त्यसले भलाईको सम्मान गर्नुपर्छ ।

[1]अन्धकार कालमा कुनै नियम अथवा विधि त थिएन, यसैकाण शक्तिशाली समुदायका मानिसहरू, शक्तिहीन समुदायमाथि जस्तो प्रकारले अत्याचार गर्न चाहन्थे, गर्दथे । अत्याचार गर्नुको एउटा विधि यो थियो कि कुनै शक्तिशाली समुदायको पुरुषको हत्या हुन्थ्यो भने, त्यो मात्र हत्यारालाई वध गर्नुको सट्टा हत्याराको पूरा समुदायका कैयन् मानिसहरूको हत्या गर्दथ्ये । वरु कहिलेकाहीं सम्पूर्ण समुदायलाई नष्ट गर्ने प्रयत्न गर्दथ्ये । र स्त्रीको साटो पुरुषलाई र वन्दीहरूको साटो स्वतन्त्र पुरुषको हत्या गर्दथ्यो । अल्लाह तआलाले यस अन्तर एवं विशेषतालाई समाप्त गर्दै आदेश गर्नुभयो कि जसको हत्या हुनेछ, वदलामा त्यसैको समान वध गरिनेछ । हत्यारा स्वतन्त्र छ भने त वदलामा त्यही स्वतन्त्र पुरुष, वन्दी छ भने वदलामा त्यही वन्दी तथा स्त्री छ भने वदलामा त्यसै स्त्रीलाई वध गरिनेछ न कि वन्दीको स्थानमा स्वतन्त्र, स्त्रीको स्थानमा पुरुष अथवा पुरुषको स्थानमा कुनै पुरुषलाई वध गरिनेछ । यसको अर्थ यो कदापि होइन कि यदि पुरुषले कुनै स्त्रीको हत्या गरेको छ भने कुनै स्त्रीलाई हत्या गरियोस् अथवा स्त्रीले पुरुषलाई हत्या गर्छ भने कुनै पुरुषको हत्या गरियोस् (जस्तो कि स्पष्ट रुपमा भावार्थ निस्कन्छ), वरु यी शव्द अवतरणका विशेषता हुन् जसवाट यो स्पष्ट हुनजान्छ कि जुन हत्याराले हत्या गरेको छ, उसैलाई वध गरिनेछ, चाहे त्यो पुरुष होस् अथवा स्त्री, शक्तिशाली होस् या निर्वल الْمُسْلِمُونَ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ (अल-हदीस, अवू-दाऊद, कितावुल जिहाद) "सवै मुसलमानहरूको रगत (पुरुष होउन अथवा स्त्री) समान छ ।" अर्थात् आयतको भावर्थ त्यही हो, जुन कुरआन करीमको दोस्रो आयत النَّفْسَ بِالنَّفْسِ (अल-मायेदा-४५) को छ । हनफी आलिमहरूले यसवाट तर्क निकाल्दै भनेका छन् कि मुसलमानलाई काफिरको साटो वध गरिने छ तर अधिकतर आलिमहरू (धार्मिक विद्वानहरु)लाई यसवाट मतभेद छ किनभने हदीसमा स्पष्ट छ لَا يُقْتَلُ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ (सहीह वुखारी, संख्या ६९१५, तथा अस्सुनन) "मुसलमानलाई काफिरको साटो वध गरिने छैन ।" (फतहुल कदीर)

مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ ۗ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾

र सजिलोसँग दीयत (धन जुन हत्याको साटो लिईन्छ, अर्थदण्ड) तिर्नु पर्छ ।[1] तिम्रो प्रभुको तर्फबाट यो छुट र कृपा हो ।[2] यस पश्चात पनि जो उल्लघंन गर्दछ, त्यसले अति यातनाको सामना गर्नुपर्ने छ ।[3]

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

(१७९) बुद्धिमानहरू ! किसास (प्रतिहत्या, हत्यादण्ड) मा तिम्रो निम्ति जीवन छ। यसकारण तिमी (हत्या गर्नबाट) रोकिनेछौ ।[4]

[1]क्षमाका दुई स्थितिहरू छन्, एक त विना कुनै धन साटोमा लिएर अर्थात देयत लिए विना नै मात्र अल्लाहको प्रशंसापात्र वन्नुको लागि क्षमा गर्नु, दोस्रो स्थिति वधको साटो देयत स्वीकार गरिहाल्नु । यदि यो दास्रो परिस्थिति अपनाइन्छ भने भनिन्छ कि देयत लिनेवाला भलाईको पालना गरोस् । ﴿وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ मा हत्यारासित भनिदैछ कि विना कुनै कष्ट दिइकन राम्रो प्रकारले देयतलाई बुझाओस् । हत्या भएको व्यक्तिको निकटका सम्वन्धिहरूले त्यसमाथि कृपा गरेको छ, त्यसको साटोमा कृतज्ञतासँग नै देओस् । ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ (अर्रहमान)

[2]यो छूट र दया (अर्थात् वदला, क्षमा अथवा देयत तीनवटै परिस्थितिहरू) अल्लाह तआलाको तर्फबाट तिम्रा लागि भएका छन्, नत्र यसभन्दा पहिला तौरातवालाहरूका लागि वदला अथवा क्षमा थियो, तर दीयत थिएन तथा इंजीलवालाहरू (इसाईहरू) मा मात्र क्षमा नै थियो, वदला थियो न देयत (इब्ने कसीर)

[3]देयत, (धन जुन मृतकका उत्तराधिकारीहरू हत्यारावाट हत्याको साटोमा मृत्युदण्ड क्षमा गर्नको लागि माँग्दछ) स्वीकारिने अथवा लिइहाले पश्चात पनि त्यसको हत्या गर्दछ, भने यो अत्याचारको अधिकता हो, जसको दण्ड त्यसले संसार र परलोक दुवैमा भोग्नु पर्नेछ ।

[4]जव हत्यारालाई यो भय हुनेछ कि हत्याको वदलामा उसलाई पनि मारिने छ भने त्यसले पनि कसैलाई हत्या गर्ने साहस गर्नेछैन । र जुन समाजमा हत्याको वदलामा यो नियम लागू हुन्छ, त्यहाँ यो भय समाजलाई हत्या र रक्तपातबाट सुरक्षित राख्दछ, जसले समाजमा अत्यन्त सुख-शान्ति रहन्छ । यसको अवलोकन सऊदी अरवको समाजमा गर्न सकिनेछ, जहाँ इस्लामी नियमहरूको पालनाको कारणले अल्लाहको कृपाले सुख-शान्तिको वातावरण छ ।

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا ۖ الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾

(१८०) तिमीलाई अनिवार्य गरिएको छ कि जब तिमीहरूमध्ये कोही मृत्यु अवस्थामा आई पुग्दछ र केही सम्पत्ति छाड्छ, भने आफ्नो माता-पिता र सम्वन्धिहरूका लागि भलाईको उत्तरदान (इच्छा पत्र) गरोस् ।[1] सदाचारीहरूका लागि यो अनिवार्य कर्तव्य स्पष्ट छ ।

فَمَن بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾

(१८१) अब जो व्यक्ति त्यसलाई सुने पश्चात वद्लन्छ, भने त्यसको पाप बदल्ने व्यक्तिमाथि नै हुनेछ । नि:सन्देह अल्लाह तआला सर्वश्रोता एवं सर्वज्ञाता छ ।

فَمَنْ خَافَ مِن مُّوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨٢﴾

(१८२) हो जो उत्तरदान कर्ताको पक्षपात तथा पापसित तर्सन्छ,[2] र यदि त्यो तिनीहरूमा परस्पर सुधार गराईदिन्छ भने त्यसमाथि पाप छैन, अल्लाह (तआला) अत्यन्त क्षमाशील अत्यन्त दयालु छ ।

[1]वसीयत गर्नुको यो आदेश उत्तराधिकारीको आयत उतर्नुभन्दा पहिला दिइएको थियो । अब यो निलम्वित छ । नवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको भनाई छ : إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ، فَلَا وَصِيَّةَ لِوَارِثٍ (उद्धृत अस्सुनन–इब्ने कसीरबाट लिखित) अल्लाह तआलाले प्रत्येक अधिकारीलाई त्यसको अधिकार दिइएको छ (अर्थात् उत्तराधिकारीको भाग निर्धारित गरिदिइएका छन्) अब कुनै उत्तराधिकारीलाई वसीयत गर्नु उचित छैन । हो अब यस्ता सम्वन्धिहरूका लागि वसीयत गर्न सकिन्छ, जो उत्तराधिकारी होइनन् अथवा भलाईको मार्गमा खर्च गर्नको लागि पनि गर्न सकिन्छ, र त्यसको अधिकभन्दा अधिक भाग एक तिहाई माल सम्पत्ति छ, त्यसभन्दा अधिक वसीयत गर्न सकिदैन । (सहीह बुखारी, किताबुल फराइद)

[2] جنفا (आकृष्ट हुनु) को अर्थ हो कि गल्ती अथवा भूलले कुनै एक सम्वन्धितिर अधिक आकृष्ट भई अरुको अधिकार मार्नु, إثما को तात्पर्य हो कि जानी-जानी यस्तो गरियोस् (ऐसरुत्तफासीर) अथवा إثما को तात्पर्य पापको वसीयत हो, जसलाई बदल्नु र त्यस्तो नगर्नु आवश्यक छ । यसको अर्थ छ वसीयतमा न्याय हुनु आवश्यक छ, अन्यथा जो संसारबाट जाँदा-जाँदै अत्याचारी बन्यो, उसलाई परलोकमा बच्न सक्ने आशा कम छ ।

(१८३) हे निष्ठावानहरू ! तिमीमाथि रोज़ाहरू (ब्रत जु.न रमज़ानको महिनामा बसिन्छ) अनिवार्य गरिए, जुनप्रकारले तिमीभन्दा पहिलाका मानिसहरूलाई अनिवार्य गरिएका थिए, ताकि तिमी तक़्वा (अल्लाहसित भय) को मार्ग अपनाउ ।[1]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝

(१८४) गणनामा केही दिन मात्र छन्, तर यदि तिमीहरूमध्ये जो व्यक्ति बिरामी हुन्छ अथवा यात्रामा हुन्छ, त त्यसले अन्य दिनहरूमा गणना पूरा गरोस् ।[2] र जो यसको सामर्थ्य राख्दछ, फ़िदया (सट्टा) मा एउटा निर्धनलाई भोजन गराओस्[3] अनि जो व्यक्ति सत्कर्ममा अगाडी बढ्दछ त्यो

أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ ۚ وَأَن تَصُومُوا۟

[1] صيام–صوم (रोज़ा, ब्रत) उद्गम हो जसको इस्लामी धार्मिक नियमहरू अनुसार अर्थ छ : प्रातः सूर्य उदाउनुभन्दा पहिला रात्रिको अन्धकारपछि जुन सेतो प्रकाश वातावरणमा हुन्छ, को समयदेखि लिएर सूर्यास्तसम्म खानु-पिउनु, पत्नीसित सम्भोग गर्नु र ब्रत भंग गर्ने प्रत्येक प्रकारका क्रियाकलापबाट अल्लाहको प्रसन्नता प्राप्त गर्नको निम्ति रोकिरहनु, यो इबादत इन्द्रियहरुको पवित्रता एवं शुद्धताको लागि अति विशेष छ, यसकारण यसलाई तिमीभन्दा पहिलाका समुदायहरूमाथि पनि अनिवार्य गरिएको थियो । यसको सबभन्दा ठूलो तात्पर्य अल्लाह तआलाको भय हृदयमा उत्पन्न गर्नु हो । र हृदयदेखि अल्लाहको भय मनुष्यका चरित्र र कर्महरूलाई सुधार्नमा मूल भूमिका उत्पन्न गर्दछ ।

[2]यो रोगी र यात्रीलाई छूट दिइएको छ कि त्यो रोग अथवा यात्राको कारण रमज़ानको महिनाको जति रोज़ा बस्न सकेको छैन, त्यो पछि राखेर गणना पूरा गरोस् ।

[3]يطيقونه को एउटा अनुवाद يتجشمونه अति कठिनताले रोज़ा बस्न सकोस्, गरिएको छ (यो आदरणीय इब्ने अब्बासबाट उद्धृत छ, इमाम बुख़ारीले पनि यसलाई रुचाउनु भएको छ) अर्थात जो अति वृद्ध अवस्थामा एवं यस्ता रोगका कारणले, जसको उपचारबाट स्वास्थ्यको आशा नहोस्, रोज़ा बस्नमा कठिनाई अनुभव गर्छ, त्यसले एउटा निर्धनलाई भोजन फ़िदया (प्रतिशोध) रूपमा देओस्, परन्तु अधिकतर टीकाकार ले यसको अनुवाद "शक्ति" राख्दछन् । नै गरेका छन्, जसको अर्थ छ इस्लामको प्रारम्भिक कालमा रोज़ाको बानी नभएको कारण शक्ति राख्नेवालालाई पनि छूट दिइएको थियो कि यदि त्यो रोज़ा बस्दैन भने सट्टामा एउटा निर्धनलाई परन्तु पछि ﴿فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ द्वारा यसलाई निरन्तर गरी प्रत्येक शक्ति राख्नेवालाको लागि रोज़ा अनिवार्य गरियो, परन्तु अति वृद्ध एवं सधैं बिरामीको लागि अब

خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾

त्यसैको लागि श्रेष्ठ छ ।[1] तर तिम्रो पक्षमा उचित कर्म रोजा (व्रत) बस्नु नै हो, यदि तिमी अवगत छौ ।

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ

(१८५) रमजानको महिना त्यो हो, जसमा कुर्आन उतारियो [2] जुन मानिसहरूको

यही आदेश छ कि त्यसले फ़िदया देओस् र حاملة (गर्भवती) र مرضعة (दूध खुवाउने) स्त्रीहरू यदि कठिनाईको आभास गर्छन् भने उनी पनि रोगीकै आदेशमा पर्नेछन् अर्थात् उनीहरू व्रत नबसून् र पछि छुटेका रोज़ाहरू वसून् । (तोहफ़तुल अहवजी सरह तिर्मिजी)

[1]जो आफूखुशीले एक निर्धनका अतिरिक्त दुई अथवा तीनलाई भोजन गराउँछ भने उसको लागि अधिक श्रेयष्कर छ ।

[2]रमजानमा कुर्आन उतार्नुको अर्थ यो होइन कि सम्पूर्ण कुर्आन कुनै एक रमज़ानमा अवतरित भयो, बरु यो हो कि रमजानको शबे कद्र (आदरवाली रात्रि) मा लौह महफूज (अल्लाहको त्यो किताव जसमा आदिदेखि अन्तसम्म सबैकुरा लेखिएको छ) बाट संसारको आकाशमा उतारियो र त्यहाँ बैतुल इज़्जत (आदरवाला घर) मा राखियो । त्यहाँबाट परिस्थितिका अनुसार लगभग २३ वर्षसम्म अवतरित हुँदैगयो । (इब्ने कसीर) यसकारण यो भन्नु कि कुरआन रमजानमा अथवा लैलतुल क़द्र अथवा लैलतुल मुबारकमा उत्र्यो, यो सबै सत्य छ, किनभने लौहे महफ़ूज़बाट त रमजानमा नै उत्रेको छ र लैलतुल कद्र एवं लैलतुल मुवारक एउटै रात हो अर्थात शुभरात्रि जुन रमजानमा नै आउँछ। केही विद्धानहरूका निकट यसको तात्पर्य यो हो कि कुर्आनको अवतरण रमजानको महिनामा भयो र पहिलो (ईशवाणी) जो हिराको गुफा (जो मक्काको नूर पर्वतमा छ) मा रमजानको महिनामा आयो । यस आधारमा कुर्आन मजीद र रमज़ानुल मुबारकको आपसमा घनिष्ट सम्बन्ध छ । यसैकारण नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम यस पवित्र महिनामा आदरणीय जिब्रीलबाट कुर्आन सुन्दथे र सुनाउँदथे र जुन वर्ष उहाँको देहान्त भयो त्यस वर्ष उहाँले र मजानमा दुईपटक जिब्रीलबाट पवित्र कुर्आन सुन्ने सुनाउने शुभ कर्म गर्नुभएको थियो । रमजानका तीन रातहरू (२३, २५ र २७) मा उहाँले आफ्ना मित्रहरूका ज़मातका साथ कियामुल्लैल (रातिको नमाज़को लागि उभिनु) पनि गराउनु भयो, जसलाई अब तरावीह भनिन्छ। (सहीह तिमिजी एवं सहीह इब्ने माजा, अलवानी) यी तरावीह आठ रकात र वितरकका साथ एघार रकात थिए, जसको विवरण जाविर "र जिअल्लाह अन्ह" को हदीसमा छ र इमाम मिरवजीले यसलाई कियामुल्लैलमा वर्णन गर्नुभएको छ । र आदरणीय आयशा "रजी अल्लाह अन्हा" का कथन (सहीह वुखारी) मा उपस्थित छ। नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमबाट २० रकआत तरावीह पढ्नु कुनै पनि सहीह हदीसवाट सिद्ध छैन।

مِّنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَنْ
شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَنْ
كَانَ مَرِيْضًا أَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ
أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيْدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْيُسْرَ
وَلَا يُرِيْدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ۫ وَلِتُكْمِلُوا
الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰىكُمْ
وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿١٨٥﴾

मार्गदर्शक हो, र जुन मार्गदर्शन एवं सत्य र असत्य मध्य निर्णायक हो, तिमीमध्ये जो पनि यस महिनालाई भेटाउँछ, त्यसले रोजा राख्नुपर्छ, हो जो रोगी छ अथवा यात्रामा छ, त त्यसले अरु दिनमा यो गणना पूरा गर्नुपर्छ । अल्लाह (तआला) को इच्छा तिमीसित सरलताको छ, कठोरताको होइन, त्यो चाहन्छ कि तिमी गणना पूरा गर र अल्लाह तआलाद्वारा प्रदान गरिएका मार्गदर्शनका अनुसार त्यसको महिमाको वर्णन गर; एवं त्यसप्रति कृतज्ञ रह ।

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِيْ عَنِّيْ فَإِنِّيْ
قَرِيْبٌ ۖ أُجِيْبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ
إِذَا دَعَانِ ۙ فَلْيَسْتَجِيْبُوْا لِيْ وَلْيُؤْمِنُوْا
بِيْ لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُوْنَ ﴿١٨٦﴾

(१८६) र जब मेरा भक्तहरू मेरो विषयमा प्रश्न गर्छन त भनिदिनुस कि म धेरै निकट छु, हर प्रार्थीको पुकारलाई जहिले पनि त्यो मलाई पुकार्दछ, म स्वीकार गर्दछु ।[1] यसकारण मानिसहरूलाई पनि आवश्यक छ कि उनी मेरा कुरा मानून् र ममा आस्था राखून् यही उनको भलाईको कारण हो ।

[1]रमज़ान मुबारकका नियम एवं आदेशको मध्य दुआको नियमको वर्णन गरेर यो स्पष्ट गरिदिइयो कि रमज़ानमा प्रार्थना (दुआ) को पनि बडो महत्व छ, जसको अत्याधिक प्रयोजन गर्नुपर्छ, विशेषरुपले इफ्तार (जब रोजा तोड्ने समय निकट हुन्छ) को समय प्रार्थनालाई स्वीकार हुनको विशेष समय भनिएको छ । (मुसनद अहमद, तिर्मिजी, नसाई, इब्ने माजा र इब्ने क्सीरबाट लिइएको छ) तैपनि प्रार्थना स्वीकार हुनको लागि यो पनि आवश्यक छ कि ती नियमहरू र आदरलाई विचारमा राखियोस् जुन कुर्आन र हदीसमा वर्णित छ, जसमध्ये दुईटालाई यहाँ वर्णन गरिएको छ । एउटा अल्लाहमा कुन प्रकारले दृढ विश्वास र दोस्रो उसको आदेशको पालना एवं अनुसरण । यसैप्रकारले हदीसमा हराम (अवैध) भोजनबाट बच्न एवं एकाग्र मन एवं चित्त हुने कुरामा पनि जोड दिइएको छ ।

(१८७) रोज़ाका रातहरूमा आफ्ना पत्नीहरूसित सम्पर्क गर्न तिमीलाई अनुमति छ, उनीहरू तिम्रा वस्त्र हुन् र तिमीहरू उनका वस्त्र हौ । तिम्रो उपभोगको ज्ञान अल्लाहलाई छ, उसले तिम्रा पश्चातापलाई स्वीकार गरी तिमीलाई क्षमा गरिदियो, अब तिमीलाई उनीहरूसित संभोगको र अल्लाह (तआ़ला) द्वारा लेखिएको कुरालाई खोज्ने आज्ञा छ, तिमी खाने-पिउने गर, यहाँसम्मकि प्रातः कालको सेतोपनाको धागो अन्धकारको कालो धागोबाट स्पष्ट देखिओस् ।[1] अनि रातसम्म रोज़ालाई पूरा गर ।[2] र स्त्रीहरूसित त्यसबेला संभोग नगर, जबकि तिमी मस्जिदहरुमा ऐतेकाफ़ (एक निश्चित समयको लागि अल्लाहको इबादतको उद्देश्यले

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ
إِلَىٰ نِسَائِكُمْ ۚ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ
وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ اللَّهُ
أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ
فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ ۖ فَالْآنَ
بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ۚ
وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ
الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ
الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتِمُّوا
الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ
وَأَنتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ۗ
تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا ۗ

[1]इस्लामको प्रारम्भिक कालमा एउटा आदेश यो थियो कि रोज़ा (व्रत) तोडे पश्चात ईशा (रात्रि) को नमाज़ अथवा नसुतेसम्म खाने-पिउने र पत्नीसित संभोग गर्ने आज्ञा थियो, सुतेपश्चात यिनीमध्ये कुनै कार्य गर्न सकिन्नथ्यो । स्पष्ट छ कि यो निषेधाज्ञा कठिन थियो र यस अनुसार कार्य गर्न कठिन थियो । अल्लाह तआ़लाले यस आयतमा यी दुबै निषेधाज्ञा निरस्त गरिदियो र ईफ़्तार (रोज़ा तोड्ने समय) देखि लिएर प्रातः काल कालोपना हट्नुन्जेलसम्म खाने-पिउने तथा पत्नीसँग संभोग गर्ने आज्ञा प्रदान गरिदियो । الرفث को अर्थ हो पत्नीसँग सम्भोग गर्नु । الخيط الأبيض सित अर्थ प्रातः कालीन प्रकाश र الخيط الأسود कालो धागोसित तात्पर्य रात हो । (इब्ने कसीर)

टिप्पणी: यसबाट यो पनि विदित भयो कि संभोग गरे पश्चातको स्थितिमा रोज़ा बस्न सकिन्छ, किनभने फज्र (प्रातःकाल) सम्म अल्लाहले उपरोक्त कार्यको आज्ञा प्रदान गरेको छ र सहीह बुख़ारी र मुस्लिमको वर्णनबाट पनि यसको समर्थन हुन्छ ।

[2]अर्थात् रात पर्नासाथ (सूर्यास्तको तुरुन्त पश्चात) रोज़ा तोडिहाल । ढिलो नगर, जस्तो कि हदीसमा पनि रोजा शीघ्र भङ्ग गर्ने– इफ्तार गर्ने कुरोमा जोड दिइएको छ र विशेषता भनिएको छ । दोस्रो यो कि विशालनगर, विसालको अर्थ हो कि एउटा रोज़ा तोडे बिना अर्को रोज़ा बस्नु । यसबाट नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले अति कठोरताकासाथ मनाही गर्नुभएको छ । (विवरणको लागि हदीसका किताबहरू हेर्नुस् ।)

كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ اٰيٰتِهٖ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُوْنَ

आफूलाई मस्जिदमा नै सीमित गर्नु हो ।) मा हुन्छौ ।[1] यी अल्लाह (तआला) का सीमाहरू हुन् । तिमी यिनका नजिक पनि नजाउ । यसैप्रकार अल्लाह तआला आफ्ना निशानीहरू मानिसहरूलाई वर्णित गर्दछ, ताकि उनीहरू बचून् ।

وَلَا تَاْكُلُوْٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوْا بِهَآ اِلَى الْحُكَّامِ لِتَاْكُلُوْا فَرِيْقًا مِّنْ اَمْوَالِ النَّاسِ بِالْاِثْمِ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ

(१८८) र एक-अर्काको माल अनाधिकारिक रुपले खाने नगर, न अधिकार व्यक्तिहरूलाई घूस पुऱ्याई कसैको केही माल अत्याचारले हडप गर्ने गर । यद्यपि तिमी जान्दछौ ।[2]

يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْاَهِلَّةِ ۭ قُلْ هِىَ مَوَاقِيْتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ ۭ

(१८९) मानिसहरू तपाईंसित चन्द्रमाको विषयमा प्रश्न गर्दछन्, तपाईं भनिदिनुस् कि यो

[1]ऐतेकाफ़ (रमज़ान र अन्य महिनाहरूमा मस्जिदमा इबादतको उद्देश्यले एकान्तमा बस्नु ।) को समयमा पत्नीसँग सम्भोग, चुम्बन एवं यसै किसिमका कर्महरूको आज्ञा छैन । तर भेट भएको बेला कुराकानी गर्न सकिन्छ । ﴿عَاكِفُوْنَ فِى الْمَسٰجِدِ﴾ बाट यो भावार्थ लिइएको छ कि ऐतेकाफ़को लागि मस्जिद आवश्यक छ । चाहे स्त्री होस् वा पुरुष । पवित्र पत्नीहरू (नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका पत्नीहरू) ले पनि मस्जिदमा ऐतेकाफ़ गरेका छन्, यसकारण स्त्रीहरूलाई आफ्ना घरहरूमा ऐतेकाफ़मा बस्नु ठीक छैन । तर मस्जिदमा उनीहरूका लागि हरेक कुराको पुरुषहरूबाट अलग प्रबन्ध गर्नु आवश्यक छ, ताकि पुरुषको साथ कुनै प्रकारको सम्पर्क नहोस्, जबसम्म मस्जिदमा उचित एवं सुरक्षित तथा पुरुषहरूबाट बिल्कुलै अलग प्रबन्ध हुँदैन, स्त्रीहरुलाई मस्जिदमा ऐतेकाफ़मा बस्ने अनुमति दिनुहुँदैन र स्त्रीहरुलाई पनि यसको लागि हठ गर्नुहुँदैन । रमज़ानमा अन्तिम दशकको "ऐतकाफ" सुन्नत हो । जबसम्म पूरा सुरक्षा हुँदैन तबसम्म स्वेच्छात्मक इबादतबाट अलग रहनु श्रेष्ठ छ । फ़िकह (इस्लामी धर्मशास्त्र) को नियम छ (درء المفاسد أولى من جلب المصالح) भलाईहरूको प्राप्तिको अपेक्षा नराम्रो कुरालाई टाढा राख्नु उत्तम छ ।

[2]यो यस्तो व्यक्तिको विषयमा छ जोसित कसैको स्वत्व छ तथा स्वामीको पासमा कुनै प्रमाण छैन, जसको फाइदा उठाएर त्यो व्यक्ति न्यायलय अथवा अधिकृत अधिकारीबाट आफ्नो पक्षमा निर्णय गराउँछ र यसप्रकार अर्कोको स्वत्व अपहरण गर्दछ । यो अत्याचार हो र हराम छ । अदालतको निर्णय अत्याचार र हरामलाई उचित गर्न सक्दैन । यो अत्याचारी अल्लाह तआलाको समक्ष अपराधी हुनेछ । (इब्ने कसीर)

وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ ۗ وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾

मानिसहरू (को इबादत) को समय एवं हज्को मौसमको लागि हो (एहरामको स्थितिमा) र घरहरूको पछाडीबाट आउनु तिम्रो कुनै सत्यकर्म होइन, बरु सत्कर्मी त्यो हो जो अल्लाह (तआला) सित तर्सन्छ । घरहरूमा तिनका ढोकाबाट आउने गर ।[१] तथा अल्लाहसित तर्सने गर, ताकि तिमी सफल होउ ।

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾

(१९०) अल्लाहको मार्गमा उनीहरूसित युद्ध गर जो तिमीसित युद्ध गर्छन् र अत्याचार नगर ।[२] अल्लाह (तआला) ले अत्याचारीलाई रुचाउँदैन ।

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ ۚ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ ۚ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

(१९१) र उनीहरूलाई जहाँ भेट्छौं त्यही मार र उनीहरूलाई निकाल जहाँबाट उनीहरूले तिमीलाई निकालेका छन् र (सुन) फित्ना (लडाई-झगडा, फसाद) हत्याभन्दा अधिक नराम्रो छ ।[३] र मस्जिदे हरामको

[१]अन्सार अज्ञान कालमा जब हज्ज अथवा उमरःको एहराम (हज्ज र उमरःमा प्रयोग गरिने एउटा बिशेष पहिरन ।) बेरद्थे, र फेरि त्यस पश्चात कुनै कुराको आवश्यकता पर्दा आफ्ना घरहरूमा मुख्य द्वारबाट प्रवेश गर्दैनथे, बरु पछाडीको पर्खाल नाघेर प्रवेश गर्दथे, यसलाई उनीहरूले पुण्य ठान्दथे । अल्लाह तआलाले भन्यो कि यो पुण्य होइन (ऐसरुत्तफ़ासीर) यस आयतमा प्रथम पटक ती मानिसहरूसित युद्ध गर्ने आज्ञा दिइएको छ, जो सधैं मुसलामानहरूलाई हत्या गर्ने विचारमा रहन्थे । तैपनि ज्यादतीबाट रोकिएको छ, जसको अर्थ यो हो कि नकुल्च स्त्रीहरू, बच्चाहरू, तथा वृद्धाहरूलाई जसको योगदान युद्धमा छैन र हत्या नगर, वृक्ष आदि जलाइदिनु, पशुहरूलाई अकारण मारिदिनु पनि ज्यादति (अतिक्रमण) हो, यी कुराबाट बच्नुपर्छ । (इब्ने कसीर)

[२]इस्लाम धर्मको प्रारम्भिक कालमा मक्का शहरमा मुसलमान निर्बल तथा छरिएका थिए, यसकारण काफ़िरहरूसित युद्ध गर्न मनाही थियो, जब मुसलमान मक्का शहरबाट प्रवास गरी मदीना आए, (जसलाई इस्लाम धर्मको परिभाषामा हिज़रत भन्दछन्) तब मुसलमानको सम्पूर्ण शक्ति एकत्रित भयो, अनि उनलाई धर्म युद्ध (जिहाद गर्न) आज्ञा प्रदान गरियो । प्रारम्भमा उहाँ केवल उनीहरूसित युद्ध गर्नुहुन्थ्यो जो मुसलमानहरूसित युद्ध गर्दथे । परन्तु यसको पश्चात

حَتّٰى يُقٰتِلُوْكُمْ فِيْهِ ۚ فَاِنْ قٰتَلُوْكُمْ فَاقْتُلُوْهُمْ ۭ كَذٰلِكَ جَزَاۗءُ الْكٰفِرِيْنَ ﴿١٩١﴾

पासमा उनीसित लडाई नगर, जबसम्मकि तिमीसँग स्वयं युद्ध गर्दैनन् । यदि उनीहरू तिमीसित लड्छन् भने तिमी पनि उनीहरूलाई मार ।[1] काफ़िरहरूको बदला यही हो ।

فَاِنِ انْتَهَوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٩٢﴾

(१९२) यदि उनीहरू रोकिन्छन् भने अल्लाह (तआ़ला) अति क्षमाशील तथा दयालु छ ।

وَقٰتِلُوْهُمْ حَتّٰى لَا تَكُوْنَ فِتْنَةٌ وَّيَكُوْنَ الدِّيْنُ لِلّٰهِ ۭ فَاِنِ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ اِلَّا عَلَى الظّٰلِمِيْنَ ﴿١٩٣﴾

(१९३) र उनीहरूसित युद्ध गर जबसम्मकि उपद्रव समाप्त नहोस् र अल्लाह (तआ़ला) को धर्म-विधान होस्, यदि उनीहरू रोकिन्छन् (भने तिमी पनि रोकिऊ) अत्याचार त केवल अत्याचारीहरूमाथि छ ।

اَلشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمٰتُ قِصَاصٌ ۭ فَمَنِ اعْتَدٰى

(१९४) प्रतिष्ठित महिनाको लागि प्रतिष्ठित महिना छ र प्रतिष्ठाहरू आदान-प्रदानको हुन् ।[2] जो तिमीमाथि

त्यसलाई अरु विस्तृत गरियो, र मुसलमानहरूले आवश्यकता अनुसार काफ़िरहरूको पनि क्षेत्रमा गई युद्ध गरे । कुरआन करीमले اعتداء (अत्याचार) बाट मनाही गरेको छ, यसकारण नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम आफ्ना सेनालाई विशेषरुपले निर्देश दिनुहुन्थ्यो कि अपभाग तथा विश्वासघात नगर्नु । कुनै लाशलाई नकुल्चनु, बच्चाहरू, स्त्रीहरू, गिर्जाघरहरूमा पूजामा लीन व्यक्तिहरू, त्यस धर्मका सन्तहरूको हत्या नगर्नू । यसैप्रकार वृक्षहरुलाई जलाउनुबाट र पशुहरूलाई अनावश्यक रुपले मार्नुबाट मनाही गर्नुभयो । (इब्ने कसीर-उद्धृत सहीह मुस्लिम आदि) फ़ितनाबाट तात्पर्य कुफ्र र शिर्क अनिश्वरवाद एवं मिश्रणबाद हो, जुन हत्याभन्दा ठूलो पाप हो, अतः यसलाई समाप्त गर्नको लागि ज़िहाद गर्नमा पछि हट्नु हुँदैन ।

[1]हरमको सीमामा युद्ध गर्न मनाही छ, तर यदि काफ़िर यसको आदर गर्दैनन्, र तिमीसित युद्ध गर्छन् भने तिमीलाई पनि उनीहरूसित युद्ध गर्ने आज्ञा छ ।

[2]६ हिज़रीमा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम आफ्ना चौध सय साथीहरूका साथ उमरः को लागि निस्कनु भएको थियो, तर मक्काका काफ़िरहरूले उनीहरूलाई मक्का जान दिएन र अन्तमा यो सन्धि भयो कि आउँदो वर्ष मुसलमान तीन दिनका लागि उमराको विचारले मक्का आउन सक्नेछन् । यो ज़ुल्कादाको महिना थियो जुन आदरणीय महिनाहरूमध्ये एक हो । जब दोस्रो वर्ष सन्धि अनुसार मुसलमानहरू उमरःको विचारले निस्कन थाले तब अल्लाह तआ़लाले

عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾

अत्याचार गर्दछ, तिमी पनि त्यसमाथि त्यसैप्रकारको अत्याचार गर, जुन तिमीमाथि गरिएको छ र अल्लाह (तआला) सित तर्सिराख र जानीराख कि अल्लाह (तआला) संयमीहरूको साथमा छ ।

وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ۛ وَأَحْسِنُوا ۛ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾

(१९५) र अल्लाह (तआला) को मार्गमा खर्च गर र आफ्नै हातबाट आफूलाई कष्टमा नपार ।[1] उपकार गर अल्लाह परोपकारीहरूसित प्रेम गर्दछ ।

وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ ۚ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۖ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ

(१९६) र हज एवं उमर: अल्लाह तआलाको लागि पूरा गर ।[2] र यदि तिमी रोकिन्छौ भने जे पनि बलि उपलब्ध छ, त्यसलाई गर[3] र आफ्नो कपाल नखौर जब

यो आयत अवतरित गर्नुभयो । यसको अर्थ यो हो कि यसपटक पनि यदि मक्काका मिश्रणवादी यस महिनाको आदर एवं सम्मानलाई एकातिर पन्छ्यायी (गत वर्ष झैं) र तिमीलाई मक्कामा प्रवेश गर्नबाट रोक्छन् भने तिमी पनि उसको आदर र सम्मानको चिन्ता नगर, उनीसित पूर्णरुपले सामना गर्नू । आदर र सम्मान गर्नुमा बदला छ, अर्थात् उनीहरू आदर वा सम्मानको मर्यादा राख्दछन् भने तिमी पनि आदर र सम्मान गर । यदि उनीहरू यस्तो गर्दैनन् भने तिमी पनि यसको चिन्ता छाडि काफ़िरहरूलाई कठोर एवं असहनीय पाठ सिकाउ (इब्ने कसीर)

[1]यसबाट केहिले धन-व्ययको त्याग, कोहिले धर्म-युद्ध त्याग, तथा कोहिले पापमाथि पाप गर्दै जानु भावार्थ लिएका छन् । र यी सम्पूर्ण परिस्थितिहरू नाशका हुन्, जिहाद छाडिदिन्छौ अथवा जिहादको लागि माल-दान गर्ने छैनौ भने शत्रु शक्तिशाली हुनेछ, र तिमी कमजोर हुनेछौ, परिणाम तिम्रो विनाश ।

[2]अर्थात् हज अथवा उमर:को "एहराम" "मिकात"बाट नीयत गरी बाँधिहालेका छौ भने त्यसलाई पूरा गर्नु आवश्यक छ, चाहे स्वेच्छात्मक हज वा उमर: नै किन नहोस् । (ऐसरुत्तफ़ासीर)

[3]यदि मार्गमा शत्रु अथवा भयङ्कर रोगको कारणबाट रुकावट आउँछ भने एक जनावर (हदी) । बाखा, गाई अथवा ऊँट जे पनि उपलब्ध छ, त्यहीं बलि दिएर कपालको मुण्डन गर र एहराम फुकाईहाल, जुनप्रकार नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम र उहाँका सहाबाले हुदैबियाको स्थानमा कुर्बानीहरूको बलि दिनुभएको थियो, हुदैबियाको ठाउँ "हरम" को सीमाभन्दा बाहिर छ । (फ़तहुल क़दीर)

يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهٗ ۭ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيْضًا اَوْ بِهٖٓ اَذًى مِّنْ رَّاْسِهٖ فَفِدْيَةٌ مِّنْ صِيَامٍ اَوْ صَدَقَةٍ اَوْ نُسُكٍ ۚ فَاِذَآ اَمِنْتُمْ ۣ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ اِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۚ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ اِذَا رَجَعْتُمْ ۭ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۭ ذٰلِكَ لِمَنْ لَّمْ يَكُنْ اَھْلُهٗ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۭ

सम्म कि बलि, बलि स्थलसम्म नपुगोस्[1] तिमीमध्येबाट जो रोगी छ अथवा त्यसको टाउकोमा कुनै पीडा छ जसकारण त्यो आफ्नो कपालको मुण्डन गराउँछ, त त्यसमाथि फिद्या छ कि चाहे त त्यो ब्रत (रोज़ा) बसोस्, अथवा चाहन्छ भने दान देओस् अथवा बलि देओस् ।[2] तर जतिखेर शान्तिको स्थिति हुन्छ, त जो उमरादेखि लिएर हज़सम्म तमत्तुअ (लाभान्वित) गरोस्, अनि त्यसलाई जुनसुकै पनि बलि उपलब्ध छ, त्यसलाई गरोस् । जसमा सामर्थ्य छैन, त्यसले तीन रोजा (ब्रत) हजका दिनहरूमा राखोस् र सात दिन फर्केपछि यी पूरा दस भए ।[3] यो आदेश उनीहरूको लागि हो जो

र आउँदो वर्ष त्यसको क़ज़ा (साटो) देऊ जस्तो नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले ६ हिज़रीको उमर:हको क़ज़ा (साटो) ७ हिज़रीमा दिनुभयो ।

[1]यसको प्रभाव ﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ﴾ माथि छ र यसको सम्बन्ध शान्तिको स्थितिसँग छ अर्थात् शान्तिको स्थितिमा त्यसबेलासम्म टाउको कपाल नखौर (एहराम खोलेर हलाल नहोउ) जबसम्म हज्ज तथा उमर:का सम्पूर्ण कार्य पूरा गर्दैनौ ।

[2]अर्थात् उसलाई कुनै यस्तो रोग भएको होस् अनि उसको कपाल खौरिन परोस् । त त्यसको फिद्या (प्रतिशोध) आवश्यक छ । हदीस अनुसार यस्ता व्यक्तिलाई आवश्यक छ कि त्यसले ६ भोका मानिसहरूलाई भोजन गराओस् अथवा एउटा बाखाको बलि देओस् अथवा तीन रोजा (ब्रत) राखोस् । रोजाहरूका अतिरिक्त शेष दुई प्रतिशोधको स्थानको विषयमा मतभेद छ । कोही भन्छन् कि भोजन अथवा बलि मक्कामै दिइयोस्, कोही भन्छन् कि रोजाहरूको जस्तै यसको लागि पनि स्थान निर्धारित छैन । शौकानीले यसै मतलाई समर्थन गर्नुभएको छ । (फ़तहुल क़दीर)

[3]हज तीन प्रकारले गर्न सकिन्छ, जसका तीन नाम छन्, (१) इफ़राद– केवल हज्ज़को नीयतले एहराम बाँध्नु, (२) क़िरान– हज र उमर: दुबैको नीयत एकसाथ गरी एहराम बाँध्नु । यी दुबै परिस्थितिहरूमा हज्ज़का सम्पूर्ण कर्म पूरा नगरिकन एहराम फुकाउनु जायज़ (उचित) छैन । (३) हज्ज़-ए-तमत्तुअ– यसमा पनि हज्ज़ र उमर: दुबैको विचार हुन्छ, तर पहिला मात्र उमर:को विचार गरी एहराम बाँधिन्छ, र पछि उमर: गरिकन एहराम फुकाईन्छ र पुन: आठ ज़िलहिज़्जमा नै हज्ज़को निम्ति मक्काबाटै पुन: एहराम बाँधिन्छ, तमत्तुअको अर्थ हो, लाभ उठाउनु ।

وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

मस्जिद-ए-हराम (मक्का) नजिक का बासिन्दा होंइनन् ।[१] (मानिसहरू) ! अल्लाहसित तर्सने गर र जानिराख कि अल्लाह (तआला) कठोर यातनाहरू दिनेछ ।

اَلْحَجُّ اَشْهُرٌ مَّعْلُوْمٰتٌ ۚ فَمَنْ فَرَضَ فِيْهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ

(१९७) हज्ज़का महिना निश्चित छन्,[२] यसकारण जो यिनीहरूमा हज्ज़ निर्धारित गर्दछ, त्यो आफ्नी पत्नी

उठाउनु । अर्थात् फुकालेर उमरः र हज्ज़को मध्यमा लाभ लिइन्छ । हज्ज़-किरान र हज्ज़-तमत्तुअ दुवैमा एक हदी (एउटा जनावरको बलि) दिनुपर्छ । यस आयतमा यसै हज्ज़ तमुत्तअका आदेशहरूको वर्णन छ । तमत्तुअ गर्नेवाला शक्ति अनुसार १० ज़िलहिज्ज़ामा एउटा जनावरको बलि दिने यदि बलि दिने शक्ति छैन भने तीन दिन रोजा हज्ज़का दिनहरूमा र सात घर गएर पूरा गरोस् । हज्ज़का दिन जसमा रोजा बस्नु छ, ९ ज़िलहिज्जा (अराफ़ातको दिन) भन्दा पहिला अथवा तशरीकको दिनहरू हुन् । (फ़तहुल क़दीर)

[१]अर्थात् तमुत्तअ र त्यसको कारण हदी अथवा रोजा मात्र ती मानिसहरूको लागि छ, जो मक्कावासी होइनन्, तात्पर्य हरमको सीमामा अथवा यति टाढा होस् जसमा कस्र (नमाज़मा छूट) को नियम लागेको नहोस् । (इब्ने क़सीर कथनानुसार इब्ने ज़रीर)

[२]र यी हुन् शव्वाल, जीक़ाद र ज़िलहिज्जका दस दिन । तात्पर्य यो हो कि उमरः त वर्षका दिनहरूमा पनि हुनसक्दछ, तर हज्ज़ त केही निर्धारित दिनहरूमै हुन्छ, यसकारण त्यसको एहराम हज्ज़को महिनाको अतिरिक्त बाँध्नु उचित छैन । (इब्ने क़सीर)

टिप्पणी : हज्ज़-किरान र इफ़रादको एहराम मक्कावासी मक्काबाट नै बाँध्नेछन्, तर तमुत्तअका लागि उमरःको एहराम बाँध्नको निम्ति हरमको सीमा बाहिर (जसलाई हिल्ल भन्दछन्) उनलाई जानु आवश्यक छ । (फ़तहुल क़दीर, किताबुल हज्ज़ बाबुल उमरः तथा मुअत्ता इमाम मलिक) यसैप्रकार मक्का शहरको बाहिर बाट आएका मानिसहरू (जसलाई आफ़ाकी भन्दछन्) हज्ज़ तमत्तुअमा ८ ज़िलहिज्ज़ामा मक्काबाटै एहराम बाँध्नेछन् । तर केही विद्वानहरूको कथन छ कि मक्कावासीहरूलाई पनि हरमको सीमाभन्दा बाहिर जानु आवश्यक छैन, यसकारण तिनीहरू हरप्रकारको हज़को लागि एहराम आफ्नो स्थानबाट बाँध्न सक्छन् ।

सूचना : हाफ़िज-इब्ने-कय्यिमले लेख्नु भएको छ कि रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका कथनी तथा करनीबाट केवल दुई प्रकारका उमरःको पुष्टि हुन्छ । एक त्यो जुन हज्ज़ तमत्तुअसँग गरिन्छ र दोस्रो उमरःमात्र जुन हज्ज़का दिनहरूका अतिरिक्त केवल उमरःका

وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ ۗ
وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ ۗ
وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ
التَّقْوَىٰ ۚ وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٧﴾

सँग सहवास गर्न, पाप गर्न र लडाई-झगडा गर्नबाट पन्छिइरहोस् ।[१] तिमी जुन पुण्यको कार्य गर्नेछौ, त्यसलाई अल्लाह (तआला) जान्दछ, र आफ्नो साथमा यात्रा व्यय लिने गर, सर्वश्रेष्ठ मार्ग व्यय त अल्लाहको भय हो[२] र हे बुद्धिमानहरू ! म सँग तर्सदै गर ।

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا
مِنْ رَبِّكُمْ ۚ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ
عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ
الْحَرَامِ ۖ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ
وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ
الضَّالِّينَ ﴿١٩٨﴾

(१९८) तिमीलाई आफ्नो प्रभुको कृपा खोज्नमा कुनै पाप छैन ।[३] जब तिमी अराफ़ातबाट फर्कन्छौ त मशअरे हराम (मुज़्दलिफा) का निकट अल्लाहको महिमागान गर र उसको महिमाको वर्णन त्यस प्रकार गर, जसरी उसले तिमीलाई निर्देश दिएको छ, हाँलाकि तिमी त्यसभन्दा पहिला पथभ्रष्टहरूमध्ये थियौ ।[४]

नीयतले नै यात्रा गरिन्छ । शेष हरमबाट गई कुनै निकटवर्ती हिल्ल (हरमको सीमा बाहिर) बाट उमर:को लागि एहराम बाँध्नु अपुष्ट छ । (ज़ादुल मआद, भाग-२ नयाँ प्रकाशन)

[१]सहीह बुखारी र मुस्लिममा हदीस छ । «مَنْ حَجَّ هٰذَا الْبَيْتَ، فَلَمْ يَرْفُثْ، وَلَمْ يَفْسُقْ، خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ» (बुखारी, किताबुल मोहसर) "जसले हज्ज गर्‍यो र नराम्रा लडाई-झगडाका कुराहरूबाट बच्यो, त्यो पापबाट यसप्रकार पवित्र भइहाल्यो, जस्तो त्यस दिन पवित्र थियो, जुन दिन त्यसकी आमाले जन्म दिएकि थिइन् ।"

[२]तक्वा (अल्लाह तआलाको भय) सित तात्पर्य यहाँ भीख माँग्नुबाट बच्नु हो । केही मानिसहरू बिना मार्ग व्यय लिएर नै हज्जको लागि निस्किहाल्छन् र भन्छन् कि हाम्रो त अल्लाहमाथि पूर्ण भरोसा छ, अल्लाहले भरोसाको यस भावार्थलाई गर्दा खेरि र मार्ग व्यय साथमा लग्ने कुरोमा जोड दिएको छ ।

[३]कृपाको अर्थ व्यापार एवं व्यवसाय हो अर्थात् हजको यात्रा गर्नेबेला व्यापार गर्नमा कुनै प्रतिबन्ध छैन ।

[४]नौं ज़िलहिज्जामा सूर्योदयदेखि लिएर सूर्यास्तसम्म अरफ़ातको मैदानमा रुक्नु हज्जको सर्वश्रेष्ठ स्तम्भ हो, जसको विषयमा हदीसमा भनिएको छ الحَجُّ عَرَفَةُ (अरफ़ातमा रुक्नु नै हज्ज हो) यहाँ मग़रिब (सायंकालीन) को नमाज़ पढ्ने होइनन्, बरु मुज़्दलिफ़ाका स्थानमा पुगेर मग़रिब (सायंकालीन) को नमाज़ तीन

(१९९) अनि तिमी त्यस स्थानबाट फर्क, जुन स्थानबाट सबै फर्कन्छन् ।[1] र अल्लाह (तआला) सित क्षमा-याचना गरिराख, नि:सन्देह अल्लाह (तआला) क्षमाशील अति कृपालु छ ।

ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٩﴾

(२००) अनि जब तिमी हज्जको प्रत्येक कार्य पूरा गरिसकेका हुन्छौ त अल्लाह (तआला) लाई स्मरण गर, जुन प्रकारले तिमी आफ्ना पूर्वजहरूलाई स्मरण गर्दथ्यौ बरु त्योभन्दा अधिक ।[2] केही यस्ता पनि छन्, जो भन्दछन्, "हाम्रो प्रभु ! हामीलाई यस संसारमा नै प्रदान गरिदेउ, यस्ता मानिसहरूलाई परलोकमा कुनै भाग छैन ।"

فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ۗ فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ﴿٢٠٠﴾

रकात र ईशा (रात्रिकालीन) को नमाज दुई रकात एक अजान र दुई एकामतका साथ पढ्नु पर्छ, मुज्दलिफालाई "मशअरुल हराम" भनिएको छ, किनभने यो हरमको सीमाभित्र छ । यहाँ अल्लाहको स्मरणको लागि जोड दिइएको छ । यहाँ रात्रि व्यतीत गर्नुपर्छ, फज्रको नमाज गलस (अँध्यारो) मा अर्थात् प्रथम समयमा पढेर सूर्योदयसम्म अल्लाहको यादमा लीन रहनुपर्छ र सूर्योदयका उपरान्त "मिना" को स्थानको लागि प्रस्थान गर्नुपर्छ ।

[1]उपरोक्त वर्णित विधिपूर्वक श्रेणी अनुसार "अरफात" जानु र त्यहाँ विराम गरेर फिर्ता आउनु आवश्यक भनिएको छ, तर अरफात हरमबाट बाहिर भएको कारण मक्काका कुरैश अरफातसम्म जाँदैनथे, बरु मुज्दलिफाबाट नै फर्किहाल्दथे, अत: आदेश दिइराखिएको छ कि जहाँबाट सबै फर्केर आउँछन्, त्यहींबाट फर्केर आउ अर्थात् अरफातबाट ।

[2]अरबका मानिसहरू हज्जको पश्चात मिनाको स्थानमा मेलाको आयोजन गर्दथे र आ-आफ्ना पूर्वजहरूका गुणगान गर्दथे । मुसलमानहरूसित भनिंदै छ कि दस जिल्हिज्जामा (स-साना ढुङ्गाहरू) कंकरीहरूले हानेर, बलि दिएर, कपालको मुण्डन गराए र काअबाको परिक्रमा गरेर र सफा र मरवहको मध्ये सअई गरेर छुट्कारा पाउँछौ भने त्यसको पश्चात तीन दिन (१०, ११ र १२ जिल्हिज्जा तर १२ जिल्हिज्जामा मिना छोड्नुछ भने सूर्यास्त अघि त्यहाँबाट प्रस्थान गर्नुपर्छ नत्र राती त्यहाँ नै व्यतित गर्नुपर्छ अनि १३ तारिखमा जम्रातलाई ढुङ्गा हानि प्रस्थान गर्नुपर्छ ।) र त्यहाँ अल्लाहलाई धेरै स्मरण गर, जस्तो कि अज्ञानताको समय तिमी आफ्ना पूर्वजहरूका चर्चा गर्दथ्यौ ।

وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾

(२०१) केही मानिसहरू यस्ता पनि छन्, जो भन्दछन्, "हे हाम्रा पालनकर्ता ! हामीलाई यस संसारमा नै भलाई प्रदान गर ।[1] र परलोकमा पनि भलाई (कल्याण) प्रदान गर र हामीलाई नरकको यातनाबाट बचाइदेउ ।"

أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا ۚ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

(२०२) यी ती मानिसहरू हुन्, जसका लागि उनीहरूका कर्मको भाग छ र अल्लाह (तआ़ला) शीघ्र हिसाब लिनेवाला छ ।

وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ ۚ فَمَن تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ لِمَنِ اتَّقَىٰ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾

(२०३) र अल्लाह (तआ़ला) को स्मरण ती गणनाका केही दिनहरू (तशरीकका दिन) मा गर ।[2] दुई दिनको शीघ्रता गर्नेवालालाई कुनै पाप छैन, र जो पछि छ, त्यसलाई पनि कुनै पाप छैन ।[3] यो परहेज़गार (महान व्यक्ति) को लागि छ, एवं अल्लाह (तआ़ला) सित डराइ गर, र जानिराख कि तिमीसबै उसैतिर एकत्रित गरिनेछौ ।

[1]अर्थात् पुण्यका कार्य गर्ने अवसर प्राप्त हुनु, अर्थात् ईमानवाला संसारमा रहेर सांसारिक वैभवको कामना गर्दैनन्, बरु पुण्य गर्ने अवसर प्राप्त गर्ने कुरोको कामना गर्दछन् । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम यस दुआलाई अत्याधिक पढ्ने गर्नु हुन्थ्यो । काअ़बाको परिक्रमा गर्दाखेरि मानिस प्रत्येक फन्कोमा भिन्न-भिन्नै मनगढन्त प्रार्थनाहरू (दुआ) पढ्छन्, जुन बनावटी हुन् । परिक्रमा गर्दाखेरि यही दुआ ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً﴾ यमानी कुनाबाट हजरे अस्वद (कालो पत्थर) को मध्यमा पढ्नु सुन्नत अनुसारको कर्म हो ।

[2]तात्पर्य तश्रीकका दिन हुन्, अर्थात् ११, १२ तथा १३ ज़िलहिज्जा । यी दिनहरूमा अल्लाह तआ़लाको वर्णनबाट तात्पर्य यो हो कि उच्च स्वरका साथ सुन्नत अनुसार निर्धारित तक्बीर भनियोस् । केवल अनिवार्य (फ़र्ज़) नमाज़हरू पश्चात मात्र होइन, (जस्तो कि एउटा अस्पष्ट हदीसको आधारमा प्रसिद्ध छ), बरु हर समय यो तक्बीर पढियोस् (अल्लाहु अक्बर, अल्लाहु अक्बर, अल्लाहु अक्बर, ला ईलाहा इल्लल्लाह, वल्लाहु अक्बर, अल्लाहु अक्बर वलिल्लाहिलहम्द) जमरातलाई पत्थरहरू हान्दाखेरि नै पत्थरका साथ तक्बीर पढ्नु सुन्नत अनुरुप छ । (नैलुल अवतार भाग ५ पृष्ठ ८६)

[3]जमरातलाई ढुङ्गाहरू हान्नु, तीन दिन श्रेष्ठ छ, तर यदि दुई दिन पश्चात मिनाबाट फर्किहाल्छ भने त्यसको पनि आज्ञा छ ।

(२०४) र केही मानिसहरूका सांसारिक कुरा तपाईंलाई प्रसन्न गरिदिन्छन् र त्यो आफ्नो हृदयका कुरामा अल्लाहलाई साक्षी राख्दछ, हालाँकि वास्तवमा त्यो अति झगडालू छ ।[1]

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُّعْجِبُكَ قَوْلُهٗ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللّٰهَ عَلٰى مَا فِيْ قَلْبِهٖ ۙ وَهُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾

(२०५) र जब त्यो फर्केर जान्छ, त धर्तीमा उपद्रव फैलाउन र खेती एवं मानव सन्ततिको विनाशको प्रयत्नमा लागिरहन्छ र अल्लाह (तआला) उपद्रवलाई रुचाउँदैन ।

وَاِذَا تَوَلّٰى سَعٰى فِي الْاَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيْهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ؕ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾

(२०६) र जब उसित भनिन्छ कि अल्लाहसित तर्स, तब घमण्डले उसलाई झन पापमा संलग्न गरिदिन्छ । यस्ताको लागि केवल नरक नै छ, र निःसन्देह त्यो साह्रै नराम्रो वासस्थान हो ।

وَاِذَا قِيْلَ لَهُ اتَّقِ اللّٰهَ اَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْاِثْمِ فَحَسْبُهٗ جَهَنَّمُ ؕ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾

(२०७) र कोही यस्ता पनि छन्, जसले अल्लाह (तआला) को प्रसन्नताको प्राप्तिको लागि आफ्नो ज्यानसम्म बेचिदिन्छन् ।[2] र

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّشْرِيْ نَفْسَهُ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ

[1] केही अस्पष्ट कथाका अनुसार यो आयत एउटा मुनाफिक (अवसरवादी) अखनस पुत्र शुरैक सकफीको लागि अवतरित भयो, तर सही कुरो यो हो कि यसको तात्पर्य सबै मुनाफ़िक एवं घमण्डीहरूसित छ, जसमा यी घृणित नराम्रा कुराहरू पाइन्छन्, जुन कुर्आनमा उनको विषयमा वर्णित गरिएको छ ।

[2] भन्दछन् कि यो आयत आदरणीय सुहैब रुमीको लागि अवतरित भएको हो, जब उनी हिज्रत गर्न लागे, तब काफ़िरहरूले भनें कि यो सम्पत्ति त यहीकै कमाइ हो, यसलाई हामीले साथमा लग्न दिन्नौं, आदरणीय सुहैब रुमीले यी सारा माल उनीहरूलाई सुम्पिदिए र धर्म साथमा लिएर नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सेवामा उपस्थित भए । उहाँले यो सुनेर भन्नुभयो "सुहैबले लाभदायक व्यापार गरेको छ ।" दुई पटक भन्नुभयो । (फ़तहुल क़दीर) तर यो आयत पनि सामान्य रुपले प्रसिद्ध छ र ती सबै ईमानवाला र अल्लाह तआलासित तर्सनेवाला एवं संसारको अपेक्षा धर्म र परलोकलाई श्रेष्ठता दिनेवालाहरुलाई पनि सम्मिलित

رَءُوفٌۢ بِالْعِبَادِ ۝٢٠٧

अल्लाह (तआला) आफ्ना दासहरू (भक्तहरू) प्रति बडो कृपालु छ ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ۝٢٠٨

(२०८) हे ईमानवालाहरू ! इस्लाममा पूर्णरुपले प्रवेश गर र शैतानका पद चिन्हरूको अनुकरण नगर ।[1] त्यो तिम्रो खुल्ला रूपमा शत्रु हो ।

فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ

(२०९) यदि तिमी निशानीहरू (प्रमाण) आइसके पश्चात पनि विचलित हुन्छौ भने, जानीराख

गर्दछ, किनभने यसप्रकारका सबै आयतहरूका विषयमा, जुन कुनै व्यक्ति विशेषको लागि अवतरित भया, यही नियम छ, । العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب अर्थात् शव्दको सामान्य अर्थ लिइने छ, विशेष कारण होइन, जुन प्रकारले अखननस बिन शुरैक (जसको वर्णन पछिल्लो आयतमा भइसकेको छ) । कुकर्महरूको एक उदाहरण हो, जुन त्यस व्यक्तिको लागि त्यसको अनुरुप हुनेछ, जसको कर्म यसको अनुरुप हुनेछ। र सुहैब रज़ी अल्लाह अन्हु सत्कर्म र पूर्ण ईमानका एउटा उदाहरण हुन्, यो हर त्यस व्यक्तिको लागि हो, जो तिनका अनुरुप सत्कर्महरूबाट अलङकृत हुनेछ ।

[1]ईमानवालाहरूलाई भनिदैछ कि पूर्णरुपले इस्लाममा प्रवेश गरिहाल । यसप्रकार नगर कि जुन कुराहरू तिम्रा आफ्ना लाभ तथा आकांक्षा अनुसार छन्, त तिनीहरूलाई अपनाउ, शेषलाई छाडिदेउ । यसैप्रकार जुन कुरा तिमी छोडेर आएका छौं, त्यसलाई इस्लाम धर्ममा मिश्रित गर्ने प्रयत्न नगर, बरु मात्र इस्लाम धर्मका नियमहरूलाई पूर्णरुपले अपनाउ । यसबाट धर्ममा नयाँ प्रथाहरूलाई सम्मिलित गर्नबाट नकारिएको छ । र आधुनिक धर्मनिरपेक्ष विचार जुन कि इस्लाम धर्मलाई पूर्णरुपले अपनाउनको लागि तयार छैन, तिनको पनि खण्डन गरिएको छ । बरु जुन धर्मलाई मस्जिदहरूका इबादतहरूसम्म सीमित गर्न चाहन्छ र राजनीति तथा राजकीय विधायिकाहरूबाट अलग राख्न चाहन्छ । यसैप्रकार जनतालाई पनि बुझाइँदैछ, जो प्रथा तथा रीति-रिवाज र क्षेत्रीय संस्कृत लोक कथाहरूलाई रुचाउँछन् र तिनीहरूलाई छाड्नको निम्ति प्रयास पनि गर्दैनन्, जस्तै मृत्यु र विवाहका समय अनावश्यक धन खर्च गर्नु, जस्तो कि अन्य धर्मको रीति र प्रथाबाट हुन्छ। र भनिदैंछ कि शैतानका पदचिन्हहरूमा नहिंड, जो तिमीलाई इस्लाम धर्मको विपरीत उपरोक्त वर्णित कुराहरूका लागि बडो सुन्दर तर्क गर्दछ, नराम्रो कुरामा मन लोभ्याउन त्यस माथि आवरण ढाक्छ र नयाँ रीतिहरूलाई पनि पुण्य सिद्ध गर्दछ ताकि त्यसका मन लोभ्याउने जालमा अल्झिराखोस् ।

عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٠٩﴾

कि अल्लाह (तआ़ला) सर्वशक्तिशाली र विधाता छ ।

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾

(२१०) के मानिसहरूलाई यस कुराको प्रतीक्षा छ कि अल्लाह (तआ़ला) स्वयं बादलहरूको समूहमा आओस्, एवं फरिश्ताहरू पनि, र कामको अन्त्य गरियोस्,[1] अल्लाहतिर नै सम्पूर्ण कार्य फर्काइनेछन् ।

سَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمْ آتَيْنَاهُم مِّنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ ۗ وَمَن يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢١١﴾

(२११) इस्राईलका सन्तानसित सोध कि हामीले उनीहरूलाई कति स्पष्ट निशानीहरू प्रदान गरेका थियौं ।[2] र जो अल्लाह (तआ़ला) को पुरस्कार आफ्नो पासमा पुगिसके पश्चात परिवर्तन गरे[3] (उनी जानिहालन्) कि अल्लाह (तआ़ला) पनि कठोर यातनाहरू दिनेछ ।

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا ۘ

(२१२) काफ़िरहरूका लागि सांसारिक जीवन सुशोभित गरिएको छ, र तिनी ईमानवालाहरूसित

[1]यो या त प्रलय (केयामत) को दृश्य हो (जस्तो कि केही टीकाकारहरूले वर्णित गरेका छन्) । (इब्ने कसीर) अर्थात् के यिनीहरू केयामत आउने कुराको प्रतीक्षा गरिराखेका छन् ? या त त्यसको अर्थ हो कि अल्लाह तआ़ला फरिश्ताहरूको जुलुसमा र बादलहरूको छायाँमा उनको अगाडि आओस् र निर्णय गरोस्, अनि उनीहरूले विश्वास गर्नेछन्, तर यस्ता इस्लाम स्वीकार गर्ने योग्य नै छैनन्, यसकारण इस्लाम धर्म स्वीकार गर्न विलम्ब नगर र शीघ्र इस्लाम धर्मलाई स्वीकार गरी आफ्नो परलोक सुधार ।

[2]उदाहरणत: मूसाको छडी जसद्वारा हामीले जादूगरहरूको जादू तोड्यौं, समुद्रमा मार्ग बनायौं, ढुङ्गाबाट बारह स्रोत निकाल्यौं, बादलहरूको छायाँ, "मन्न व सलवा" को अवतरण आदि जुन अल्लाह तआ़लाको शक्ति र हाम्रा पैग़म्बरहरूको सत्यताको प्रमाण थिए, तर त्यस पश्चात पनि उनीहरूले अल्लाह तआ़लाका आदेशहरूको अवहेलना गरे ।

[3]अनुकम्पामा परिवर्तन गर्नुबाट तात्पर्य यही हो कि विश्वासको साटो अविश्वास गरे तथा विमुखताको मार्ग अपनाए ।

وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾

ठट्टा-व्यङ्ग गर्दछन् ।[1] यद्यपि जसले धर्मपरायणताका गुण गरे, प्रलय (केयामत) का दिन उनीहरूभन्दा उच्चतम हुनेछन् । अल्लाह (तआ़ला) जसलाई चाहन्छ असीमितरुपमा जीविका प्रदान गर्दछ ।[2]

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ ۚ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۖ فَهَدَى اللَّهُ

(२१३) वास्तवमा मानिसहरू एउटै मत थिए ।[3] अनि अल्लाह (तआ़ला) ले नबीहरूलाई शुभ-सन्देश दिन र सचेत गर्न पठायो र उनीहरूका साथ सत्यशास्त्र उतार्‍यो, ताकि मानिसहरूको प्रत्येक मतभेदको निर्णय गरोस् । र केवल उनीहरूले जे उनीहरूलाई दिइएको थियो, आफ्नो पासमा आइसके उपरान्त आपसी द्वेष एवं घमण्डको कारण त्यसमा

[1]किनभने मुसलमानहरूको बहुमत निर्धनहरूमा आधारित थियो, जो सांसारिक वैभव र आरामबाट मुक्त थिए यसैकारण काफ़िर अर्थात् मक्काका कुरैश उनीहरूको उपहास गर्दथे, जस्तो कि धनवानहरूको हर समयमा यही कर्म रहिआएको छ ।

[2]अधर्मी जुन निर्धन एवं सोझा मुसलमानहरूको उपहास तथा परिहास गर्दथे, त्यसको वर्णन गरी भनिंदैछ कि केयामतका दिन यी निर्धनहरू आफ्नो अल्लाह तआ़लाको आज्ञा पालनको कारणले उच्च पदहरूमा आसीन हुनेछन्, "अत्याधिक बृत्ति" को सम्बन्ध आख़िरतको अतिरिक्त संसारसँग पनि हुनसक्छ, कि केही वर्षहरू पश्चात यी निर्धनहरूका लागि विजयको ढोका खोलियो, जसको कारण वृत्तिको अधिकता भयो ।

[3]अर्थात् एकेश्वरवाद, यी आदरणीय आदमदेखि आदरणीय नूहसम्म, अर्थात् दस शताब्दीसम्म मानिसहरू मात्र एकेश्वरवादी थिए, अल्लाहका रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका सहचर व्याख्याकारहरूले आयतमा فاختلفوا । लाई लिप्त मानेका छन्, अर्थात् त्यस पश्चात शैतानको शंका उत्पन्न गर्नाले उनीहरूमध्ये मतभेद भयो र मूर्तिहरू एवं प्राकृतिक दृश्यहरूको पूजाको साधारण चलन भयो فَبَعَثَ यसको आधार فاختلفوا । (जुन लिप्त छ) मा छ, तर अल्लाह तआ़लाले नबीहरूलाई किताबहरूका साथ पठायो ताकि उनीहरू यसको आधारमा मानिसहरू बीच मतभेदको निर्णय र सत्य एवं एकेश्वरवादलाई स्थापित तथा स्पष्ट गरोस् । (इब्ने क़सीर)

الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ
الْحَقِّ بِإِذْنِهِ ۗ وَاللَّهُ يَهْدِي
مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

विभेद गरे ।[1] यसकारण अल्लाह (तआला) ले ईमानवालाहरूको यस मतभेदमा पनि सत्यतिर आफ्नो अनुमतिद्वारा मार्गदर्शन गऱ्यो ।[2] र अल्लाह जसलाई चाहन्छ सोझो मार्गतिर अग्रसर गर्दछ ।

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ
وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا
مِن قَبْلِكُم ۖ مَّسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ
وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّىٰ يَقُولَ

(२१४) के तिमीले यो भन्ठानेका छौ कि स्वर्गमा जानेछौ ? यद्यपि अहिलेसम्म तिमीमाथि त्यो स्थिति आएको छैन, जुन तिमीभन्दा अघिकालाई आयो,[3] उनीहरूलाई निर्धनता एवं रोग पुग्यो, र

[1]मतभेद सधैं सत्यमार्गबाट विचलित भएकै कारण हुन्छ, यस विचलनको आधार अहंकार, घमण्ड, पक्षपात, एवं वैमनुष्यता नै बन्दछ । मुस्लिम समुदायमा जवसम्म यो विचलन आएन, यो समुदाय आफ्नो शुद्धरुपमा स्थित एवं मतभेदवाट सुरक्षित रह्यो, तर अनुकरणवाद तथा तर्क-वितर्कले सत्यमार्ग छाड्ने जुन मार्ग खोल्यो, त्यसवाट मतभेदको परिधि फैलिँदै गयो, यहाँसम्मकि समुदायको एकता एउटा असम्भव कुरा बनेर रहेको छ ।

[2]अतएवं उदाहरणतः किताबवालाहरूले जुमअमा मतभेद गरे, यहूदीहरूले शनिवारलाई र इसाईहरूले रविवारलाई आफ्ना पवित्र दिन माने त अल्लाह तआलाले मुसलमानहरूलाई "जुमअमा" को दिन प्रयोग गर्ने सौभाग्य प्रदान गऱ्यो, उनीहरूले आदरणीय ईसाको विषयमा मतभेद गरे र यहूदीहरूले उनलाई झुठ्लाए र उनकी आमा आदरणीय मरियममाथि आरोप लगाए, यसका विपरीत इसाईहरूले उनलाई अल्लाहको छोरा र पूज्य बनाइदिए । अल्लाहले मुसलमानहरूलाई उनको विषयमा सत्यपक्ष अपनाउने शक्ति प्रदान गऱ्यो कि उनी अल्लाहका पैगम्बर (दूत) र उसका आज्ञाकारी भक्त थिए । आदरणीय इब्राहीमको विषयमा पनि उनीहरूले मतभेद गरे, एकले यहूदी अर्कोले इसाई भन्यो, मुसलमानहरूलाई अल्लाह तआलाले साँचो कुरा भने कि उनी अल्लाहका आज्ञाकारी र एकाग्र थिए र यसप्रकार कैयन् प्रश्नहरूमा अल्लाह (तआला) ले आफ्नो कृपा अर्थात् आफ्नो दयाले मुसलमानहरूलाई सोझो मार्ग देखायो ।

[3]मदीनातिर हिज़रत (मक्काबाट मदीना इस्लाम धर्म स्वीकार गर्नुका कारणले जुन हिज़रत भएको छ) का पश्चात जब मुसलमानहरूलाई यहूदी, अवसरवादी तथा अरबका मूर्तिपूजकहरूद्वारा विभिन्न प्रकारका कष्ट एवं कठिनाई पुऱ्याए पश्चात केही मुसलमानहरूले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित शिकायत (आलोचना) गरे जसपश्चात मुसलमानहरूलाई अल्लाह तआलाले यो आयत अवतरित गरी सान्त्वना दियो र स्वयं नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो :

الرَّسُوْلُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِ ؕ اَلَاۤ اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ ﴿٢١٤﴾

उनीहरू यहाँसम्म हल्लाइए कि रसूल र उनका साथका निष्ठावान मानिसहरु भन्नलागे कि अल्लाहको सहायता कहिले आउनेछ ? सुनिराख कि अल्लाहको सहायता नजिक नै छ ।[1]

يَسْـَٔلُوْنَكَ مَاذَا يُنْفِقُوْنَ ؕ قُلْ مَاۤ اَنْفَقْتُمْ مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِيْنَ وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَابْنِ السَّبِيْلِ ؕ وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِيْمٌ ﴿٢١٥﴾

(२१५) तपाईंसित सोध्छन् कि उनीहरूले के खर्च गरौं, तपाईं भनिदिनुस् कि जुन धन तिमी खर्च गर्दछौ त्यो माता-पिताको लागि तथा सम्बन्धिहरू एवं अनाथ र निर्धन तथा यात्रीहरुको लागि हो ।[2] र तिमी जे-जति भलाई (पुण्य) गर्नेछौ, अल्लाह (तआला) लाई त्यसको ज्ञान छ ।

तिमीभन्दा पहिला मानिसहरूलाई उनीहरूको टाउको देखि लिएर खुट्टासम्म आरा (ठूलो करौंती) ले चीरियो र फलामको काइयोंद्वारा उनको मासु खुकियो, तर यो अत्याचार र यातनाहरू पनि उनीहरूलाई आफ्नो धर्मबाट फेर्न सकेन । पछि भन्नुभयो, "अल्लाहको कसम ! अल्लाह तआला यस कुरोलाई पूर्ण (अर्थात इस्लामलाई विजयी गर्नेछ ।) यहाँसम्मकि एक सवार सन्आदेखि (यमनको राजधानी हो) । हज़रमूतसम्म एक्लै यात्रा गर्नेछ र उसलाई अल्लाहको अतिरिक्त कसैको भय हुनेछैन ।" (अल-हदीस सहीह बुखारी) संख्या ६९४३, किताव अल-इकराह) तात्पर्य नवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमबाट मुसलमानहरूमा साहस र स्थायित्व र शौर्य उत्पन्न गर्नु थियो ।

[1]यसकारण कि كُلُّ مَا هُوَ آتٍ فَهُوَ قَرِيبٌ (हर आउने वस्तु निकट छ) र ईमानवालाहरूको लागि अल्लाहको सहायता निश्चित छ, यसकारण त्यो निकट नै छ ।

[2]केही सहाबाहरूद्वारा प्रश्न गरेको कारण धन व्यय गर्नको लागि त्यसका प्राथमिक पात्रहरूको वर्णन गरिंदैछ । अर्थात् यी सबैभन्दा अधिक तिम्रा धनरुपी सहायताका अधिकारी हुन् । यसबाट ज्ञात भयो कि मालको यो आदेश स्वेच्छात्मक दानसँग सम्बन्धित छ, ज़कातसित सम्बन्धित होइन, किनभने माता-पितामाथि ज़कातको धन खर्च गर्नु उचित छैन । आदरणीय मैमून् बिन मेहरानले यस आयतको तिलावत (कुरआन पढ्नु) गरी भन्नुभयो माल खर्च गरिने यी स्थानहरूमा न तवला सारङ्गीको वर्णन छ र नराम्रा चित्रहरु र भित्तामा झुण्ड्याइने मनमोहक पर्दाहरूको वर्णन छ । भावार्थ यो हो कि यी कुराहरूमाथि माल खर्च गर्नु अल्लाहलाई रुचिकर छैन र व्यर्थ छ । अफसोच कि आज यी व्यर्थका खर्च र अल्लाहलाई मन नपर्ने खर्च हाम्रो जीवनको यसप्रकार एउटा आवश्यक अङ्ग बनिहालेका छन् कि यसलाई गर्न हामीलाई अलिकति पनि नराम्रो लाग्दैन ।

(२१६) तिमीलाई धर्म-युद्ध (जिहाद) अनिवार्य गरियो यद्यपि कि त्यो तिमीलाई कठिन प्रतीत हुन्छ, हुनसक्छ कि तिमी कुनै कुरालाई नराम्रो ठान्दछौ र वास्तवमा त्यही तिम्रो लागि राम्रो होस् र यो पनि हुनसक्छ कि तिमी कुनै कुरालाई राम्रो ठान्दछौ, र त्यो तिम्रो लागि नराम्रो होस् । वास्तविक ज्ञान अल्लाहलाई नै छ, तिमी मात्र अन्जान (अनभिज्ञ) हौ ।[1]

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۚ وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

(२१७) मानिसहरू तपाईंसित हुरमतवाला (आदरणीय) महिनाहरूमा युद्धको विषयमा प्रश्न गर्दछन्, तपाईं भनिदिनुस् तिनमा युद्ध गर्नु महापाप हो । तर अल्लाहको मार्गबाट रोक्नु उसित कुफ्र गर्नु र मस्जिदे हरामबाट रोक्नु, एवं त्यहाँका निवासीहरूलाई त्यहाँबाट निकाल्नु अल्लाहका निकट त्यसभन्दा पनि ठूलो पाप हो ।[2] र फितना (उपद्रव) हत्याभन्दा पनि ठूलो पाप हो ।[2] यिनीहरू तिमीसित लडाई-झगडा गरी नै रहनेछन् ।

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ ۖ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ ۖ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ اللَّهِ ۚ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ ۗ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن

[1]धर्मयुद्ध (जिहाद) को आदेशलाई एउटा उदाहरण दिएर ईमानवालाहरूलाई बुझाइँदैछ कि अल्लाह तआलाको प्रत्येक आदेशानुसार कर्म गर चाहे तिमीलाई कठिन र नराम्रो लागोस् यसकारण कि त्यसको परिणाम र फलबारे तिमी जान्दैनौ, मात्र अल्लाह तआला नै जान्दछ । हुनसक्छ यसमा तिम्रो लागि हित होस् । जस्तै धर्मयुद्ध (जिहाद) को प्रतिफलमा तिमीलाई विजय र सम्मान र माल आदि सबै प्राप्त हुनसक्छ । यसैप्रकार जसलाई तिमी रुचाउँछौ, धर्म-युद्धको सट्टामा घरैमा बसिरहनु, त्यसको परिणाम तिम्रो निम्ति भयानक हुनसक्छ, अर्थात् शत्रुलाई तिमीमाथि विजय प्राप्त हुनसक्दछ र तिमीलाई अपमान एवं अनादरको सामना गर्न परोस् ।

[2]रजब 'जुलकादा', 'जिलहिज्जा' र 'मुहर्रम' यी चार महिना अज्ञानकालमा पनि आदरणीय महिनाहरु मानिन्थे, जसमा हत्या र युद्ध गर्न राम्रो ठानिदैनथ्यो । इस्लामले पनि यिनका आदरलाई त्यसैप्रकार गरेको छ । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको समयमा मुसलमान सैनिक समूहद्वारा रजबको महिनामा एउटा काफिरको हत्या भयो र केही काफिरहरु बन्दी बनाइए ।

دِيْنِكُمْ اِنِ اسْتَطَاعُوْا ؕ وَمَنْ يَّرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِيْنِهٖ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَاُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۚ وَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٢١٧﴾

यहाँसम्मकि यदि उनीबाट सम्भव भए तिमीलाई तिम्रो धर्मबाट विमुख गरिदिन्छन् ।[1] र तिमीमध्ये जुन व्यक्तिहरु आफ्नो धर्मबाट विमुख हुन्छन् र त्यसै अधर्मको स्थितिमा मर्छन् उनको कर्मलोक एवं परलोकका कर्म सबै नष्ट हुनेछन् । यी मानिसहरु नरकवासी हुनेछन् र सधैं नरकमा नै रहनेछन् ।[2]

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۙ

(२१८) हो जसले विश्वास गरे तथा प्रवास गरे एवं अल्लाहको मार्गमा जिहाद गरे (धर्मको रक्षाको लागि अल्लाहको मार्गमा युद्ध गरे)

मुसलमानहरूलाई यो थाहा थिएन कि रजबको महिना प्रारम्भ भइहालेको छ । काफ़िरहरूले मुसलमानहरूलाई दोष लगाउँदै भने कि हेर यिनीहरू आदरणीय महिनाहरूलाई पनि आदर गर्दैनन्, जसपश्चात यो आयत अवतरित भयो कि निःसन्देह सम्मानित महिनाहरूमा हत्या गर्नु महापाप हो, तर आदरको दुहाई दिनेवालालाई आफ्ना कर्म देखिंदैनन् ? यी स्वयं त्यसभन्दा पनि ठूलो अपराध गर्दछन् कि अल्लाहको मार्गबाट तथा मस्जिद-ए-हराम (ख़ाना-ए-काबा) बाट मानिसहरूलाई रोक्दछन् र त्यहाँबाट मुसलमानहरूलाई निस्कन उनीहरूले बाध्य गरे । यसको अतिरिक्त अधर्म र शिर्क स्वयं हत्याभन्दा पनि ठूलो पाप हो, यसैकारण मुसलमानहरुबाट गल्तीले आदरका महिनाहरुमा एकाध हत्या पनि भइहाल्यो, त के भयो ? त्यसमाथि कोलाहलको सट्टा आफ्ना कुकर्महरूलाई पनि हेर्नुपर्छ ।

[1]जब यिनी आफ्ना चाल र षड्यन्त्रहरू र तिमीलाई मूर्तद्द (इस्लाम धर्मबाट विमुख हुनेवाला) बनाउने प्रयत्नबाट रुक्नेवाला छैनन् भने तिमी उनीसित सामना गर्न आदरणीय महिनाका कारण किन रोकिइरहन्छौ ?

[2]जो इस्लाम धर्मबाट विमुख हुन्छ अर्थात् मूर्तद्द हुन्छ (यदि त्यो क्षमा माँग्दैन, भने त्यसको सांसारिक दण्ड हत्या छ, हदीसमा छ مَنْ بَدَّلَ دِيْنَهُ فَاقْتُلُوْهُ (सहीह बुख़ारी हदीस ३०१७, किताबुल जिहाद) यस आयतमा त्यसको परलोकका दण्डहरूको वर्णन छ, जसबाट ज्ञात भयो कि ईमानको स्थितिमा गरिएका पुण्यको कर्म पनि अविश्वास र इस्लामबाट विमुख भएपछि नष्ट हुनेछ र जुन प्रकारले ईमान स्वीकार गरेपछि विगतका पापहरू समाप्त हुन्छन्, त्यसैप्रकार अधर्म र इस्लामबाट विमुख भएको स्थितिमा सारा पुण्य निष्फल हुन्छन्, तैपनि कुरआनका शब्दहरूबाट यो स्पष्ट हुन्छ कि कर्महरूलाई नष्ट त्यसै बेला गरिनेछ जब मृत्यु कुफ्रको स्थितिमा हुन्छ, यदि मृत्युबाट पहिले नै क्षमा माग़िहाल्यो भने यस्तो हुनेछैन अर्थात् मूर्तद्दको क्षमा स्वीकार्य छ ।

أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾

ती नै अल्लाहको दयाको आशा राख्दछन् । र अल्लाह (तआला) अति क्षमाशील एवं अति कृपालु छ ।

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا ۗ وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

(२१९) मानिसहरू तपाईंसँग मदिरा र जुवाको विषयमा प्रश्न गर्दछन्, तपाईं भनिदिनुस् यी दुबैमा महापाप छ ।[१] र मानिसहरूलाई यसबाट सांसारिक लाभ पनि हुन्छ, तर तिनको पाप तिनको लाभभन्दा अति धेरै छ ।[२] तपाईंसित यो पनि सोध्छन् कि कति खर्च गरौं, तपाईं भनिदिनुस् आवश्यकताभन्दा अधिकलाई ।[३] अल्लाह (तआला)

[१]महापाप त धर्म अनुसार छ ।

[२]लाभको सम्बन्ध संसारसित छ । जस्तै मदिरापानले सामयिकरुपले स्फूर्ति र केही बुद्धिहरूमा तीब्रता आउँछ, कामवेग बढ्दछ, जसको लागि त्यसको प्रयोग सामान्य रूपले हुन्छ । यसैप्रकार यसको क्रय-विक्रय पनि लाभप्रद व्यापार हो । जुवाबाट पनि मानिस एकाधपटक जित्छ र केही माल उसको हातमा आउँछ तर यी लाभ ती हानिहरूको अपेक्षा नगण्य हुन्छन्, जुन व्यक्तिको बुद्धि र त्यसको धर्मलाई यी कुराबाट पुग्छन् । यसैले आदेश गर्‍यो, "तिनका पाप, तिनका लाभभन्दा निकै ठूलो छ ।" यसप्रकार यस आयतमा मदिरा र जुवालाई निषेध गरिएको छैन तैपनि यसको लागि पृष्ठभूमि तयार गरिएको छ । यस आयतबाट यो पनि ज्ञात भयो कि हरेक कुरोमा चाहे जति नराम्रोपना किन नहोस्, केही न केही त लाभ अवश्य हुनेछ । जस्तै रेडियो टि. भी. र अन्य यसैप्रकारका आधुनिक आविष्कारहरूका केही लाभ बताएर मानिसहरूले स्वयं आफूलाई धोखा दिइराखेका छन् । हेर्नु यो छ कि लाभ-हानिको अनुपात के छ ? विशेषरुपले धर्म, ईमान, स्वभाव एवं चरित्रको लागि यदि धार्मिक हानिहरू धेरै छन् भने अलिकति सांसारिक लाभको लागि त्यसलाई उचित गर्न सकिदैंन ।

[३]यस अर्थ अनुसार यो नैतिक मार्गदर्शन हो अथवा यो आदेश इस्लामको प्रारम्भिक समयमा दिइएको छ, जसमा ज़कात अनिवार्य भए पश्चात कर्म गर्नु आवश्यक रहेन, तर श्रेष्ठ अवश्य छ अथवा यसका अर्थ छन् ما سهل وتيسر ولم يشق على القلب (फ़तहुल कदीर) "जुन सरलता एवं सजिलोसँग हुन्छ र हृदयमाथि बोझ नलागोस् ।" इस्लाम धर्मले निःसन्देह धन दान गर्ने कुरोमा जोड दिएको छ तर यसमा ध्यान रहोस् कि आफ्नो संरक्षणमा रहने मानिसहरूको आवश्यकता एवं संरक्षणमा कुनै प्रकारको कमी नआओस् तथा उनीलाई प्राथमिकता दिन आदेश

यसैप्रकार आफ्ना आदेश स्पष्टरुपले तिम्रो निम्ति वर्णित गरिराखेको छ ताकि तिमी सोच्न-बुझ्न सक ।

فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ؕ وَيَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْيَتٰمٰى ؕ قُلْ اِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ ؕ وَاِنْ تُخَالِطُوْهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ ؕ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَاَعْنَتَكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٢٠﴾

(२२०) सांसारिक र धार्मिक कर्महरूबारे, र अनाथहरूको विषयमा पनि तपाईंसित प्रश्न गर्दछन् ।[1] तपाईं भनिदिनुस् कि उनीहरूको हित गर्नु नै राम्रो हो, तिमी यदि आफ्नो माल उनीहरूको मालमा मिसाइ पनि हाल्छौ भने उनी तिम्रा भाइ हुन्, कुविचार र सुविचार प्रत्येकलाई अल्लाह पूर्णरुपले जान्दछ, र यदि अल्लाहले चाहेको भए तिमीलाई कठिनाईमा पार्नसक्थ्यो ।[2] निः संदेह अल्लाह (तआला) सर्वशक्तिशाली, तत्वज्ञानी छ ।

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكٰتِ حَتّٰى يُؤْمِنَّ ؕ وَلَاَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَّلَوْ اَعْجَبَتْكُمْ ۚ

(२२१) र मुश्रिक (बहुईश्वरवादी) स्त्रीहरूसँग त्यसबेलासम्म विवाह नगर जवसम्मकि तिनीहरू ईमान स्थापित गर्दैनन् ।[3] ईमान भएकि दासी

आएको छ । अर्को यसप्रकार खर्च गर्नबाट मनाही गरिएको छ कि भोलि तिम्रा परिवारवालाहरूलाई अरुहरूको अगाडी हात फैलाउन परोस् ।

[1]जब अनाथहरूको माल अत्याचार गरी खानेवालाहरूको लागि कठोर दण्डको आदेश आयो तब सहावा तर्सिहाले र अनाथहरूको हरेक कुरा अलग गरिदिए यहाँसम्मकि खाने-पिउने कुरा अलग्ग गरिदिए, यदि उनीहरूको खाने-पिउने कुरो वच्थ्यो भने त्यसलाई उपयोगमा ल्याउँदैनथे, जसले गर्दा त्यो कुरो खराव भइहाल्थ्यो, यस भयले कि कहीं यस दण्डका अधिकारी नवनुन्, यसमाथि यो आयत अवतरित भयो । (इब्ने कसीर)

[2]अर्थात् त्रुटि हटाउन तथा भलोको निम्ति पनि, तिनीहरूका माललाई आफ्नो मालमा मिसाउने आज्ञा प्रदान गर्दैन ।

[3]मुश्रिक स्त्रीहरूबाट तात्पर्य मूर्तिपूजक अथवा बहुईश्वरवादी स्त्रीहरू हुन्, किनभने किताववाला (यहूदी र ईसाई) स्त्रीहरूसित विवाह गर्ने आज्ञा कुरआनले प्रदान गरेको छ, तर कुनै मुसलमान स्त्रीको विवाह अहले किताव पुरुषहरूसित हुनसक्दैन । तैपनि आदरणीय उमर रजी अल्लाह अन्हुले कारणवश यहूदी स्त्रीसित विवाह गर्नु राम्रो मान्नु भएको छैन । (इब्ने कसीर)

وَلَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا ۚ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ ۗ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ ۖ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ ۖ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

पनि मुशिरक (बहुईश्वरवादी) स्वतन्त्र स्त्रीभन्दा श्रेष्ठ छ, यद्यपि तिमीलाई मुशिरक (बहुईश्वरवादी) नै राम्रो लागोस् र न मुशिरक (बहुईश्वरवादी) पुरुषहरूलाई आफ्ना स्त्रीहरूसित विवाह गर्न देउ, जबसम्म त्यो निष्ठावान हुँदैन। (अर्थात् इस्लाम धर्म माथि निष्ठा स्थापित गर्दैनन्) ईमान्दार गुलाम (मुसलमान दास) स्वतन्त्र मुशिरक (बहुईश्वरवादी) भन्दा श्रेष्ठकर छ, यद्यपि तिमीलाई मुशिरक (बहुईश्वरवादी) राम्रो लाग्छ। यिनीहरू नरकतिर बोलाउँछन्, र अल्लाह स्वर्गतिर र मोक्षतिर आफ्नो आदेशले बोलाउँछ, त्यो आफ्ना निशानीहरूलाई मानिसहरूका लागि वर्णित गरिराखेको छ, ताकि उनीहरू शिक्षा प्राप्त गरुन्।

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ ۖ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ

(२२२) र तपाईंसित मासिक धर्मको विषयमा सोध्छन्, भनिदिनुस् त्यो फोहोर हो, तसर्थ मासिक धर्मको समयमा स्त्रीहरूबाट अलग्ग रह।[1]

यस आयतमा ईमानवालाहरूलाई ईमान्दार स्त्री-पुरुषमा विवाह गर्ने कुरोमा जोड दिइएको छ। र धर्मलाई एकातिर पन्छ्याई मात्र सुन्दरताको कारण विवाह गर्नलाई परलोकको विनाशताको कारण भनिएको छ। जसरी हदीसमा पनि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, "स्त्रीसित चार कारणहरूले विवाह गरिन्छ। माल, जाति, सुन्दरता अथवा धर्मको कारणले, तिमी धार्मिक स्त्रीको चयन गर।" (सहीह बुख़ारी किताबुन निकाह, बाबुलक्फ़ाअ फिद्दीन तथा मुस्लिम किताबुल रिदाआ) यसै प्रकार सुशील स्त्रीलाई संसारको सर्वश्रेष्ठ सम्पत्ति भनिएको छ। «خَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ» (सहीह मुस्लिम, किताबुल रिदाआ)

[1]आफ्नो यौवन अवस्थामा पुगेपछि प्रत्येक स्त्रीलाई जुन मासिक धर्मको रगत आउँछ, त्यसलाई हैज़ भन्दछन् र कैयौं पटक अप्राकृतिक रूपले रोगको कारण जुन रगत आउँछ, त्यसलाई इस्तेहाज़ा भन्दछन्, जसको आदेश र नियम हैज़भन्दा भिन्न छ। हैज़का दिनहरूमा स्त्रीलाई नमाज़ माफ छ र रोज़ा बस्नबाट रोकिएको छ, तर तिनका साटो अरु दिनहरुमा बस्नु अनिवार्य छ। पुरुषको लागि मात्र संभोग प्रक्रियाबाट रोकिएको छ तर चुम्बन अथवा साथमा पल्टनलाई उचित भनिएको छ, यसैप्रकार स्त्री यी दिनहरूमा घरको कार्य एवं खाना पकाउन सक्छे तर

فِي الْمَحِيضِ ۖ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ ۖ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾

र जवसम्म तिनीहरू पवित्र हुँदैनन्, तिनको निकट (सम्भोगका लागि) नजाउ, हो जब तिनीहरू पवित्र हुन्छन्,[1] तव उनका निकट जाउ जहाँवाट अल्लाहले तिमीलाई आज्ञा प्रदान गरेको छ ।[2] निः संदेह अल्लाह क्षमा माँग्नेहरूलाई, र पवित्र रहनेहरुलाई रुचाउँछ ।

نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ۖ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ ۚ

(२२३) तिम्रा पत्नीहरू तिम्रा खेती हुन्, आफ्ना खेतीमा जुनप्रकार जान चाहन्छौ जाउ ।[3]

यहूदीहरूमा यस स्थितिमा स्त्रीलाई बिल्कुल अपवित्र ठानिन्थ्यो, त्यससँग भेट्नु तथा यसवाट खाना पकाउनु पनि ठीक ठान्दैनथे । सहावाले यस विषयमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित सोधे तव यो आयत अवतरित भयो, जसमा मात्र यौनि प्रक्रियावाट रोकिएको छ, अलग रहनु तथा निकट नजानुको अर्थ मात्र यौनि प्रक्रियावाट मनाही गरिएको छ । (इब्ने कसीर आदि)

[1]जव उनी पवित्र हुन्छन्, यसका दुई अर्थ भनिएका छन्, एक त यो हो कि जब रगत रोकिन्छ, त विना स्नान गरिए पनि उनी पवित्र छन् । पुरुषलाई उनीसित यौनि सम्वन्ध गर्नु उचित छ । इब्ने हज़्म तथा केही इमाम यसको पक्षमा छन् । अल्लामा अल्वानीले पनि यसको पुष्टि गर्नुभएको छ । (आदाबु ज्जेफाफ पृष्ठ ४७) दोस्रो अर्थ हो रगत बन्द भइहाले पश्चात स्नान गरी पवित्र भईहालन् । यस दोस्रो अर्थ अनुसार रगत बन्द भएपश्चात स्त्री स्नान गरी पवित्र नहुन्जेल उसित संभोग हराम छ । इमाम शौकानीले यसलाई श्रेष्ठ भन्नुभएको छ । (फ़तहुल क़दीर) हाम्रा निकट दुवै नियमानुसार कर्म गर्न सकिन्छ, तर दोस्रो श्रेष्ठ छ ।

[2]जहाँबाट आज्ञा प्रदान गरेको छ अर्थात् यौनिहरुसित किनभने हैज़को समयमा यिनैको प्रयोगबाट रोकिएको थियो, र अव पवित्र भएपश्चात जुन आज्ञा प्रदान गरिदैछ, त यसको अर्थ हो त्यसै (यौनिको) आज्ञा न कि कुनै अन्य भाग अथवा अंगसित । यसबाट यो भावार्थ निकालियो कि स्त्रीको मलद्वारको प्रयोग हराम छ जस्तो कि हदीसहरूमा यसको जानकारी दिइएको छ ।

[3]यहूदीहरूको विचार थियो कि यदि स्त्रीलाई घोप्टो पारी उनको पछाडिबाट संभोग गरिन्छ भने वच्चा (भिङ्गा) जन्म लिनेछ । यसको खण्डनमा भनिदैछ कि संभोग अगाडीवाट गर (पिठ्यूको वल पल्टाएर अथवा पछाडीवाट घोप्ट्याइ) अथवा कोल्टो पारेर, जुन प्रकार चाहन्छौ उचित छ, तर यो आवश्यक छ कि प्रत्येक स्थितिमा स्त्रीको यौनि नै प्रयोग होस् । केही मानिसहरू यसवाट यो अर्थ लिन्छन् (जुन प्रकार चाहन्छौ) मलद्वार पनि आउँछ यसकारण मलद्वारको प्रयोग पनि उचित छ तर यो बिल्कुल गलत छ ।

وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّكُمْ مُّلٰقُوْهُ ؕ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٢٢٣﴾

र आफ्नो लागि पुण्य अगाडी पठाउ, र अल्लाह (तआ़ला) सित तर्सिराख, र जानिराख कि तिमी उसित भेट्नेवाला छौ, र ईमानवालाहरूलाई शुभ-सन्देश सुनाइदिनुस् ।

وَلَا تَجْعَلُوا اللّٰهَ عُرْضَةً لِّاَيْمَانِكُمْ اَنْ تَبَرُّوْا وَتَتَّقُوْا وَتُصْلِحُوْا بَيْنَ النَّاسِ ؕ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿٢٢٤﴾

(२२४) र अल्लाह (तआ़ला) लाई आफ्ना शपथहरूको (यसप्रकार) चिन्ह नबनाउ कि पुण्य कार्य र परहेज़गारी र मानिसहरू बीच त्रुटिहरूलाई हटाउन छाडिदेऊ ।[1] र अल्लाह (तआ़ला) सर्वश्रोता, सर्वज्ञाता छ ।

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فِيْٓ اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُّؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوْبُكُمْ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ﴿٢٢٥﴾

(२२५) अल्लाह तआ़ला तिमीलाई ती शपथहरूका लागि समात्ने छैन, जुन दृढ छैनन् ।[2] हो तिम्रो पकड त्यस कुरामा छ, जुन तिम्रा हृदयको कर्म हो, अल्लाह (तआ़ला) क्षमाशील अत्यन्त सहनशील छ ।

لِلَّذِيْنَ يُؤْلُوْنَ مِنْ نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ اَرْبَعَةِ اَشْهُرٍ ۚ فَاِنْ فَآءُوْ

(२२६) जुन मानिसहरू आफ्ना पत्नीहरूसित (नभेट्ने) शपथ खान्छन्, उनको निम्ति चार महिनाको

जबकि कुरआ़नमा स्त्रीलाई आफ्ना खेती भनिएको छ, त यसको स्पष्ट अर्थ यो हो कि केवल खेतीको प्रयोगको लागि भनिदैछ कि "खेतीहरूमा जुनप्रकार चाहन्छौ जाउ ।" र यो खेती (बच्चा पैदा हुने मार्ग) मात्र स्त्रीको यौनि न कि उसको मलद्वार हो । अन्तत: यो एक अप्राकृतिक यौन सम्बन्ध हो, यस्तो व्यक्तिलाई जो आफ्नो पत्नीसँग गुदामैथुन गर्दछ, त्यसलाई (मलऊन) नराम्रो भनिने व्यक्ति भनिएको छ । (इब्ने कसीर र फ़तहुल क़दीर)

[1]अर्थात् क्रोधमा यस्तो कसम नखाउ कि म अमुक व्यक्तिमाथि उपकार गर्नेछैन, अमक व्यक्तिसँग बोल्ने छैन, अमुक व्यक्तिहरू बीच सन्धि गराउने छैन । यसप्रकारका शपथहरूको विषयमा हदीस शरीफमा आएको छ कि यदि यस प्रकारको शपथ खाई पनि हालेका छौ भने त्यसलाई तोडिदेउ, र शपथको कफ्फार: (शपथ गरे पश्चात यदि तोडिन्छ भने त्यसको दण्ड) तिर (शपथको कफ्फाराको लागि हेर्नुस् अल-माइदा:, आयत ८९)

[2]अर्थात् जुन न सोची सम्भी र बानीको रूपमा होस् तर जानीबुझी शपथ खानु महापाप हो ।

فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾

अवधि छ ।[1] अनि यदि फर्कन्छन् भने, अल्लाह (तआ़ला) क्षमावान्, कृपालु छ ।

وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

(२२७) र यदि तलाक़को अठोट गर्दछन् भने अल्लाह (तआ़ला) अति सर्वश्रोता, सर्वज्ञाता छ ।[2]

وَالْمُطَلَّقٰتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۗ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ

(२२८) तलाक़ प्राप्त स्त्रीहरूले आफूलाई तीन मासिक धर्मसम्म रोकिराखुन् ।[3] तिनीहरूको लागि उचित छैन कि अल्लाहले तिनका गर्भाशयमा

[1] إِيلَاء को अर्थ कसम खानु हो, यदि कुनै पतिले कसम खाइहाल्छ कि म आफ्नो पत्नीसँग एक महिना अथवा दुई महिना (उदाहरणतः) सम्वन्ध राख्ने छैन अनि शपथको अवधि पूरा गरी कुनै सम्वन्ध स्थापित गर्दछ भने कुनै दण्ड छैन र यदि कसमको अवधि पूर्व हुनुभन्दा अगाडी सम्वन्ध स्थापित गर्दछ भने शपथ तोड्नुको दण्ड तिर्नुपर्ने छ। र यदि चार महिनाको अवधिभन्दा अधिक अथवा विना अवधि कसम खाइएको छ भने उनीहरूका लागि यस आयतमा अवधि निर्धारित गरिएको छ, कि यदि त्यो चार महिना पश्चात यदि चाहन्छ भने सम्वन्ध स्थापित गर्नसक्छ अथवा तिनीहरूलाई तलाक़ (पारपाचुके) दिइहालोस् (त्यसलाई चार महिनाभन्दा अधिक अन्योलमा राख्ने कुराको आज्ञा छैन) पहिलो स्थितिमा त्यसलाई कसम तोड्नको दण्ड भोग्नुपर्नेछ र यदि दुवैमध्ये कुनै स्थिति अपनाउने छैन भने न्यायलयले त्यसलाई दुवैमध्ये कुनै एकलाई अपनाउन प्रतिवन्ध गर्नेछ कि त्यो उससित सम्वन्ध स्थापित गरिहालोस् अथवा तलाक़ दिइहालोस् ताकि स्त्रीमाथि अत्याचार नहोस् । (तफसीर इब्ने क़सीर)

[2] यी शब्दहरूबाट प्रतीत हुन्छ कि चार महिना व्यतीत हुनासाथ स्वयं तलाक भइहाल्दैन । (जस्तो कि केही विद्वानहरूको नियममा छ) बरु पतिले तलाक़ दिनाले तलाक हुनेछ, जसमाथि त्यसलाई न्यायलयले पनि वाध्य गर्नेछ । जस्तो कि प्रायः विद्वानहरूको मत छ । (इब्ने क़सीर)

[3] उसवाट तात्पर्य त्यो तलाक़ प्राप्त स्त्री हो, जो गर्भवती छैन् । किनभने गर्भवती स्त्रीको लागि प्रसवको अवधि निर्धारित छ) जसलाई समागमभन्दा पहिले नै तलाक़ भइहालेको छ, त्यो पनि नहोस् (किनभने उसको कुनै इद्दत नै छैन ।) बृद्धा पनि नहोस् जसको मासिक धर्म आउन वन्द भइसकेछ (किनभने) त्यसको इद्दत तीन महीना छ । अर्थात् यस आयतमा उपरोक्त वर्णित स्त्रीहरूका अतिरिक्त समागम प्राप्त स्त्रीहरूको इद्दत वर्णित गरिदैछ । र त्यो तीन मासिक धर्मको छ, यसको अर्थ यो हो कि तीन मासिक धर्म व्यतीत भइहाले पश्चात उनीहरूलाई आफ्नो विवाह अर्के ठाउँमा गर्ने अधिकार छ । (इब्ने क़सीर व फ़तहुल क़दीर)

أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾

जे पैदा गरको छ त्यसलाई लुकाऊन् ।[१] यदि उनीहरूलाई अल्लाह (तआला) मा र प्रलयको दिनमा ईमान छ। उनका पतिहरूलाई यस अवधिमा उनीहरूलाई फर्काइलग्ने पूर्ण अधिकार छ, यदि उनको विचार सुधारको छ।[२] स्त्रीहरूका पनि त्यस्तै अधिकार छन, जस्तो उनीमाथि पुरुषहरूको छ, न्यायसगत रुपले ।[३] हो, पुरुषहरूलाई स्त्रीहरूमाथि श्रेष्ठता छ, र अल्लाह (तआला) सर्वोच्च, एवं विधाता छ।

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ ۖ فَإِمْسَاكٌ

(२२९) यी तलाक् दुई पटक छन्[४] अनि त्यस पश्चात या त

[१]यसवाट मासिक धर्म एवं गर्भ दुवै तात्पर्य छन्। मासिक धर्म नलुकाऊन्, जस्तो कि यो भन्नु कि मलाई तलाक् पश्चात एक अथवा दुई पटक मासिक धर्म भएको छ, जबकि त्यसलाई तीन मासिक धर्म भइसकेका छन्, (त्यसको उद्देश्य पहिलो पतिसँग सम्बन्ध स्थापित गर्नु हो, यदि त्यो सम्बन्ध स्थापित गर्न चाहन्छ) अथवा सम्बन्ध स्थापित गर्न चाहँदैन भने भनिदेओस् कि मलाई तीन मासिक धर्म भइसकेका छन्, जबकि वास्तवमा यस्तो नभएको होस् ताकि पतिको सम्बन्ध स्थापित गर्ने अधिकार सिद्ध हुन नसकोस्। यसैप्रकार गर्भलाई नलुकाऊन् किनभने यसप्रकार अर्को ठाउँमा विवाह गरेको दशामा त्यसको वंशमा मिश्रण हुनेछ। वीर्य त्यो पहिलो पतिको हुनेछ र सम्वन्धित अर्को पतिसित भइहाल्नेछ। यो अति महापाप हो।

[२]सम्बन्ध स्थापित गर्नाले पतिको उद्देश्य यदि परेशान गर्नु छैन भने पतिलाई "इद्दत" अर्न्तगत सम्वन्ध स्थापित गर्ने पूरा अधिकार छ। स्त्रीको संरक्षकलाई यसमा बाधा पार्ने कुनै अनुमति छैन।

[३]अर्थात् दुबैका अधिकार एक-अर्कासित मिल्दा-जुल्दा छन् जसलाई पूरा गर्न दुबै धार्मिक नियमहरूवाट प्रतिबन्धित छ। परन्तु पुरुषलाई स्त्रीमाथि श्रेष्ठता प्राकृतिक शक्तिमा, ज़िहाद, (धर्मयुद्ध) को आज्ञामा, सम्पत्तिको विभाजनमा स्त्रीभन्दा पुरुषलाई जाति एवं अधिकारमा तलाक् एवं सम्वन्ध स्थापित गर्ने अधिकार (आदि) मा प्राप्त छ।

[४]अर्थात् त्यो तलाक जसमा पतिलाई प्रत्यागमनको अधिकार छ, त्यो दुई पटक छ। पहिलो पटक तलाक पश्चात पनि र दोस्रो पटक तलाक् पश्चात पनि पति आफ्नो पत्नीसँग सम्बन्ध पुन: स्थापित गर्नसक्छ। तेस्रो पटक तलाक् दिए पश्चात यो सम्बन्ध स्थापित गर्ने अधिकार छैन। बरु यो सम्बन्ध स्थापित गर्नका लागि अरुले यस्तो महिलासित विवाह गरी जीवन निर्वाह नभएको अवस्थामा तीन तलाक दिए पश्चात वा पतिको मृत्यु भएमा मात्र पहिलो पतिसँग सम्बन्ध स्थापित गर्न सकिन्छ। तर पश्चातापको कुरो के हो भने आज कतिपय पुरुषहरुले "हलाला" (तलाक दिने उद्देश्यले विवाह गरी तलाक दिनु ताकि पहिला पतिले फेरि अर्को चोटि फर्काउन सकोस्) गर्छन्। जो वास्तवमा एक प्रकारको गलत र घृणापूर्ण कुकर्म हो।

بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌۢ بِإِحْسَٰنٍۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُوا۟ مِمَّآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ شَيْـًٔا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا ٱفْتَدَتْ بِهِۦۗ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَاۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ

उचितरुपले रोक्नुपर्छ।[1] अथवा सद्व्यवहारका साथ छाडिदिनु पर्छ ।[2] र तिमीलाई यो उचित छैन कि तिमीले उनीहरूलाई जे दिएका छौ, त्यसबाट केही लिउ, हो यो अर्कै कुरा हो कि दुवैलाई अल्लाहका सीमाहरू स्थापित राख्न सक्नेको कुराको भय छ, यसकारण यदि तिमीलाई भय छ कि यी दुबै अल्लाहका सीमाहरू स्थापित गर्नसक्ने छैनन् भने स्त्रीले स्वतन्त्रता प्राप्त गर्नलाई केही दिइहालोस्, यसमा दुबैमाथि कुनै पाप छैन,[3] यी अल्लाहका

अनाज्ञा कालमा यों तलाक् र सम्वन्ध स्थापित गर्ने अधिकार असीमित थियो, जसबाट स्त्रीहरूमाथि अत्याचार हुन्थे, पति पटक-पटक तलाक दिई सम्वन्ध स्थापित गर्दथ्यो, यसप्रकार न त्यो राख्दथ्यो र न स्वतन्त्र गर्दथ्यो। अल्लाह तआलाले यस अत्याचार को ढोका बन्द गरिदियो। पहिलो र दोस्रो पटक सोच-विचार गर्न समय दिइन्छ। यदि पहिलो पटकमा सधैंको लागि अलग गरिदिने भए, समाजमा यसबाट उत्पन्न हुने समस्याहरूको अनुमान पनि गर्न सकिन्नथ्यो। यसको अतिरिक्त अल्लाह तआलाले طلقتان (दुई तलाक्) भनेन वरु आदेश गर्‍यो। ﴿ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِ﴾ (तलाक् दुईपटक), यसबाट यो अर्थ निस्क्यो कि एक समयमा दुई अथवा तीन तलाक दिनु र तिनलाई त्यसैबेला लागू गरिदिनु अल्लाह तआलाको आदेशको विपरीत छ। अल्लाह तआलाको विवेक यस प्रकारको न्याय गर्दछ कि एकपटकको तलाक्पछि (चाहे एक होस् वा कैयौं) र यसप्रकार दोस्रो पटक तलाक् पश्चात (चाहे एक होस् अथवा एकभन्दा बढी) पुरुषलाई सोच्ने-बुझ्ने र शीघ्रता अथवा क्रोधमा गरिएका कार्यलाई सच्याउन समय दिइयोस्। यो तर्क एक वैठकमा तीन तलाक्हरूलाई एक तलाक् मान्नु नै उचित सिद्ध गर्दछ, न कि दुवैलाई एकै समयमा लागू गरी सोच्ने र आफ्ना गल्तीहरूलाई स्वीकार्ने छुटवाट बञ्चित गरिदिने दशामा।

[1]अर्थात् सम्बन्ध स्थापित गरी त्यसलाई राम्ररी बसाल्नु।

[2]अर्थात् तेस्रो पटक तलाक् दिएर।

[3]यसमा 'खुलअ' को वर्णन छ जसअनुसार पत्नी आफ्नो पतिबाट सम्बन्ध विच्छेद गर्न चाहन्छे भने त्यस स्थितिमा पतिलाई अधिकार छ कि त्यो महर फिर्ता लिइहालोस्। पति यदि सम्बन्ध विच्छेद स्वीकार गर्दैन भने न्यायलयले पतिलाई तलाक् दिने आदेश गर्दछ, यदि त्यो त्यसलाई मान्दैन भने न्यायलयले विवाहलाई समाप्त गर्नेछ। अर्थात् यो खुलअ, तलाक्द्वारा पनि हुनसक्छ र विच्छेदद्वारा पनि दुबै स्थितिहरूमा इद्दत एक मासिक धर्म छ। (अबूदाऊद)

هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ۝٢٢٩

का सीमाहरू हुन्, सावधान ! यिनीभन्दा अगाडि नजानु र जो मानिसहरू अल्लाहका सीमाहरूलाई उल्लंघन गर्दछन्, ती अत्याचारी हुन् ।

فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهٗ مِنْۢ بَعْدُ حَتّٰى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهٗ ؕ فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ اَنْ يَّتَرَاجَعَآ اِنْ ظَنَّآ اَنْ يُّقِيْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ ؕ وَتِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ۝٢٣٠

(२३०) अनि यदि उसलाई (तेस्रो पटक) तलाक् दिइहालेछ भने अब त्यो त्यसको लागि वैध छैन जबसम्मकि त्यो स्त्रीले अन्य पुरुषसँग विहे गर्दैन, पछि यदि त्यसले तलाक् दिन्छ भने, ती दुबैलाई मेल-जोल पुनर्मिलन गर्नमा कुनै पाप छैन,[1] जबकि उनीहरूलाई विश्वास हुन्छ कि अल्लाहका सीमाहरूलाई स्थापित गर्न सक्नेछन्, यी अल्लाह (तआला) का सीमाहरू हुन्, जसलाई त्यसले ज्ञानीहरूका लागि वर्णन गरिराखेको छ ।

وَاِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَاَمْسِكُوْهُنَّ بِمَعْرُوْفٍ اَوْ سَرِّحُوْهُنَّ بِمَعْرُوْفٍ ۪ وَلَا تُمْسِكُوْهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوْا ۚ

(२३१) र जब तिमी स्त्रीहरूलाई तलाक् दिन्छौ र तिनीहरू आफ्ना इद्दत् (तीन मासिक धर्मको अवधिलाई भन्दछन्) समाप्त गर्न निकट हुन्छन् तब उनीहरूलाई राम्रो प्रकारले बसाल अथवा

तिर्मिजी, नसाई, अल-हाकिम र फ़तहुल क़दीर) पत्नीलाई यो अधिकार दिनुको साथ-साथै त्यसलाई यस कुरामाथि विशेष जोड दिइएको छ कि पत्नी बिना कुनै विशेष कारण पतिबाट सम्बन्ध विच्छेद अर्थात् तलाक्को माँग नगरोस् । यदि यस्तो गर्नेछ भने नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यस्ता स्त्रीहरूको विषयमा कठोर दण्डको सूचना दिनुभएको छ कि त्यो स्वर्गको सुगन्धसम्म पाउन सक्ने छैन । (इब्ने क़सीर आदि)

[1]यस तलाक्बाट तात्पर्य तेस्रो तलाक् हो र यस पश्चात पतिलाई न त सम्बन्ध स्थापित गर्ने अधिकार छ र न विवाह गर्ने । अब यो स्त्री कुनै अर्को व्यक्तिसँग विवाह गर्दछ र त्यो (व्यक्ति) आफ्नो इच्छाले तलाक् दिन्छ अथवा त्यसको मृत्यु हुन्छ, त्यस पश्चात त्यो आफ्नो पहिलो पतिसँग विवाह गर्न सक्दछे । तर हाम्रो देशमा जुन यसप्रकार को "हलाला" गर्ने र गराउने प्रथा छ, नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यस्ता "हलाला" गर्ने र गराउनेमाथि धिक्कार गर्नुभएको छ । हलालाको कारण गरिएको विवाह, विवाह हुँदैन, यो व्यभिचार हो । यस विवाहबाट स्त्री आफ्नो पतिको लागि वैध हुनेछैन ।

وَمَنۡ يَّفۡعَلۡ ذٰلِكَ فَقَدۡ ظَلَمَ نَفۡسَهٗ ؕ وَلَا تَتَّخِذُوۡٓا اٰيٰتِ اللّٰهِ هُزُوًا ٝ وَّاذۡكُرُوۡا نِعۡمَتَ اللّٰهِ عَلَيۡكُمۡ وَمَآ اَنۡزَلَ عَلَيۡكُمۡ مِّنَ الۡكِتٰبِ وَالۡحِكۡمَةِ يَعِظُكُمۡ بِهٖ ؕ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعۡلَمُوۡٓا اَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَىۡءٍ عَلِيۡمٌ ٢٣١

न्यायका साथ अलग (विदा) गरिदेउ ।[1] र उनीहरूलाई यातना पुऱ्याउने उद्देश्यले अत्याचार वा निर्दयता गर्नलाई नरोक । जुन व्यक्तिले यस्तो गऱ्यो, त्यसले आफ्नो आत्मामाथि अत्याचार गऱ्यो । तिमी अल्लाहका आदेशहरूलाई उपहास नवनाउ ।[2] र अल्लाहको उपकार जुन तिमीमाथि छ, स्मरण गर र जे-जति किताव र विद्या उसले उतारेको छ, जसले तिमीलाई शिक्षा दिइराखेको छ, त्यसलाई पनि (स्मरण गर।) र अल्लाह (तआला) सित तर्सदै गर र याद राख कि अल्लाह (तआला) प्रत्येक वस्तुलाई जान्दछ ।

وَاِذَا طَلَّقۡتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغۡنَ اَجَلَهُنَّ فَلَا تَعۡضُلُوۡهُنَّ اَنۡ يَّنۡكِحۡنَ اَزۡوَاجَهُنَّ اِذَا تَرَاضَوۡا بَيۡنَهُمۡ بِالۡمَعۡرُوۡفِ ؕ ذٰلِكَ يُوۡعَظُ بِهٖ مَنۡ كَانَ مِنۡكُمۡ يُؤۡمِنُ بِاللّٰهِ

(२३२) र जब तिमीहरूले आफ्ना स्त्रीहरूलाई तलाक़ दिन्छौ र उनीहरू आफ्ना इद्दत पूरा गर्दछन्, त उनीहरूलाई उनका पतिहरूसित विवाह गर्नबाट नरोक, जबकि उनीहरू आपसमा नियमानुसार सहमत हुन्छन् ।[3] यो शिक्षा उनीहरूलाई दिइन्छ, तिमीहरूमध्ये जसलाई

[1] ﴿ اَلطَّلَاقُ مَرَّتٰنِ ﴾ मा भनिएको थियो कि दुई तलाकसम्म सम्वन्ध स्थापित गर्न सकिन्छ। यस आयतमा भनिदैछ कि सम्वन्ध स्थापित इद्दतभित्र हुनसक्छ, इद्दतको अवधि समाप्त भएपश्चात होइन । यसकारण यो पुनरावृत्ति होइन, जुन प्रकारले स्पष्ट प्रतीत हुन्छ ।

[2] केही मानिसहरू ख्याल-ठट्टामै तलाक़ दिन्थे अथवा विवाह गर्दथे अथवा स्वतन्त्र गरिदिन्थे अनि भन्दथे कि मैले मजाक़ गरेको थिए । अल्लाह तआलाले यसलाई आफ्नो आयतमा उपहास भनेको छ, जसको उद्देश्य यसप्रकारका कर्महरूवाट रोक्नु हो । यसकारण नवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभएकोछ कि उपहासवाट पनि यदि उपरोक्त वर्णित कार्य गर्नेछ भने त्यो वास्तविक मानिने छ । र मज़ाकको तलाक़, विवाह एवं स्वतन्त्रता लागू हुनेछ । (तफ़सीर इब्ने कसीर)

[3] यसमा तलाक़ प्राप्त स्त्रीको विषयमा एउटा तेस्रो आदेश गरिदैछ । त्यो यो हो कि यदि इद्दत समाप्त भए पश्चात (पहिलो अथवा दोस्रो तलाक़ भएपछि) भूतपूर्व पति-पत्नी आफ्ना सहमतिले पुनः निकाह गर्दछन् भने, तिमी उनीहरूलाई नरोक । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको समयमा एउटा यस्तो घटना घट्यो र स्त्रीको

وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۗ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ
وَأَطْهَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ
لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾

अल्लाह (तआला) मा र प्रलयको दिनमा विश्वास एवं ईमान छ, यसमा तिम्रो राम्रो स्वच्छता एवं पवित्रता छ। र अल्लाह (तआला) जान्दछ, तिमी जान्दैनौ।

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ
حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ۖ لِمَنْ أَرَادَ أَن
يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ ۚ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ
رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۚ

(२३३) र आमाहरू आफ्ना सन्तानहरूलाई पूरा दुई वर्ष दूध खुवाऊन्, जसको दुध खुवाउने इच्छा पूरा अवधिको छ।[1] र जसका सन्तान हुन्, उनीहरूको कर्तब्य छ कि उनीहरूलाई खान-पिन, लत्ता-कपडा प्रदान गरून् जुन नियमानुसार छ।[2] प्रत्येक व्यक्तिलाई यति

भाइले मनाही गरिदियो, तब यो आयत उवतरित भयो। (सहीह बुखारी) यसबाट एउटा त यो कुरो ज्ञात भयो कि स्त्री आफ्नो विवाह स्वयं गर्न सक्दैन, बरु त्यसको संरक्षकको आज्ञा तथा सहमति विवाहको लागि आवश्यक छ, त्यसैले त अल्लाह तआलाले संरक्षकहरूलाई आफ्नो संरक्षणको अधिकारको अनुचित प्रयोगबाट रोकेको छ। यसको थप पुष्टि हदीस नबवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमबाट हुन्छ لا نكاح إلا بولي (संरक्षकको आज्ञा विना विवाह छैन।) (अन-निसाई) दोस्रो कुरो यो ज्ञात भयो कि स्त्रीका संरक्षकहरूलाई पनि स्त्रीमाथि अत्याचार गर्ने अधिकार छैन बरु उनीहरूको लागि आवश्यक छ कि स्त्रीको सहमतिको पनि अवश्य कदर गरुन्।

[1]यस आयतमा दूध खुवाउने समस्याको वर्णन छ। यसमा सर्वप्रथम जुन कुरो भनिएको छ, त्यो यो हो कि जो पूर्ण अवधिसम्म दुध खुवाउन चाहन्छन् भने यो अवधि दुई वर्षको छ। यी शब्दहरूबाट यसभन्दा कम अवधिसम्म दुध खुवाउन परविधान निस्कन्छ। दोस्रो कुरो यो हो कि दुध खुवाउने अवधि बढीभन्दा-बढी दुईवर्षको हो। जस्तो तिर्मिजीमा उम्मेसलमाद्वारा वर्णित कथन छ لا يُحَرِّمُ مِنَ الرَّضَاعِ إلَّا مَا فَتَقَ الأَمْعَاءَ فِي الثَّدْيِ وَكَانَ قَبْلَ الفِطَامِ (तिर्मिजी, किताबुल रिदाआ), त्यही रिदाआ (दूध खुवाउन) पवित्रता (हुरमत) सिद्ध गर्दछ जुन छातिबाट निस्की आन्द्रालाई च्यात्छ, यो दूध छुटाउनु (को अवधि) भन्दा पहिले होस्। अत: यदि कुनै बच्चा कुनै स्वास्नी मानिसको यसप्रकार दूध पिउनेछ, जसबाट दूध खुवाउन सिद्ध हुन्छ, त उनीहरूका बीचमा दूधको सम्बन्ध स्थापित भइहाल्ने छ, जस पश्चात दूध खाएका भाइ-बहिनीहरूमा विवाह त्यसै प्रकारले हुँदैन जुन प्रकारले भाइ-बहिनीहरूमा वर्जित छ يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ (सहीह बुखारी, किताबुश् शहादत) दूध पिउनाले पनि त्यो सम्बन्ध निषेध भइहाल्नेछ, जुन वंशले अवैध हुन्छन्।

[2] مولوده सित तात्पर्य पिता हो। तलाक् भएपश्चात नवजात शिशु र त्यसकि आमाको भरण-पोषणको समस्या हाम्रो समाजमा जटिल हुँदै गइराखेको छ।

لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا ۚ
لَا تُضَآرَّ وَالِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا وَلَا
مَوْلُودٌ لَّهٗ بِوَلَدِهٖ ۚ وَعَلَى الْوَارِثِ
مِثْلُ ذٰلِكَ ۚ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ
تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْهِمَا ۗ وَإِنْ أَرَدْتُّمْ أَنْ
تَسْتَرْضِعُوْٓا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
إِذَا سَلَّمْتُمْ مَّآ اٰتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوْفِ ۗ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا أَنَّ اللّٰهَ بِمَا
تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿٢٣٣﴾

नै कठिनाई (बोझ) दिइन्छ, जति उसको शक्ति छ। आमालाई उसको सन्तानको कारण, अथवा बाबुलाई उसको सन्तानको कारण कुनै हानि नपुऱ्याइयोस्।[1] उत्तराधिकारीलाई पनि त्यसकै जस्तो कर्तब्य छ।[2] अनि यदि दुबै (अर्थात् आमा-बाबु) आफ्नो सहमति एवं आफ्ना विचार ले दुई वर्ष अगावै दूध छुटाउन चाहन्छन् भने दुबैमाथि कुनै पाप छैन, र यदि तिमी आफ्ना सन्तानहरूलाई दुध खुवाउन चाहन्छौ भने पनि तिमीलाई कुनै पाप छैन, जबकि तिमी उनीहरूको सांसारिक नियमानुसार, उनीहरूलाई पारिश्रमिक दिन्छौ।[3] अल्लाह तआलासित तर्सिराख र जानिराख कि अल्लाह (तआला) तिम्रा कर्महरूलाई देखिराखेको छ।

وَالَّذِيْنَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ
وَيَذَرُوْنَ أَزْوَاجًا يَّتَرَبَّصْنَ

(२३४) यदि तिमीहरू मध्येबाट कसैको मृत्यु हुन्छ र पत्नीहरू छोडेर जान्छन् त ती पत्नीहरू आफूलाई

यसको कारण धार्मिक नियमहरूको अवहेलना हो। यदि अल्लाहको आदेशानुसार पति आफ्नो यथासम्भव तलाक दिइएको स्त्रीको गाँस, लत्ता कपडाको उत्तरदायी छ, जुन प्रकारले यस आयतमा भनिदैछ, त अति सरलताले समस्याको समाधान हुन्छ।

[1]आमालाई कष्ट पुऱ्याउनुको तात्पर्य यो हो कि जस्तो माता आफ्नो बच्चाहरूलाई आफ्नो पासमा राख्न चाहन्छे, तर ममतालाई लत्याएर उसको बच्चा उसबाट बलपूर्वक खोसिहालिन्छ अथवा यो कि बिना खर्चको जिम्मेदारी लिई उसलाई दुध खुवाउन बाध्य गरिन्छ। पितालाई कष्ट पुऱ्यानुको तात्पर्य यो हो कि माता दूध पिलाउनबाट इन्कार गरिदिन्छे अथवा उसको शक्तिभन्दा अधिक उसबाट माग गर्दछे।

[2]पिताको मृत्यु पश्चात यस्तो स्थितिमा यो कर्तब्य उत्तराधिकारीहरूको हो कि उनीहरू बच्चाको आमाको अधिकार उचित रूपले पूरा गरून्, ताकि न त स्त्रीलाई कष्ट होस् र न बच्चाको पालन-पोषणमा प्रभाव परोस्।

[3]यो आमाको अतिरिक्त अन्य कुनै स्त्रीसित दूध खुवाउने कुराको आज्ञा हो तर उसको देय नियमानुसार गरियोस्।

بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾

चार महिना र दस (दिन) इद्दतमा राखून् ।[1] अनि जब अवधि समाप्त गर्दछन्, त जे न्यायसँगत रुपमा आफ्नो लागि गर्दछन्, त्यसमा तिमीलाई कुनै पाप छैन ।[2] अल्लाह (तआ़ला) तिम्रा प्रत्येक कर्मलाई जान्दछ ।

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنتُمْ فِي أَنفُسِكُمْ ۚ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَٰكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَن تَقُولُوا قَوْلًا مَّعْرُوفًا ۚ وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّىٰ

(२३५) र तिमीलाई यसमा कुनै पाप छैन यदि तिमी संकेतरुप अथवा अस्पष्टरुपले यी स्त्रीहरूसित विवाहको सम्बन्धमा भन्दछौ अथवा आफ्नो हृदयमा इच्छा लुकाउँछौ, अल्लाह (तआ़ला) लाई ज्ञान छ कि तिमी अवश्य उनलाई याद गर्नेछौ तर तिमी उनीसित लुकाएर (वचन) नगर ।[3] हो, यो अर्कै कुरा हो कि

[1]मृत्युको यो इद्दत प्रत्येक पत्नीको लागि छ, पतिले उससित समागम गरेको होस् अथवा नगरेको होस् । गर्भहीन पत्नीको लागि यो नियम छैन किनभने उसको इद्दत प्रसव हुनु हो । ﴿ وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ﴾ (अल-तलाक़), गर्भवती स्त्रीको अवधि प्रसव हो । यस मृत्युको इद्दतमा स्त्रीलाई सिंगार-पटार (यहाँसम्मकि गाँजल लगाउन पनि) र पतिको घरबाट कुनै अन्य स्थानमा जाने अनुमति छैन । तर प्रत्यागम्य तलाक़-प्राप्त पत्नीको लागि सिंगार-पटार गर्नुमा प्रतिबन्ध छैन, तर विच्छेदनीय तलाक़ प्राप्तिको लागि मतभेद छ, केही उचित र केही अनुचितका पक्षमा छन् । (इब्ने कसीर)

[2]अर्थात् इद्दत पश्चात सिंगार-पटार गरोस् र आफ्ना संरक्षकहरूको सहमति एवं परामर्शले कुनै अन्यसित विवाहको प्रबन्ध गरोस् त यसमा आपत्तिको कुरो छैन, यसकारण तिमीलाई पनि (हे स्त्रीका संरक्षकहरू) कुनै पाप छैन । यसबाट ज्ञात भयो कि विधवाको दोस्रो विवाहलाई न नराम्रो ठान्नुपर्छ र न त्यसमा कुनै बाधा पुऱ्याउनु पर्छ जस्तो कि हिन्दू धर्मको प्रभावले हाम्रो समाजमा यो कुरो पाइन्छ ।

[3]यो विधवा अथवा त्यो स्त्री जसको तीन पटक तलाक़ भइसकेको छ अर्थात विच्छेदनीय तलाक़ त्यसको विषयमा भनिदैछ कि इद्दतको अवधिमा तिमी उनलाई मंगनीको संकेत दिन सक्छौ (जस्तो मेरो विवाह गर्ने विचार छ, अथवा म सुशील स्त्रीको खोजमा छु आदि) तर उनीसित गुप्तरुपले वचन नलिउ र न इद्दतको अवधि समाप्त भए विना मँगनीको सन्देश देउ । परन्तु त्यो स्त्री जसको पतिले एक अथवा दुई तलाक़ दिएको छ, त उसित कुनै पनि प्रकारले इद्दतको अवधिभित्र विवाहको सन्देश दिनु उचित छैन किनभने

يَبْلُغَ الْكِتٰبُ اَجَلَهٗ ۭ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ
يَعْلَمُ مَا فِيْٓ اَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوْهُ ۚ
وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ﴿٢٣٥﴾

तिमी राम्रो कुरा बोल्ने गर[1] र जबसम्म इद्दतको अवधि पूरा हुँदैन, विवाहको बन्धन दृढ नगर । जानिराख, अल्लाह (तआ़ला) लाई तिम्रा हृदयका कुराहरूका पनि ज्ञान छ, तिमी उसित तर्सने गर र यो पनि जानिराख कि अल्लाह (तआ़ला) क्षमाशील र कृपानिधान छ ।

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ طَلَّقْتُمُ النِّسَاۗءَ
مَا لَمْ تَمَسُّوْھُنَّ اَوْ تَفْرِضُوْا لَھُنَّ
فَرِيْضَةً ښ وَّمَتِّعُوْھُنَّ ۚ عَلَي
الْمُوْسِعِ قَدَرُهٗ وَعَلَي الْمُقْتِرِ قَدَرُهٗ ۚ
مَتَاعًۢا بِالْمَعْرُوْفِ ۚ حَقًّا عَلَي
الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٢٣٦﴾

(२३६) यदि तिमी स्त्रीहरूलाई बिना स्पर्श र बिना महर निर्धारित गरी तलाक़ दिन्छौ भने तिमीमाथि कुनै पाप छैन, हो उनीहरूलाई केही न केही लाभ प्रदान गर । धनवान आफ्नो सामर्थ्य अनुसार र निर्धन आफ्नो शक्तिको हिसाबले नियमअनुसार राम्रो लाभ देऊन् । सत्कर्मकहरूका लागि यो अनिवार्य छ ।[2]

जबसम्म इद्दत समाप्त हुँदैन, त्यसमाथि त्यसको पतिको अधिकार छ, हुनसक्छ कि (त्यसको प्रत्यागमन गरिहालोस्) पति त्यससित सम्बन्ध स्थापित गरिहालोस् ।

समस्या : कैयौं पटक यस्तो पनि हुन्छ कि अशिक्षित व्यक्तिहरू इद्दतको अवधिमा नै विवाह गरिहाल्छन् । उनको विषयमा यो छ कि यदि उनीहरूमध्ये संभोग भएको छैन भने उनीहरूलाई तुरुन्त अलग्ग गराइयोस्, यदि संभोग भइहालको छ भनेपनि अलग गर्नु आवश्यक छ, यसपछि पुनः उनीहरू बीच (इद्दत समय भए पश्चात) विवाह हुनसक्छ वा होइन ? यसमा मतभेद छ। केही आलिमहरूको मत छ कि अब उनीहरू बीच कहिल्यै विवाह हुन सक्दैन, यिनीहरू एक-अर्काका लागि सधैं हराम (अवैध) छन्, परन्तु अधिकतर आलिम उनीहरू बीच विवाह हुने कुरोको पक्षमा छन् । (तफ़सीर इब्ने क़सीर)

[1]यसबाट पनि त्यही नम्रतापूर्वक इंगित छ जसको आदेश पहिला दिइसकिएको छ । जस्तै म तिमीलाई रुचाउँछु अथवा संरक्षकसित भन्दछे कि यसको विवाहको निर्णय गर्नुभन्दा पूर्व मलाई अवश्य भन्नु आदि हो । (इब्ने क़सीर)

[2]यो त्यस स्त्रीको विषयमा आदेश छ कि विवाहको समय महर (स्त्रीधन) निर्धारित गरिएको थिएन र पति संभोग गर्नुभन्दा पूर्व तलाक़ पनि दिइहाल्छ भने त्यसलाई केही न केही लाभ दिएर बिदा गर । यो लाभ (तलाक़को लाभ) पुरुषको शक्ति अनुसार हुनुपर्छ ।

(२३७) र यदि तिमी स्त्रीहरूलाई स्पर्श गर्नुभन्दा पहिला तलाक दिन्छौ र तिमीले उनको महर पनि निर्धारित गरेका छौ भने निर्धारित महरको आधा (महर) दिइहाल, यो अर्कै कुरा हो कि उनी स्वयं माफ गरिदिन्छन्,[1] अथवा त्यो व्यक्ति माफ गरिदिन्छ, जसको हातमा निकाहको गाँठो छ अर्थात् संरक्षक ।[2] तिमीले माफ

وَاِنْ طَلَّقْتُمُوْهُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوْهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيْضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ اِلَّآ اَنْ يَّعْفُوْنَ اَوْ يَعْفُوَا الَّذِيْ بِيَدِهٖ عُقْدَةُ النِّكَاحِ ط وَاَنْ تَعْفُوْٓا اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى ط وَلَا تَنْسَوُا

अर्थात् धनवान आफ्नो अनुसार अथवा निर्धन आफ्नो शक्ति अनुसार देओस्, जे होस् राम्रो व्यक्तिको लागि यो आवश्यक छ। यस लाभ (मुतआ) को निर्धारण पनि गरिएको छ, कसैले भन्यो दस, कसैले भन्यो (पाँच सय) दिरहम, कसैले भन्यो एक अथवा केही सूट आदि, तर यो निर्धारण धार्मिक नियमहरूबाट होइन। प्रत्येक व्यक्तिलाई आफ्नो शक्ति अनुसार दिने अधिकार एवं आदेश छ। यसमा पनि मतभेद छ कि यो तलाक़को लाभ प्रत्येक तलाक़ पाउने स्त्रीको लागि छ अथवा विशेषरुपले त्यसै स्त्रीले पाउनेछ, जसको विषयमा यस आयतमा आदेशको वर्णन छ। कुरआन करीमका केही अन्य आयतहरूबाट यो प्रतीत हुन्छ कि यो हरप्रकारको तलाक़ पाउने स्त्रीको लागि हो। यस मुतआको आदेशमा जुन बुद्धिमता र लाभ छ, त्यसलाई स्पष्ट गर्न आवश्यकता छैन। कटुता, तनाव र मतभेदको कारण जुन तलाक़ हुन्छ, उपकार गर्नु स्त्रीको हृदयलाई खुशी पार्नु, खुल्ला हृदयको प्रदर्शन गर्नु, भविष्यका संभावित कटुताहरूलाई हटाउने अति सुन्दर तरीका हो। परन्तु हाम्रो समाजमा यस उपकार एवं व्यवहारको साटो, तलाक दिइएको स्त्रीलाई यसप्रकार बिदा गरिन्छ कि दुबै परिवारहरूको सम्बन्धहरू सधैंका लागि समाप्त हुन्छन्।

[1]यो दोस्रो स्थिति हो कि संभोगभन्दा पूर्व नै तलाक़ दिइहालियोस् र महर निर्धारित थियो। यसकारण पतिको लागि आवश्यक छ कि आधा महर चुक्ता गरोस्। यसबाहेक यदि स्त्रीले आफ्नो यो अधिकार क्षमा गरिदिन्छे भने यस स्थितिमा पतिलाई केही पनि दिनुपर्ने छैन।

[2]यसवाट तात्पर्य पति हो, किनभने विवाहको गाँठो (यसलाई चुँडाल्नु अथवा स्थापित र राख्नु) उसको हातमा छ। यो आधा महर क्षमा गरिदिन्छ अर्थात् तिरिएको महर मध्येबाट आधा महर फिर्ता लिनुको सट्टा आफ्नो यो अधिकार (आधा महर) क्षमा गरिदिन्छ र पूरा महर स्त्रीलाई दिन्छ। यसबाट कृपा र उपकारलाई आपसमा नबिर्सनुमा पनि जोड दिइएको छ तथा महरमा पनि यसै कृपा र उपकारको मार्गमा हिंड्न शिक्षा दिइएको छ।

टिप्पणी :केहिले بيده عقدة النكاح बाट स्त्रीको संरक्षक अर्थ लिएको छ, अर्थात् स्त्री क्षमा गरिदेओस् अथवा यसको संरक्षक क्षमा गरिदेओस्। तर यो ठीक छैन। एक त स्त्रीको संरक्षकको हातमा विवाहको गाँठो छैन, दोस्रो महरको

الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾

गरिदिनु संयमसित अति निकट छ तथा परस्पर परोपकारलाई नबिर्स । निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला) तिम्रा कर्महरूलाई देखिराखेको छ ।

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿٢٣٨﴾

(२३८) नमाज़हरूको सुरक्षा गर, विशेषगरी मध्यवर्ती नमाज़को ।[1] र अल्लाह (तआ़ला) को लागि नम्रतापूर्वक उभिने गर ।

فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا ۖ فَإِذَا أَمِنتُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا

(२३९) यदि तिमीलाई भय छ भने पैदल नै अथवा सवारीको अवस्थामा नै नमाज़ पढ र जब शान्ति हुन्छ तब अल्लाह (तआ़ला) को महिमाको वर्णन गर

अधिकार स्त्रीलाई छ, र उसको माल हो । उसलाई क्षमा गर्ने अधिकार उसको संरक्षक होइन । यसकारण त्यही व्याख्या उचित छ, जुन अघि गरिसकिएको छ । (फ़तहुल क़दीर)

विशेष स्पष्टीकरण : तलाक़ प्राप्त स्त्रीहरू चार प्रकारका हुन्छन् ।
(१) जसका महर पनि निर्धारित छ, पतिले संभोग पनि गरको छ, उनीहरूलाई पूरा महर दिइने छ, जस्तो कि आयत संख्या २२९ मा यसको विस्तृत विवरण छ ।

(२) जसको महर पनि निर्धारित छैन, र पतिद्वारा संभोग पनि गरिएन, तिनलाई केवल तलाक़को लाभ दिइनेछ ।

(३) जसको महर निर्धारित छ तर संभोग गरिएन, तिनलाई आधा महर दिनु अनिवार्य छ । (यी दुबैको विस्तृत विवरण प्रस्तुत आयतमा छ ।)

(४) संभोग त गरियो तर महर निर्धारित छैन, तिनका लागि समान महर छ । समान महरको अर्थ हो, त्यस स्त्रीको समुदायमा जुन सामान्य प्रचलन छ अथवा उस जस्तो स्त्रीलाई सामान्यरुपले जुन महर निर्धारित गरिन्छ (नैलुल अवतार र औनूल माबूद)

[1]मध्येवर्ती नमाज़सित तात्पर्य अस्र (अपरान्हको) नमाज़ हो, जसलाई यस हदीस रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको आधारमा निर्धारित गरिएको छ, जुन खन्दक युद्धवाला दिन अस्रको नमाज़लाई صلوة وسطى भनिएको छ । (सहीह बुख़ारी किताबुल जिहाद संख्या ४५२२, मुस्लिम ४३७)

عَلَّمَكُمْ مَّا لَمْ تَكُوْنُوْا تَعْلَمُوْنَ ۝

जुनप्रकार कि उसले तिमीलाई त्यस कुराको शिक्षा दिएको छ, जसलाई तिमी जान्दैनथ्यौ ।[1]

وَالَّذِيْنَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُوْنَ اَزْوَاجًا ۚ وَّصِيَّةً لِّاَزْوَاجِهِمْ مَّتَاعًا اِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ اِخْرَاجٍ ۚ فَاِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْ مَا فَعَلْنَ فِيْٓ اَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوْفٍ ۗ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ۝

(२४०) र जो तिमीमध्ये मर्छन् र पत्नीहरू छाडी जान्छन्, उनीहरूले वसीयत गरेर जाऊन् ताकि तिनीहरूका पत्नीहरू एक वर्षसम्म लाभ प्राप्त गरुन्,[2] उनीहरूलाई कसैले ननिकालोस् र यदि उनी स्वयं निस्केर जान्छन् भने तिमीलाई यसमा कुनै पाप छैन, जुन उनी आफ्नो लागि उचित गर्छन् । अल्लाह (तआला) प्रभावी र तत्वदर्शी छ ।

وَلِلْمُطَلَّقٰتِ مَتَاعٌۢ بِالْمَعْرُوْفِ ۗ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِيْنَ ۝

(२४१) तलाक़ (पारपाचुके) दिइएका (विवाह विच्छेदित) स्त्रीहरूलाई राम्रो प्रकारले लाभ पुऱ्याउनु सदाचारीहरूको लागि अनिवार्य छ ।[3]

[1]अर्थात् शत्रुसित भयको कारण जुनप्रकार पनि संभव हुन्छ, पैदल यात्रा गर्दा सवारीमा बसिराखेको अवस्थामा नमाज़ पढिहाल, तर जब भयको स्थिति समाप्त हुन्छ तव त्यसैप्रकार नमाज़ पढ, जुनप्रकारले सिकाइएको छ ।

[2]यो आयत यद्यपि क्रमानुसार पश्चातको हो तर निरस्त छ यसको निरस्तकारी आयत पहिले आइसकेको छ, जसमा मृत्युको इद्दत (गणना अवधि) चार महिना दस दिन भनिएको छ, यसको अतिरिक्त उत्तराधिकारीको आयत (निर्देश) ले पत्नीको भाग निर्धारित गरिदिएको छ, अत: अब पतिलाई पत्नीको निम्ति वसीयत (उत्तरदान) गर्नुको कुनै आवश्यकता छैन, न आवास तथा न पालनपोषणको ।

[3]यो साधारण आदेश हो जसमा प्रत्येक तलाक प्राप्त नारी सम्मिलित छ । छुट्टिने बेलामा जुन प्रकारको शुभ-व्यवहार एवं सान्त्वनामा जोड दिइएको छ, त्यसका अगणित सामाजिक लाभ छन् । काश मुसलमान यस अति महत्वपूर्ण शिक्षाको पालना गर्ने भए, जसलाई उनीहरूले बिल्कुलै बिर्सिदिएका छन् । आधुनिक (धर्म गुरुहरू) ले متاع र متعوهن सित यो अर्थ निकालेका छन् कि तलाक़ भइसकेका स्त्रीलाई सम्पत्ति मध्येबाट अंश देउ अथवा आजीवन त्यसको पालन पोषण गर । यी दुवै कुरा निराधार हुन् । जुन स्त्रीलाई पुरुषले आफ्नो जीवनबाट नरुचाएको कारणले निकालिदियो, त्यो त्यसलाई आजीवन पोषणलाई कुन प्रकारले तिर्न तयार हुनेछ ।

(२४२) यसैप्रकार अल्लाह तिम्रो लागि आफ्ना आयतहरू (आदेशहरू) को वर्णन गर्दछ ताकि तिमीहरू वुभ्नसक ।

كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيٰتِهٖ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿٢٤٢﴾

(२४३) के तिमीले उनीहरूलाई देखेनौं जो हजारौंको संख्यामा मृत्युको भयको कारण आफ्ना घरहरुवाट निस्कॆर गए, अल्लाहले उनीहरूसित भन्यो "मर" त्यसपछि उनीहरूलाई जीवित पारिदियो ।[1] निःसन्देह अल्लाह मानिसहरूमाथि अति कृपालु छ किन्तु प्राय मानिसहरू कृतज्ञता प्रकट गर्दैनन् ।

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ خَرَجُوْا
مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ اُلُوْفٌ
حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللّٰهُ
مُوْتُوْا ثُمَّ اَحْيَاهُمْ اِنَّ اللّٰهَ
لَذُوْ فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُوْنَ ﴿٢٤٣﴾

(२४४) तथा अल्लाहको मार्गमा युद्ध गर तथा यो जानिराख कि अल्लाह सर्वश्रोता, सर्वज्ञाता छ ।

وَقَاتِلُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَاعْلَمُوْا
اَنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿٢٤٤﴾

(२४५) कसले अल्लाहलाई उत्तम ऋण दिनेछ[2] जसलाई त्यो फेरि कैयन् गुना प्रदान

مَنْ ذَا الَّذِيْ يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا
حَسَنًا فَيُضٰعِفَهٗ لَهٗ اَضْعَافًا

[1] यो घटना कुनै विगत समुदायको हो, जसको विवरण कुनै हदीसमा पाइँदैन । भाष्यकारहरूका अनुसार यसलाई इस्राईलका पुत्रहरूको समयको घटना र पैग़म्बर को नाम, जसको प्रार्थनाले उनीहरूलाई जीवित गऱ्यो, "हिजक़ील" भनिएको छ । यिनीहरू जिहादमा हत्याको भयले अथवा प्लेगको महामारीको भयले आफ्ना घरहरूवाट निस्कि भागेका थिए, ताकि मृत्युवाट वचिहालून् । अल्लाह तआ़लाले उनीहरूलाई मारेर यो सिद्ध गरिदियो कि तिमी अल्लाहको पकडवाट वच्न सक्दैनौं, दोस्रो कुरा यो कि मनुष्यहरूको अन्तिम शरणागार अल्लाह तआ़लातिर छ, तेस्रो यो कुरा कि अल्लाह तआ़ला पुनर्जीवित गर्न सामर्थ्य राख्दछ र त्यो यसैप्रकार पुनः सवै मनुष्यहरूलाई जीवित गर्नेछ, जुनप्रकार अल्लाह तआ़लाले मारेर उनीहरूलाई पुनः जीवित गऱ्यो । अर्को आयतमा मुसलमानहरूलाई धर्मयुद्धको आदेश दिइँदैछ, यसभन्दा पहिला यस आयतमा यस घटनाको विवरण गर्नुको यो वुद्धिमत्ता हो कि धर्मयुद्धवाट नभाग किनभने मृत्यु र जीवन अल्लाहको अधिकारमा छ र त्यसको समय पनि निर्धारित छ, जसलाई धर्मयुद्धवाट मुख फर्काए पनि तिमी टार्न सक्दैनौं ।

[2] राम्रो उधारवाट तात्पर्य अल्लाहको मार्गमा तथा धर्मयुद्धमा धन दान गर्नु हो, अर्थात् प्रणको जस्तै धन दिनुमा पनि संकोच नगर । धनमा वढोत्तरी एवं कमी पनि अल्लाहकै अधिकारमा छ ।

كَثِيْرَةً ۗ وَاللّٰهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُۜطُ ۠ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿٢٤٥﴾

गर्नेछ तथा अल्लाह नै कमी एवं बढोत्तरी गर्दछ तथा तिमी उसैतिर पुनः जानेछौ ।

اَلَمْ تَرَ اِلَى الْمَلَاِ مِنْۢ بَنِیْۤ اِسْرَآءِیْلَ مِنْۢ بَعْدِ مُوْسٰی ۘ اِذْ قَالُوْا لِنَبِیٍّ لَّهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَاتِلْ

(२४६) (हे मुहम्मद !) के तपाईंले इस्राईलको वंशको, "मूसा" पश्चातका समुदायहरूलाई देख्नु भएन[1] जब उनीहरूले आफ्नो नबी (ईशदूत) सित भनें कि हाम्रो एउटा राजा बनाइदिनुस्[2] ताकि

र दुवै प्रकारले तिम्रो परीक्षा लिन्छ, कहिले धनमा बढोत्तरी गरेर र कहिले धनमा कमी गरेर । अल्लाहको मार्गमा खर्च गर्नाले कमी पनि हुँदैन, अल्लाह तआला यसमा कैयन् गुना बढोत्तरी गर्दछ । कहिले प्रत्यक्षरुपले कहिले आन्तरिक एवं आध्यात्मिक रुपले तथा परलोकमा त निश्चय त्यसमा अधिकता आश्चर्यजनक हुनेछ ।

[1] مَلَأ कुनै समुदायमा ती सम्मानित व्यक्ति, सरदार र सरपञ्चहरूलाई भनिन्छ, जो विशेष सल्लाहाकार एवं दूत हुन्छन्, जसलाई हेर्नाले आँखा र हृदय प्रभावित हुन्छन् । مَلَأ को शाब्दिक अर्थ भर्नु हो) (ऐसरुत्तफासीर) जुन पैगम्बरको वर्णन यहाँ छ त्यसलाई शमुऐल भनिएको छ । इब्ने कसीर आदि ब्याख्याकारहरूले जुन घटनाको वर्णन गरेका छन्, त्यसको सारांश यो हो कि इसाईको सन्तान आदरणीय मूसा पश्चात केही समयसम्म त ठीक रहे, पछि उनीहरू मार्ग-विचलित भइहाले, धर्ममा नयाँ-नयाँ कुराहरूलाई प्रवृष्ट गर्नथाले यहाँसम्मकि मूर्तिपूजा प्रारम्भ गरिदिए । नबीहरूले उनलाई रोके तर यिनीहरू पाप र मूर्तिपूजाबाट रोकिएनन् । यसको परिणामस्वरुप तिनका शत्रुलाई तिनीहरूमाथि आसीन गरिदियो, जसले उनीहरूका क्षेत्र पनि खोसिहाले र उनको ठूलो संख्यालाई बन्दी पनि बनाए, यिनीहरूमा नबीहरूको श्रृङ्खला पनि समाप्त भयो, अन्ततः केही मानिसहरूको प्रार्थनाले शमुऐल पैदा भए, जसले धर्मको आमन्त्रण एवं प्रचारको कार्य प्रारम्भ गरे । उनीहरूले पैगम्बरसित माँग गरे कि हाम्रा निम्ति एउटा राजा पदासीन गरिदेउ, जसको नेतृत्वमा हामी आफ्ना शत्रुसित युद्ध गरौं । पैगम्बरले तिनको भूतका कर्महरुका आधारमा भने कि तिमी माग त गरिराखेका छौ, तर मेरो अनुमान छ कि तिमी आफ्नो कुरामा अटल रहने छैनौं, अतः यस्तै नै भयो, जस्तो कि कुर्‌आनमा वर्णन छ ।

[2] ईशदूतको उपस्थितिमा राजा पदासीन गर्ने माँग राज्य उचित हुने कुराको प्रमाण हो, किनभने यदि राज शासन उचित नभएको भए अल्लाह तआला यस माँगलाई रद्द गरिदिन्थ्यो । तैपनि तिनका लागि तालुतलाई राजा पदासीन गऱ्यो जस्तो कि आउने आयतमा छ ।

فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہِ ؕ قَالَ ھَلْ عَسَیْتُمْ اِنْ کُتِبَ عَلَیْکُمُ الْقِتَالُ اَلَّا تُقَاتِلُوْا ؕ قَالُوْا وَمَا لَنَآ اَلَّا نُقَاتِلَ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہِ وَقَدْ اُخْرِجْنَا مِنْ دِیَارِنَا وَاَبْنَآئِنَا ؕ فَلَمَّا کُتِبَ عَلَیْہِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا اِلَّا قَلِیْلًا مِّنْہُمْ ؕ وَاللّٰہُ عَلِیْمٌۢ بِالظّٰلِمِیْنَ ﴿۲۴۶﴾

हामी अल्लाहको मार्गमा युद्ध गरौं, उनले भनें कि हुनसक्छ कि धर्मयुद्ध (ज़िहाद) अनिवार्य भए पश्चात, तिमी धर्मयुद्ध (ज़िहाद) नगर। उनीहरूले भने कि हामी अल्लाहको मार्गमा धर्मयुद्ध (ज़िहाद) किन गर्ने छैनौं ? हामी त आफ्ना घरहरूबाट विस्थापित भएका छौं र सन्तानहरूबाट टाढा पुऱ्याइएका छौं । अनि जब उनीहरूप्रति धर्मयुद्ध अनिवार्य भयो त केही व्यक्तिहरू बाहेक सबै विमुख भए र अल्लाह (तआला) अत्याचारीहरूलाई राम्ररी जान्दछ ।

وَقَالَ لَھُمْ نَبِیُّھُمْ اِنَّ اللّٰہَ قَدْ بَعَثَ لَکُمْ طَالُوْتَ مَلِکًا ؕ قَالُوْٓا اَنّٰی یَکُوْنُ لَہُ الْمُلْکُ عَلَیْنَا وَنَحْنُ اَحَقُّ بِالْمُلْکِ مِنْہُ وَلَمْ یُؤْتَ سَعَۃً مِّنَ الْمَالِ ؕ قَالَ اِنَّ اللّٰہَ اصْطَفٰىہُ عَلَیْکُمْ وَزَادَہٗ بَسْطَۃً فِی الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ ؕ وَاللّٰہُ یُؤْتِیْ مُلْکَہٗ مَنْ یَّشَآءُ ؕ وَاللّٰہُ وَاسِعٌ عَلِیْمٌ ﴿۲۴۷﴾

(२४७) र उनीहरूसित उनको नबीले भने कि अल्लाह (तआला) ले तालूत (यो एउटा नाम हो) लाई तिम्रो सम्राट बनाइदिएको छ, त भन्नलागे उसको हामीमाथि राज्य कसरी हुनसक्छ र ? उसभन्दा निकै धेरै राज्यको अधिकारी हामी छौं, उसलाई त धनको अधिकता पनि प्रदान गरिएको छैन । त्यस (नबी) ले भने, सुन ! अल्लाह तआलाले उसलाई तिमीमाथि प्रधानता दिएको छ र उसलाई ज्ञान एवं शारीरिक बल पनि अत्याधिक प्रदान गरेको छ ।[1]

[1]आदरणीय तालूत त्यस वंशबाट थिएनन्, जसबाट इस्राईलका सन्तानहरूका राजाहरूको श्रृङ्खला चल्दै आएको थियो । उनी निर्धन र एउटा सामन्य सेनानी थिए, जसमथि उनीहरूले आपत्ति गरेका थिए । पैग़म्बरले भने कि यो मेरो चुनाव होइन अल्लाह तआलाले उनलाई नियुक्त गरेको छ तैपनि नेतृत्वको लागि धनभन्दा अधिक बुद्धिमता, ज्ञान एवं शारीरिक शक्तिको आवश्यकता छ र तालूत यसमा तिमीहरूभन्दा श्रेष्ठ छन् यसकारण अल्लाहले उनलाई यस पदको लागि रोजेको छ, त्यो अत्याधिक कृपालु छ, जसलाई चाहन्छ आफ्नो कृपा प्रदान गर्दछ । عليم छ अर्थात् त्यो जान्दछ कि राजाधिकारको अधिकारी को छ र को छैन । प्रतीत हुन्छ कि जब उनीहरूलाई ज्ञात भयो कि यो नियुक्ति अल्लाह

वास्तविक कुरो यो हो कि अल्लाह तआ़ला जसलाई चाहन्छ, आफ्नो राज्य दिन्छ, अल्लाह तआ़ला विशाल धन-धान्यले परिपूर्ण एवं सर्वज्ञाता छ ।

(२४८) तथा उनीहरूका नबीले फेरि उनीहरूसित भने त्यसको राज्यको स्पष्ट निशानी यो हो कि तिम्रो पासमा त्यो सन्दूक (बाकस) आउने छ,[1] जसमा

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ

तआ़लाको तर्फबाट हो तब यसको लागि उनीहरूले कुनै अन्य चिन्हको माँग गरे कि उनका हृदयहरूलाई सन्तोष प्राप्त होस् । यसैकारण अघिल्लो आयतमा एक अन्य लक्षणको वर्णन छ ।

[1]सन्दुक अर्थात् ताबूत, जुनकि तोबबाट लिइएको छ, जसको अर्थ फर्कनु हो, किनभने इस्राईलका सन्तान प्रसादको लागि यसतिर पल्टन्थे । (फ़तहुल क़दीर) यस ताबूतमा आदरणीय मूसा र हारून अलैहिस्सलामका पवित्र वस्तुहरू थिए, यो ताबूत पनि उनका शत्रुले उनीसित खोसेर लगेका थिए । यो ताबूत अल्लाह तआ़लाले निशानीको रूपमा फरिश्ताहरूद्वारा आदरणीय तालूतको घरको द्वारमा राख्न लगाएका थियो । यसलाई देखेर इस्राईलका सन्तानहरु प्रसन्न पनि भए र यसलाई अल्लाह तआ़लाको तर्फबाट निशानी मानेर आदरणीय तालूतलाई आफ्नो राजा मानिहाले र अल्लाह तआ़लाले पनि यसलाई उनीहरुको निम्ति एउटा चमत्कार (आयत) विजय तथा सन्तोषको कारण बनाइदियो । سكينة को अर्थ नै अल्लाह तआ़लाको तर्फबाट विशेष सहायताको अवतरण जसलाई उसले विशेष भक्तहरूमाथि अवतरित गर्दछ जसको कारण भयङ्कर रणमा जब ठूला-ठूला योद्धाहरूका हृदय कम्पित हुन्छन् तब ईमानवालाहरूका हृदय शत्रुको भयो एवं धाकबाट शून्य र विजय तथा सफलताको आशाले परिपूर्ण हुन्छन्, यसबाट ज्ञात भयो कि नबी र महात्माहरूको अवशेष अल्लाहको आज्ञाले अवश्य विशेषता र उपयोगिता राख्दछ, तर यो आवश्यक छ कि त्यो सहीरुपले उनको (तबर्रुकात) होस् । जसरी कि यस ताबूतमा वास्तवमा आदरणीय मूसा एवं हारुनका पवित्र वस्तुहरू थिए । तर जुनप्रकार आजकल विभिन्न स्थानहरूमा पवित्र अवशेष भनी कैयन् वस्तुहरू छन्, जसका कुनै ऐतिहासिक प्रमाण पूर्णरुपले सिद्ध हुँदैन । यसैप्रकार स्वयं बनाइएका वस्तुहरूबाट पनि प्राप्त हुन सक्दैन । यसैप्रकारले केही मानिसहरू नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका जुत्ताहरू समान बनाएर आफ्नो पासमा राख्नलाई अथवा घरहरूमा झुण्ड्याउनलाई अथवा विशपरुपले बनाएर कष्ट निवारण तथा मनोकामना पूरा गर्नेवाला ठान्छन् । यसप्रकार चिहानहरूमाथि महात्माहरूका भेटलाई पवित्र वस्तु र त्यहाँका सामान्य भोजलाई पवित्र वस्तु ठान्छन्, जबकि यो अल्लाहका अतिरिक्त अन्यमाथि भेट हुन्, जो शिर्कको परिधिमा आउँछ । यसलाई खानु विषेशरुपले हराम

مِّمَّا تَرَكَ اٰلُ مُوْسٰى وَاٰلُ هٰرُوْنَ تَحْمِلُهُ الْمَلٰٓئِكَةُ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٢٤٨﴾

तिम्रो प्रभुको तर्फबाट हृदयको स्थिरताको सामाग्री हुने छ र मूसाका सन्तान एवं, हारुनका सन्तानद्वारा शेष छाडिएको सामान हुने छ, फरिश्ताहरू त्यसलाई उठाएर ल्याउने छन्। निःसन्देह यो त तिम्रो लागि स्पष्ट निशानी हो, यदि तिमीहरू ईमान्दार हौ भने।

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوْتُ بِالْجُنُوْدِ ۙ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ مُبْتَلِيْكُمْ بِنَهَرٍ ۚ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّىْ ۚ وَمَنْ لَّمْ يَطْعَمْهُ فَاِنَّهٗ مِنِّىْٓ اِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً ۢ بِيَدِهٖ ۚ فَشَرِبُوْا مِنْهُ اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْهُمْ ۭ فَلَمَّا جَاوَزَهٗ هُوَ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ ۙ قَالُوْا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوْتَ

(२४९) अनि जब तालूत सेना लिएर निस्के तब भने सुन, एउटा नदीद्वारा[1] अल्लाहले तिम्रो परीक्षा लिनेछ, त जो त्यसबाट जल पिउने छ, त्यो मेरो होइन तथा जो त्यसबाट चाख्दैन त्यो मेरो साथी हो, त्यस व्यक्ति बाहेक जसले आफ्नो हातले एक अञ्जुली पानी भर्दछ त केही बाहेक शेष सबैले जल पिए,[2] (आदरणीय) तालूत जब नदी पार गरे तब उनका साथ जो ईमान्दार थिए उनीहरूले भने कि

छ, चिहानहरूलाई स्नान गराईन्छ र त्यसको पानी पवित्र ठानिन्छ जबकि चिहानहरूलाई स्नान गराउनु ख़ाना-ए-काआ़बाको स्नानको नक्कल हो, जुनकि कुनै प्रकारले उचित छैन, यो अशुद्ध पानी पवित्र कसरी हुनसक्दछ, यी सबै अनुचित कुरा हुन्, यिनको धार्मिक नियमहरूमा कुनै प्रतिधान छैन।

[1]यो नदी जोर्डन र फिलिस्तिन (प्यालिस्टाइन) को मध्येमा छ। (इब्ने कसीर)

[2]नायकका आदेशहरूको पालना आवश्यक छ र जब शत्रुसँग युद्धको कुरा हुन्छ त त्यसको यो विशेषता बरु सय गुना भइहाल्छ। दोस्रो कुरो युद्धको समयमा सेनालाई आवश्यक छ कि आफ्नो भोक, तिर्खा तथा अन्य कठिनाईहरूमा धैर्य राखोस् यसकारण यी दुवै कुराको शिक्षा एवं परीक्षाको लागि तालूतले भनें कि तिम्रो पहिलो परीक्षा नदीमा हुनेछ, जसले पानी पिइहाल्यो, त्यसको मसँग कुनै सम्बन्ध हुने छैन, तर यस चेतावनीको पश्चात पनि अधिकतर व्यक्तिहरूले पानी पिइहाले। यिनीहरूको संख्याको विषयमा व्याख्याकारहरूको मतभेद छ। यसप्रकार नपिउनेहरूको संख्या ३१३ भनिएको छ, जुन रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका सहावा (साथीहरू) को संख्या बद्र नामक स्थानमा भएको युद्धको समयमा थियो। واللّٰه أعلم

وَجُنُودِهٖ ۭ قَالَ الَّذِيْنَ يَظُنُّوْنَ
اَنَّهُمْ مُّلٰقُوا اللّٰهِ ۙ كَمْ مِّنْ فِئَةٍ
قَلِيْلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيْرَةًۢ
بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿٢٤٩﴾

आज त हामीमा शक्ति छैन कि जालूत र त्यसका सेनाहरूसित युद्ध गरौं[1] किन्तु जसलाई अल्लाहसितको साक्षातकारमा विश्वास थियो उनीहरूले भने कि कति यस्ता अल्पसमूह अल्लाहको आज्ञाले ठूला समूहहरूमाथि विजय प्राप्त गरेका छन् तथा अल्लाह धैर्यवान्हरूको साथमा रहेको छ ।

وَلَمَّا بَرَزُوْا لِجَالُوْتَ وَجُنُودِهٖ
قَالُوْا رَبَّنَآ اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا
وَّثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى
الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٢٥٠﴾

(२५०) र उनीहरूको जालूत र त्यसका सेनाहरू विरूद्ध अगाडि बढे तब उनीहरूले प्रार्थना गरे, हे हाम्रा पालनकर्ता ! हामीलाई धैर्य प्रदान गर एवं सुदृढ बनाइदेउ तथा काफ़िरवर्ग विरूद्ध हाम्रो सहायता गर ।[2]

فَهَزَمُوْهُمْ بِاِذْنِ اللّٰهِ ۙ وَقَتَلَ
دَاوٗدُ جَالُوْتَ وَاٰتٰىهُ اللّٰهُ

(२५१) अत: उनीहरूलाई अल्लाहको आज्ञाले पराजित गरे तथा दाऊदले जालूतको

[1]यी ईमानवालाहरूले पनि जब प्रारम्भमा शत्रुको धेरै ठूलो संख्या देखे, तब आफ्नो कम संख्यालाई हेर्दै यस कुरालाई स्पष्ट गरे । जसमा उनका ज्ञानीहरू र उनीभन्दा अधिक ईमान राख्नेहरूले भनें कि सफलता, संख्यामा अधिकता तथा हतियारको आधारमा पाइँदैन, बरु अल्लाह तआलाको इच्छामा आधारित छ र अल्लाह तआलाको समर्थन प्राप्त गर्नलाई धैर्य हुनु आवश्यक छ ।

[2]जालूत त्यस शत्रु समुदायको सेनानायक थियो, जससित तालूत र साथीहरूको मुकाबिला थियो, यो अमालकाको जाति थियो, जो आफ्नो समयमा योद्धा एवं वीर मानिसहरू ठानिन्थे । उनीहरूको यसै ख्यातिको कारण ठीक युद्धको समयमा ईमानवालाहरूले अल्लाहको दरबारमा धैर्य एवं दृढताको लागि र कुफ्र सामु ईमानवालाहरूको विजय एवं सफलताको प्रार्थना गरे । अर्थात् भौतिक कारणहरूका साथ-साथै ईमानवालाहरूका लागि आवश्यक छ कि उनी अल्लाहको तर्फबाट सफलता तथा विजयको लागि विशेषरुपले प्रार्थना गरुन् जुनप्रकार बद्रको युद्धको समय नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले अल्लाहको दरबारमा धेरै आग्रह एवं विनम्रताले विजय एवं सफलताको लागि प्रार्थना गर्नु भएको थियो जसलाई अल्लाह तआलाले स्वीकार गऱ्यो जसको कारण मुसलमानहरूको सानो संख्याले काफ़िहरूको धेरै ठूलो संख्यामाथि विजय प्राप्त गऱ्यो ।

ٱلْمُلْكَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُۥ مِمَّا يَشَآءُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ ٱلْأَرْضُ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٥١﴾

हत्या गऱ्यो ।[1] तथा अल्लाहले त्यसलाई राज्य एवं विधान[2] तथा जे इच्छा गऱ्यो त्यो ज्ञान पनि प्रदान गऱ्यो । तथा यदि अल्लाहले केही मानिसहरूलाई अर्को समूहद्वारा हटाउँदै नगरेको भए धर्तीमा बिकार फैलिन्थ्यो तर अल्लाह संसारका मानिसहरूप्रति बडो दयानिधि छ ।[3]

تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۚ وَإِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

(२५२) यी अल्लाहका आयतहरू (श्लोकहरू) हुन्, जसलाई हामी तपाईंलाई सत्यका साथ सुनाउँछौं र निश्चय नै तपाईं रसूलहरू (ईशदूत) मध्ये हुनुहुन्छ ।[4]

[1]आदरणीय दाऊद जो न त्यतिखेर न पैगम्बर थिए र न राजा, यस तालूतको सेनामा एउटा साधारण सिपाही थिए । उनीबाट जालूत मारियो र यस थोरै ईमानवालाहरूलाई ठूलो क्रुर बीर एवं योद्धा जातिमाथि विजय गराए ।

[2]यस पश्चात अल्लाह तआलाले आदरणीय दाऊदलाई राजसत्ता र नबूअत दुबै प्रदान गऱ्यो ।

[3]यसमा अल्लाहको एक नियमको चर्चा छ कि त्यो मानव गणकै एउटा समुदायद्वारा अर्को समुदायको अत्याचार तथा प्रभुत्वलाई समाप्त गर्दैरहन्छ, यदि त्यो त्यस्तो नगर्ने भए र कुनै एउटै समुदायलाई सधैं बल एवं अधिकारको सौभाग्य दिराख्थ्यो भने यो धर्ती अत्याचार तथा बिकारले भरिन्थ्यो । अत: अल्लाहको यो नियम संयमवासीहरूको लागि अल्लाहको दयाको विशेष सूचक हो, यसको चर्चा सूर: हज्ज़को आयत नम्बर ३० तथा ४० मा पनि गरेको छ ।

[4]यी विगत घटनाहरू जसको ज्ञान तपाईंमाथि अवतरित धर्मशास्त्र (पवित्र कुर्आन) द्वारा संसारलाई भैराखेको छ, हे मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) निश्चय तपाईंको नबूअत र सत्यका प्रमाण हुन्, यसको अध्ययन न कुनै पुस्तकमा गरिएको छ न कसैबाट सुनिएको छ, जसबाट स्पष्ट छ कि यी परोक्षका सूचनाहरू हुन् जुन प्रकाशना (ईशवाणी) द्वारा अल्लाह तपाईंमाथि अवतरित गरिराखेको छ, पवित्र ईशवाणी कुर्आनका कैयौं स्थानहरूमा समुदायहरूका घटनाको विवरणलाई तपाईंको सत्यताको प्रमाणस्वरुप प्रस्तुत गरिएको छ ।